

marec 2019

novinky z radnice

život a kultúra trnavy

foto: Elena Ursinyová

Zrkadlo našich rozhodnutí

Mesiac marec spájame často s knihou. Predchádzajúce generácie mali knihu v úcte ako symbol vzdelania, ktoré rozširovalo poznanie človeka i okolitého sveta. Nielen vďaka obsiahlym informáciám, ale predovšetkým kvôli schopnosti knihy vyrozprávať príbeh, sprostredkovať emócie či odkryť tie vrstvy života, ktoré sme v pragmatickom svete prehliadli alebo jednoducho vytesnili. Kniha zároveň udržiavala kontinuitu reči s myslením, pričom prehlbovala poznanie aj pokoru pred neobsiahnuteľným celkom bytia. Bola a naďalej zostáva jednou z možných dostupných ciest k múdrosti. Múdrosti sa dovolávame aj vtedy, keď robíme dôležité rozhodnutia. Patria k nim aj prezidentské voľby, ktoré počas marca dominujú na slovenskej politickej scéne. Ideálna voľba predpokladá slobodný výber kandidáta, ktorý bude reprezentovať múdrosť a životný príbeh, s ktorým sa dokáže stotožniť väčšina spoločnosti. No realita volieb sa v posledných rokoch čoraz viac redukuje na súboj protichodných táborov, kolorovaný ohováraním a očierňovaním. V takejto atmosfére sa dostávajú tí, ktorí majú voliť, pod tlak výberu menšieho zla. Akoby sme prestali veriť, že medzi nami môže vyrásť osobnosť skutočne hodná úcty a poverenia stať na čele spoločnosti. Podliehame pesimizmu, že už nedokážeme spoluvytvárať prostredie vhodné pre rast relevantných vzorov a dobrých reprezentantov spoločnosti. Stále síce deklarujeme princíp slobody, tá však v upriamení sa len na individuálne ciele stráca spojivú vzájomnej dôvery a solidarity. Priestor tvorivosti sa zužuje na individuálne presadenie jedného na úkor iných. V priestore sebaaprezentácií sa tak každý, kto nezapadá alebo o kúsok vyčnieva, stáva terčom kritiky. Hľadania chýb a ohovárania. Aj preto je ťažké vysloviť meno žijúceho človeka bez toho, aby nebol ihneď spochybnený. Múdrosť, na ktorú by sme nemali rezignovať, sa usiluje o vytváranie väzieb, mostov, spájania a akceptovania. Opiera sa o kontinuitu poznania a vedomie bytostnej hĺbky ľudskej existencie. Vie o nedokonalosti aj o zle, no neupriamuje sa primárne na ne, nevyhľadáva ich. Stav spoločnosti i samotné voľby budú zrkadlom toho, ktorou cestou sme sa rozhodli ísť. Nebolo by však múdre, ak by sme príčiny atmosféry či výsledku volieb hľadali mimo vlastného vkladu a príspevku do spoločnosti i jej smerovania. Dobrá kniha nepodlieha vkusu čitateľa, avšak ani ho nepodceňuje. Dobrá kniha je literárnym dielom, ktoré je schopné prehĺbiť poznanie sveta. Predpokladá otvoreného čitateľa, pričom obaja, autor aj čitateľ, vstupujú do rieky hľadania zrozumiteľného jazyka. Vďaka nemu plynú slová v kontextoch porozumenia. Ak túžime po čitateľnosti politického života, asi by sme mali vstúpiť do spoluvytvárania dôvery a múdrosti, ktorá vie pomenovať zlo, ale energiu zameriava na konanie a hľadanie dobra. Potom viera, že budeme mať múdrych zástupcov v politike, má opodstatnenie. Podobne, ako je množstvo dobrých a hlbokých kníh aj napriek riave valiacich sa slov.

NOVINKY Z RADNICE

Život a kultúra Trnava

Vydavateľ: Mesto Trnava

IČO: 00313114

Evidenčné číslo: EV 2899/09

ISSN 1339-8989

Náklad 5 000 ks

Šéfredaktorka: Elena Ursinyová

Redaktorka: Miroslava Kuracinová Valová

Redakčná rada: Dušan Vančo, Martin Jurčo

Redakcia: Radnica, Hlavná 1,

917 71 Trnava

Číslo telefónu: 033/32 36 344

E-mail: elena.ursinyova@trnava.sk

Grafická úprava: Andrej Grossmann

Tlač: Bittner print, s. r. o.

Ivanská cesta 2C, 821 04 Bratislava

Periodicita vychádzania:

desaťkrát do roka, august / september

a december / január ako dvojčíslo

.....

Novinky z radnice nájdete

aj na nzs.trnava.sk

(vm)

Elektrobicykle budú na uliciach od 1. marca, registrácia do ostrej prevádzky sa už začala .....

Dlho očakávaný dátum je konečne známy – každý, kto chce v na území Trnavy využívať zdieľané elektrobicykle a má viac ako 18 rokov, sa už od 25. februára môže zaregistrovať do systému Arboria bike a po splnení jednoduchých náležitostí vysadnúť do sedla žltočierneho tátoša. Využívaním cyklistickej dopravy prospejeme nielen svojej peňaženke a zdraviu, ale aj dopravnej situácii a životnému prostrediu v našom meste.

Registrácia je možná tromi spôsobmi: Osobne v Kancelárii prvého kontaktu na Mestskom úrade v Trnave na Trhovej 3, na webstránke arboriabike.sk alebo v bezplatnej mobilnej aplikácii Freebike.

Nevyhnutnými krokmi k úspešnému vstupu do systému výpožičiek je vlastnoručný podpis zmluvy v Kancelárii prvého kontaktu (KPK) a úhrada poplatku. Jeho minimálna výška je 20 eur, ktoré slúžia ako ročná tarifa. Aj v prípade registrácie cez web a aplikáciu je potrebné následne do dvoch pracovných dní navštíviť KPK kvôli podpisu a úhrade. Tento krok je nutný ešte pred uskutočnením prvej jazdy, pretože dovedy bude mať používateľ svoje konto zablokované.

Pri registrácii každý dostane vstupné údaje do systému a v prípade záujmu i čipovú kartu, ktorá slúži na jednoduché spustenie aj ukončenie výpožičky, pokiaľ niekto uprednostní tento spôsob pred mobilnou aplikáciou. Po splnení všetkých náležitostí bude možné vysadnúť na elektrobicykle, ktoré sa po zimnej prestávke 1. marca vrátili na trnavské ulice.

Elektrobicykle Arboria bike slúžia na krátkodobý presun po meste. Aktuálna poloha tých, ktoré sú voľné na výpožičku, je vyznačená v mapke na arboriabike.sk i v aplikácii Freebike. Stačí bicykel nájsť, vypožičať si ho cez appku alebo priložením čipovej karty k čítačke, a užívať si pohodlnú jazdu. Prvých pätnásť minút výpožičky je zdarma, po ich uplynutí je používanie elektrobicykla spočítané podľa

cenníka uvedeného nižšie (a zároveň zverejneného na arboriabike.sk).

V Trnave sa momentálne nachádza 71 virtuálnych staníc, do ktorých sa elektrobicykle po ukončení jazdy vracajú bezplatne. Vrátenie mimo stanice je spočítané sumou 40 centov, pričom elektrobicykle musia byť odstavené len na verejne prístupných miestach. Z dôvodu bezpečnosti nie je povolené jazdiť na elektrobicykli Arboria bike po pešej zóne na Hlavnej ulici.

Trnavský bikesharing fungoval na jeseň 2018 v skúšobnej prevádzke. Stovky záujemcov, ktorí sa prihlásili vo verejnej výzve, testovali výpožičky elektrobicyklov a pomohli samospráve nastaviť systém do ostrej prevádzky.

„Odozva verejnosti bola veľmi pozitívna, ceníme si konštruktívnu spoluprácu a pomoc všetkých, ktorí elektrobicykle testovali. Vďaka nim sme mohli systém upravovať a ladiť, aby bolo požičiavanie si mestských elektrobicyklov pre používateľov jednoduché, rýchle a praktické“, hovorí primátor Trnavy Peter Bročka. „Pri štarte ostrej prevádzky očakávame veľký záujem širokej verejnosti, pretože testovanie ukázalo, že zdieľané elektrobicykle v meste majú zmysel a ľudia ich radi využívajú.“

Členovia testovacej skupiny sú v databáze používateľov už zaregistrovaní, je však potrebné, aby prišli do Kancelárie prvého kontaktu uhradiť poplatok.

Novinkou oproti testovacej prevádzke je možnosť pauzovania výpožičky – elektrobicykel si môže-

arboria
bike

me na desať minút rezervovať, ak si potrebujeme napríklad odbehnúť do obchodu, a nemusíme sa obávať, že si ho medzičasom vypožičia niekto iný. Aj túto novú funkciu chce samospráva najprv otestovať priamo v teréne, preto bude pozastavenie výpožičky počas prvých dvoch mesiacov bezplatné. Arboria bike je spoločným projektom Mesta Trnava a spoločnosti Lucron.

Cenník výpožičiek zdieľaných elektrobicyklov Arboria bike:

15 min – zadarmo
20 min – 0,15 €
30 min – 0,35 €
50 min – 0,50 €
60 min – 1 €
90 min – 1,50 €
120 min – 2,50 €
180 min – 5 €
Viac ako 180 min – 20 €
Pauzovanie výpožičky na 10 min – prvé dva mesiace zadarmo ■

(vm) foto: (db)

Školáci z Bottovej sa budú dočasne stravovať v Strednej priemyselnej škole na Komenského

Spomedzi alternatív, ktoré prichádzali do úvahy ohľadne zabezpečenia obedov pre stravníkov zo Základnej školy na Ulici Jána Bottu v prechodnom období, kým bude v škole vybudovaná vlastná jedáleň s kuchyňou, sa ako najvhodnejšia možnosť ukázalo zriadenie dočasnej výdajnej školskej jedálne v Strednej priemyselnej škole na Komenského ulici. Oznamili to predseda Trnavského samosprávneho kraja Jozef Viskupič a viceprimátorka Trnavy Eva Nemčovská na spoločnom tlačovom brífingu v piatok 15. februára 2019.

TTSK ako zriaďovateľ strednej školy ponúkol toto riešenie mestu, ktoré má v pôsobnosti ZŠ na Ulici J. Bottu, až v piatok 8. februára 2019 po viacerých vzájomných rokovaniach. S návrhom súhlasila i rada školy a rodičovská rada, zámeru preto nič nestojí v ceste. Po vypracovaní projektovej dokumentácie a získaní potrebných povolení pristúpi župa k úprave priestorov – prepojeniu miestností v celkovej výmere zhruba 100 m², v ktorých vznikne výdajňa stravy. Obedy pre žiakov a zamestnancov ZŠ sa budú dovážať zo Základnej školy na Ulici Andreja Kubinu.

Náklady na stavebné úpravy uhradí kraj, mesto novo vybudovanú jedáleň vybaví potrebnou technológiou (celonerezovými drezmi, policovými zostavami, umývačkou riadu, výhrevnou i chladiacou technikou atď.) v celkovej cene zhruba 50 000 €. Ďalšou položkou budú riady, príbory, stoly so stoličkami a pod. „Všetko vybavenie vrátane stolov a stoličiek neskôr použijeme na Bottovej v novej kuchyni s jedálňou po ich dokončení,“ informovala Eva Nemčovská. Ako doplnil Jozef Viskupič, župa uvažuje o ďalšom využití tohto priestoru na zatiaľ nešpecifikovanú sociálnu službu.

Vlastná kuchyňa s jedálňou má byť v Základnej škole na Ulici J. Bottu uvedená do prevádzky v septembri 2020.

„V najbližších dňoch bude vypísaná súťaž na spracovateľa novej

Nová kuchyňa s jedálňou bude postavená na mieste tohto pavilónu školy na Bottovej ulici

projektovej dokumentácie. V prípade úspešného výberu je reálny predpoklad, že do 31. mája 2019 budeme mať projekt na realizáciu stavby,“ hovorí Dušan Béreš, vedúci odboru investičnej výstavby Mestského úradu v Trnave. Pokiaľ by sa práce oneskorili a termín odovzdania nového pavilónu by sa posunul, bude mesto naďalej využívať dočasnú výdajňu na Komenského. Budúca dočasná jedáleň sa nachádza len o pár metrov ďalej, ako je Stredná športová škola Jozefa Herdu, kde sa stravníci zo ZŠ na Ulici Jána Bottu stravovali doteraz. Na ich presun bude z dôvodu bezpečnosti dohliadať hliadka mestskej polície, keďže školáci budú prechádzať cez cestu.

Do konca tohto školského roka platí prechodný režim – žiaci 1. až 3. ročníka sa stravujú na

Strednej škole športovej Jozefa Herdu, ako to bolo doteraz, štvrtáci chodia na obedy na Spojenú školu na Ulici L. van Beethovena a žiaci 5. až 9. ročníka sa na stravu presúvajú autobusmi na základnú školu na Ulici Andreja Kubinu.

V septembri 2019, keď sa v rámci zavedenia bezplatných obedov podľa novely zákona č. 544/2010 Z. z. o dotáciách predpokladá zvýšený záujem o školské obedy vo všetkých školských jedálňach, Mesto Trnava posúdi aktuálne počty stravníkov a zvolí najvhodnejší režim podľa toho, či bude možné v dočasnej jedálni na Komenského odstravovať celú ZŠ na Ulici J. Bottu, alebo sa stravníci prerozdedia medzi dočasnú jedáleň a Strednú športovú školu. Konkrétne čísla budú známe až v septembri, samospráva je však pripravená na viacero alternatív. ■

(lev)

Trnavčania chcú zeleň, opravu ihrísk aj projekty pre seniorov.

Na prvom verejnom stretnutí Participatívneho rozpočtu pre Trnavu, ktorého štvrtý ročník Mesto Trnava spustilo vo februári, mohli občania opäť prezentovať svoje nápady, čo by v našom meste chceli uskutočniť. Do zasadacej miestnosti mestského zastupiteľstva prišli 7. februára približne tri desiatky občanov, ktorí sa o participatívny rozpočet zaujímajú. Zastúpenie mali nielen študenti, mamičky či seniori, ale aj rozličné občianske združenia, ktoré vítajú takúto možnosť získania finančných prostriedkov na realizáciu projektov.

„Financie sú nevyhnutné na to, aby mnohé kluby a komunity v Trnave mohli rozvíjať svoju činnosť. Sme preto radi, že sme sa o tejto možnosti dozvedeli a môžeme sa do procesu participácie zapojiť,“ skonštatovala Lucia Oríšková Sabová z Komunitného montessori klubu Slnecnica. Klub svoju činnosť zameriava hlavne na deti, prostredníctvom participatívneho rozpočtu by však chceli montessori pedagogikou osloviť aj seniorov.

„Skôr narodených Trnavčanov sa týkali aj ďalšie nápady, ktoré na verejnom stretnutí odzneli, či už ide o vzdelávanie seniorov v informačných technológiách alebo tvorivé podujatia organizované v tzv. Klube umenia. Teší nás, že aktivít pre túto vekovú kategóriu postupne pribúda a že seniori neostávajú nepovšimnutí,“ zhodnotila koordinátorka Participatívneho rozpočtu pre Trnavu Lenka Vančová.

Nechýbali ani návrhy na zorganizovanie rôznych kultúrnych podujatí či tvorivých aktivít. Odznel nápad vytvoriť dokumentárny film o histórii najstaršieho trnavského hudobného klubu či organizovať pravidelné workshopy určené na opravu rôznych nástrojov a oblečenia. Podporu v participatívnom rozpočte hľadajú tiež organizátori mestskej trnavskej šírafočky ŠČUL, ktorá spočíva v odhaľovaní tajuplných šífier a lúštení logických hádaniek. „Na stretnutí sa hovorilo aj o projekte zameranom na chov včiel v mestskom prostredí či o výsadbe stromov, do ktorej by sa zapojili aj samotní občania,“ povedala Lenka Vančová. Okrem

občianskych projektov, v ktorých sa predpokladá účasť autora projektu i ďalších dobrovoľníkov, mohli obyvatelia prezentovať aj svoj návrh na investičné zadanie, ktoré zrealizuje Mesto Trnava. „Išlo prevažne o nápady z oblasti verejného priestoru a zelene, týkali sa napríklad vybudovania alebo rekonštrukcie detských ihrísk v rozličných častiach mesta,“ skonštatovala Vančová. Kým rozpočet občianskeho projektu môže siahať najviac do výšky päťtisíc eur, pri zadaniach ide o sumu 50 tisíc eur. Projekty i zadania sa budú realizovať v roku 2020. Koľko peňazí na ne mestská samospráva celkovo uvoľní, sa rozhodne pri schvaľovaní budúcoročného rozpočtu v novembri.

Ešte predtým sa uskutočnil septembrové hlasovanie, ktoré určí víťazné poradie projektov i zadaní. Podľa výsledkov hlasovania sa potom pre rozdelí schválený balík financií. Zoznam navrhovaných projektov a zadaní ešte nie je definitívny, nápady stále môžu pribúdať. Občania, ktorí sa nemohli zúčastniť prvého verejného stretnutia, môžu zavítať aj na ďalšie stretnutia na radnici, a to podľa komunity, do ktorej spadá ich nápad pre mesto – 19. februára sa uskutočnilo stretnutie komunity Kultúra, 21. februára Sociálne témy, 5. marca sa stretne komunita Verejný priestor a zeleň a stretnutie komunity Rôzne bude 7. marca.

Začiatok je vždy od 17.30 h. Aktuálne informácie o štvrtom ročníku Participatívneho rozpočtu pre Trnavu nájdete aj na webe pr.trnava.sk a facebookovej stránke Participatívny rozpočet pre Trnavu. ■

sa uchádza o dve percentá z vašich daní

Milí občania, Trnavčania a priatelia nášho mesta, dovoľujeme si vás touto cestou osloviť s prosbou o podporu činnosti Nadácie Trnava Trnavčanom prostredníctvom poukázania dvoch percent z vašej dane z príjmov (DzP) za rok 2018. Prostriedky nadácie získané z dvojpercentného podielu zaplatenej dane od fyzických a právnických osôb sú určené na podporu projektov, aktivít a na pomoc v rozvoji miestneho darcovstva a filantropie, na rozvoj a ochranu duchovných a kultúrnych hodnôt, prácu s mládežou a telesnú kultúru, rozvoj vzdelávania, vedy a kultúry, na divadelné, vydavateľské a hudobné umelecké aktivity, ľuďom v núdzi a sociálne odkázaným či zdravotne postihnutým, ochranu a tvorbu životného prostredia a starostlivosť o všestranný rozvoj mesta. Informácie o tom, na aké účely boli doteraz použité finančné prostriedky nadácie z dvojpercentného podielu daní, nájdete na internetovej stránke Mesta Trnavy www.trnava.sk v položke Mesto Trnava, sekcii Nadácia Trnava Trnavčanom. ■

Názov: Nadácia Trnava Trnavčanom
Adresa: Hlavná 1, 917 71 Trnava
ID forma: Nadácia
IČO: 37984349

(eu)

Prvá marcová nedeľa už tradične patrí slávnostnému udeľovaniu ocenení mesta Trnavy

Návrhy na udelenie ocenení mesta Trnavy za rok 2018 schválili poslanci mestského zastupiteľstva 12. februára 2019 na svojom 1. riadnom zasadnutí. Slávnostné odovzdávanie ocenení sa uskutoční tradične v prvú marcovú nedeľu 3. marca 2019 o 16. hodine v sále Marianum na Hollého ulici v Trnave.

Držiteľmi ocenenia Čestný občan mesta Trnavy sa stanú nositelia Ceny mesta Trnavy RNDr. Branislav Matoušek, CSc., za rozsiahlu vedeckú prácu v oblasti ornitológie a prof. MUDr. Bohumil Chmelík, PhD., za neúnavnú činnosť v rozvoji kultúry a spoločenského života v Trnave. Čestným občanom mes-

ta Trnavy in memoriam sa stane predposledný minister kultúry Slovenskej socialistickej republiky, básnik a publicista Miroslav Válek za celoživotnú literárnu tvorbu a vzťah k rodnému mestu. Cena mesta Trnavy bude udelená doc. PhDr. Erikovi Hrnčiarikovi za prínos k poznaniu a obohateniu

dejín mesta Trnavy archeologickými výskumami a Rímskokatolíckemu cirkevnému hudobnému spolku sv. Mikuláša za prezentáciu diel Mikuláša Schneidera Trnavského. Uznanie za zásluhy o rozvoj a reprezentáciu mesta Trnavy prevezme úspešný športovec a dlhoročný wrestlingový tréner Ján Ďalák.

■ **Branislav Matoušek** .....
Narodil sa 21. decembra 1933 v Trnave. Po úspešnom obhájení diplomovej práce s názvom Vtáctvo trnavskej nížiny na Prírodovedeckej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave získal titul promovaneého biológa. Kandidátsku dizertačnú prácu s názvom Faunistický prehľad slovenského vtáctva obhájil v roku 1967. O dva roky neskôr, v roku 1969, získal na Univerzite Komenského v Bratislave aj akademický titul doktora prírodných vied. Potom pracoval ako kustód v Krajskom múzeu v Trnave, kde pod vplyvom PhDr. Ovídia Fausta rozšíril svoj dovtedajší obzor o históriu zoológie, čo poznačilo jeho ďalšiu životnú dráhu. V roku 1958 ho prijali ako kustóda do Slovenského národného múzea v Bratislave, kde mohol rozšíriť svoju aktivitu na celé Slovensko. Pracoval tam takmer 40 rokov, zastával funkciu riaditeľa Prírodovedeckého ústavu, neskôr Prírodovedného múzea a napokon aj generálneho riaditeľa Slovenského národného múzea. Centrom jeho vedeckých záujmov, výskumov a publikácií bola ornitológia so širokým záberom, o čom svedčí jeho bohatá bibliografia, dosahujúca 328 vedeckých a odbornopopulárnych záznamov. Branislav Matoušek bol zakladajúcim členom Slovenskej ornitologickej spoločnosti, stálym členom jej výboru, tajomníkom a predsedom. Redigoval ornitologický časopis

Trichodroma, ktorý vychádza už 15 rokov. Pravidelne je organizátorom Feriancových dní a bola mu udelená medaila profesora Ferianca. Profilový rozhovor s Branislavom Matouškom sme zverejnili vo februárovom vydaní Noviniek z radnice v roku 2013.

■ **Bohumil Chmelík** .....
Narodil sa 12. augusta 1938 v Trnave. Výrazne prispel k formovaniu novej generácie manažérov zdravotníctva. Ako vedúci Katedry zdravotníckeho manažmentu Fakulty zdravotníctva a sociálnej práce Trnavskej univerzity v Trnave od roku 1995 vychoval stovky študentov. Odovzdal im aj svoje skúsenosti z praxe a delil sa s nimi o vedomosti získané na študijných pobytoch v Rakúsku, Taliansku, USA a Holandsku. V tejto činnosti pokračuje aj ako emeritný profesor. Bohumil Chmelík je organizátorom a garantom konferencií Ochrana života – v roku 2018 sa konal jej sedemnásť ročník. Za tieto aktivity mu udelili Cenu Antona Neuwirtha. Organizoval výstavy trnavských a neskôr aj bratislavských výtvarníkov, osobitne výstavu Teodora Tekela. Už od študentských rokov prispieval do časopisov, od roku 1969 publikoval v mesačníku Kultúra a život Trnavy seriál o osobnostiach trnavskej výtvarnej obce. O niekoľko desiatok rokov vznikli jeho zbierky básní V šere ticha, Se-

dem textov a Démon kýs. Divadelná hra Bohumila Chmelíka Záhrada spomienok Jána Koniarka bola inscenovaná aj na javisku Divadla Jána Palárika. Aktívne spolupracoval na podujatiach Mesta Trnavy a Klubu priateľov Trnavy Adventné večery a Trnavská poetika. Po roku 1989 sa angažoval na vytváraní novej politickej kultúry. Stal sa predsedom Trnavského kultúrneho fóra, ktoré združovalo hercov, výtvarných umelcov, architektov, lekárov i pedagógov. Už začiatkom decembra 1989 boli na jeho pôde formulované požiadavky na zmeny v kultúrnom živote nášho mesta ako napríklad návrat Súsošia Svätej Trojice na námestie, obnovenie Trnavskej univerzity, pridelenie budovy pre Galériu Jána Koniarka, slobodnú regionálnu tlač, odstránenie socialistickej propagandy a prístupenie slobodného umenia občanom. V roku 1997 členovia TKF aj s ďalšími občanmi založili občianske združenie Trnavské fórum '89, ktoré má v centre trvalej pozornosti zakladajúcu osobnosť slovenského výtvarného umenia – sochára Jána Koniarka. Bohumil Chmelík bol aj koordinátorom projektu Zdravé mesto Trnava, podieľal sa na organizovaní Dní zdravia a podporoval zdravotnú osvetu prostredníctvom Noviniek z radnice. Rozhovor s Bohumilom Chmelíkom sme zverejnili v decembri 2015 v Novinkách z radnice.

■ **Miroslav Válek** .....

Narodil sa 17. júla 1927 v Trnave. Je významným trnavským rodákom, ktorý miloval Trnavu, čo sa odrážalo nielen v jeho básňach. V roku 1974 podpísal zriaďovaciu listinu Divadla pre deti a mládež, prostredníctvom ktorého sa do nášho mesta po zániku Krajového divadla Trnava v roku 1965 a takmer desaťročnej prestávke opäť vrátilo profesionálne divadlo. Ako minister kultúry mal významný podiel aj na veľkolepých oslavách 750. výročia povýšenia Trnavy na slobodné kráľovské mesto.

„Šťastná konštelácia personálnej skladby ministerstva ako i osobné vzťahy rozhodli, že minister načrel hlboko do vrecka a svojej Trnave pridal nezvykle objemnú mimoriadnu finančnú dotáciu,“ povedal vtedajší vedúci odboru kultúry Ľuboš Novotný.

Medzi milovníkmi poézie sú Váلكove diela doslova nedostatkovým tovarom. Životopisný film Válek prijala kladne široká verejnosť, čo sa v prejavilo aj v tom, že ako jediný pravý Trnavčan sa dostal do prvej stovky v ankete o Najväčšieho Slováka.

V roku 1949 začal pracovať ako redaktor. Prešiel redakciami časopisov Slovenský roľník, Týždeň, Družstevný obzor a vydavateľstvom Mladé letá. Od roku 1957 bol v časopise Mladá tvorba, kde neskôr, už ako člen Komunistickej strany Československa, do ktorej vstúpil v roku 1962, pôsobil ako šéfredaktor. V rokoch 1966 – 1967 bol spoluzakladateľom a prvým šéfredaktorom literárneho časopisu Romboid. Zároveň zastával funkciu tajomníka Zväzu slovenských spisovateľov, ktorý Romboid vydával. Od roku 1967 do roku 1968 pôsobil ako predseda Zväzu slovenských spisovateľov. Po vzniku federatívneho usporiadania ČSSR sa 1. januára 1969 stal ministrom kultúry Slovenskej socialistickej republiky a zároveň členom Ústredného výboru a Predsedníctva ÚV Komunistickej strany Slovenska.

Miroslav Válek publikoval svoje prvotiny už v rokoch 1942 – 1948, a to prevažne v katolícky orientova-

ných periodikách (Plameň, Rozvoj, Rozhlady, Jas, Nová práca). Tieto básne publikoval ešte pred svojím debutom Dotyky a výber z nich vyšiel knižne až v roku 1971. Vydal tri básnické zbierky – Príťažlivosť (1961), Nepokoj (1963) a Milovanie v husej koži (1965), ktoré boli neskôr spolu s debutovou zbierkou súborne pomenované ako Štyri knihy nepokoja. Piatou básnickou skladbou bolo Slovo z roku 1976. Miroslav Válek zomrel 27. januára 1991 v Bratislave.

■ **Erik Hrnčiarik** .....

Narodil sa 3. decembra 1978 v Banskej Bystrici. Ako gestor archeologických výskumov za Trnavskú univerzitu bol vedúcim výskumu viacerých lokalít na území historického jadra mesta. V areáli za Bazilikou sv. Mikuláša, kde sa mu spolu s prof. Klárou Kuzmovou podarilo objaviť najstaršiu sakrálnu stavbu v Trnave. Viedol výskumy aj v areáli bývalej Dolnej brány mestského opevnenia pri vstupe do pešej zóny, na Námestí kráľovnej Konštancie pri Kostole sv. Jakuba, aj v areáli bývalého lazaretu na trnavskej Kalvárii.

Okrem toho sa podieľal na výskumoch vyvolaných stavbami súkromných investorov. Medzi najdôležitejšie možno zaradiť rekonštrukciu nádvoria bývalého Gymnázia Jána Hollého, kde sa mu podarilo preskúmať zvyšky meštianskeho domu z 13. storočia a zachrániť unikátnu kamennú barokovú studňu. Ďalej to boli záchranné archeologické výskumy pri stavbe automobilky Peugeot-Citroën, rekonštrukcii ortodoxnej synagógy, investičnej bytovej výstavbe Pekné pole a mnohých líniových stavbách na území celého mesta. Výsledky týchto výskumov významne prehĺbili poznanie histórie Trnavy a vytvorili podmienky na návrhy prezentácií jednotlivých lokalít, ktoré môžu nielen zvýšiť atraktivitu historickej Trnavy pre turistov, ale aj podporiť lokálpatriotizmus Trnavčanov.

Erik Hrnčiarik popri práci v teréne systematicky prehľbuje poznatky

o Trnave a propaguje jej historický odkaz pre súčasníkov a nasledujúce generácie aj osvetovou činnosťou – prednáškami priamo v archeologických lokalitách počas dní otvorených dverí, na seminároch usporiadaných pamiatkovým úradom a mestom alebo prednáškami na domácich aj zahraničných univerzitách (UK Praha, UP Ostrava, Archeologický ústav Nitra). Uznaním pedagogickej práce bolo aj menovanie Erika Hrnčiarika za dekana Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity ako jej prvého absolventa po znovuoživení v roku 1992.

■ **Rímskokatolícky cirkevný hudobný spolok sv. Mikuláša** .....

Spolok vznikol v roku 1833, neskôr, v roku 1838, prišlo k jeho reorganizácii a vznikol Cirkevný hudobný spolok, ktorý viedol mnoho významných osobností. Aktívny spevácky zbor a orchester boli základom na rozvinutie hudobného života v Trnave aj v časoch účinkovania najvýznamnejšieho regenschoriho spolku Mikuláša Schneidera Trnavského. Toto teleso viedol 45 rokov, organizoval koncerty cirkevnej hudby a podstatnou mierou prispel k obnove činnosti spolku, ktorý sa skončil v roku 1928. Po abdikácii M. Schneidera Trnavského sa vedenia chóru ujal Daniel Bulla, známy veľkými zásluhami o rozvoj zborovej interpretačnej činnosti na Slovensku. Teleso pretrvalo i počas totalitného režimu zásluhou Ladislava Vymazala, ktorý bol jeho dirigentom dlhé roky. Súčasným dirigentom spolku je úspešný mladý hudobník talianskeho pôvodu Daniele Ruzzier.

V súčasnosti má RKCHS približne 50 činných členov. Jedným z jeho hlavných cieľov je propagovať sakrálnu tvorbu trnavského rodáka, významného predstaviteľa trnavskej a slovenskej kultúry, národného umelca Mikuláša Schneidera Trnavského. Túto výnimočnú a ojedinelú tradíciu na Slovensku sa podarilo zachovať len vďaka úsiliu a zanietaniu desiatok členov, ktorí sa za 180 rokov v jeho radoch vystriedali. Spolok účinkoval na mnohých

miestach na Slovensku, v Rakúsku, Poľsku a Taliansku. Za svoju činnosť získal viacero ocenení. Mesto Trnava v spolupráci s RKCHS zorganizovalo pri príležitosti osláv 780. výročia získania výsad slobodného kráľovského mesta a 60. výročia úmrtia M. Schneidera Trnavského koncert s názvom Spomienky skladateľa. RKCHS prizval k spolupráci aj divadelný súbor pri Základnej umeleckej škole Mikuláša Schneidera Trnavského, ktorý priblížil detstvo a mladosť umelca podľa knihy Slzy a úsmevy. V druhej časti koncertu odzneli v podaní RKCHS sakrálna diela maestra Trnavského. Toto hudobno-dramatické pásmo sa stretlo s veľkým ohlasom publika. Najvýznamnejšou udalosťou, ktorej podnecovateľom a vyzývateľom bol RKCHS, bol galakonzert s názvom Maestro Schneider Trnavský 60 po... a stále medzi nami. Uskutočnil sa v Katedrále sv. Jána Krstiteľa a niesol sa aj v duchu osláv stého výročia

Československej republiky a slobodného kráľovského mesta Trnavy. Spolok prizval pri tejto príležitosti aj iné spevácke zbory a významných slovenských umelcov. Spoločne s Trnavským osvetovým strediskom, rodinou Mikuláša Schneidera Trnavského a poprednými predstaviteľmi speváckych zborov sa mu podarilo tento zámer uskutočniť. Známe i neznáme diela Mikuláša Schneidera Trnavského podnietili aj snahu umelcov o šírenie a propagovanie hudby nášho rodáka do povedomia celého národa.

■ **Ján Ďalák** .....
Narodil sa 4. decembra 1947 a celý doterajší život prežil v Trnave. Od mladosti sa aktívne zapájal do športovej činnosti v rôznych športových kluboch pôsobiacich v našom meste. Bol členom Klubu kulturistov Fortuna Trnava, za ktorý súťažil a pracoval v rôznych funkciách. V reprezentácii tohto klubu dosiahol významné úspechy

aj v oblasti silového trojboja, keď v roku 1995 získal 2. a 3. miesto na majstrovstvách Slovenska. V roku 1995 založil Ján Ďalák Armwrestlingový klub Trnava, kde bol aj reprezentačným trénerom a členom výboru až do roku 2016, keď odišiel do dôchodku. V súčasnosti je jeho čestným členom a trénerom. Pod jeho trénerským vedením klub získal celkovo 360 medailí z majstrovstiev sveta a Európy vo wrestlingu. Za klub súťažila a súťaží reprezentačná špička Slovenska vo wrestlingu, na výchove ktorej sa podieľal. Pracoval aj ako reprezentačný tréner armwrestlingu Slovenskej republiky. Počas svojej športovej kariéry získal 2. miesto v pretláčaní rúk na Majstrovstvách Európy v Poprade a 4. miesto na Majstrovstvách sveta v Indii. K športu viedol aj svoje deti a vnúčatá. Jeho syn Marián sa presadil na svetových a európskych šampionátoch armwrestlingu, kde tiež dosiahol veľa významných ocenení. ■

(mkv)

Na bývalých stojiskách kontajnerov čoskoro vzniknú nové parkovacie miesta

Na Družbe pribudlo v roku 2018 dvadsaťtri nových stojísk polopodzemných kontajnerov na komunálny odpad, sklo, papier a plasty. Posledné z nich odovzdala mestská samospráva do používania vo februári tohto roku. Dovedna ich je v meste už tridsaťštyri. Tento rok by mali polopodzemné kontajnery postupne pribúdať aj na Prednádraží. Všade, kde to je možné, budú priestory pôvodných kontajnerových stojísk prebudované na parkovacie miesta.

Prvé polopodzemné kontajnery boli vybudované na sídlisku Linčianska a v centre mesta na Vajanského ulici. V roku 2018 postavila spoločnosť FCC Trnava, s. r. o., päť stojísk a Mesto Trnava osemnásť stojísk na Spartakovskej 4 a 9, Vladimíra Clementisa 16 – 18, 19, 24, 25, 30, 39, 47, 54, 61, 67, Juraja Slotu 11, Juraja Slotu 16, 41, Teodora Tekela 18, 25, Tehelnej 6B, Bučianskej 15 a Hlbokej 5, 10 a 20. Prebudovaniu jestvujúcich stojísk na polopodzemné často bránili inžinierske siete, preto bolo potrebné nájsť nové miesta. Uvoľnené spevnené plochy po bývalých kontajnerových stojiskách bude mesto postupne adaptovať na parkoviská.

Odbor dopravy a komunálnych služieb (ODaKS) už postúpil projektovú dokumentáciu na komplexné posúdenie, prehodnotenie a doplnenie návrhov parkovacích miest odboru územného rozvoja a koncepcií (OÚRaK) mestského úradu. Po dopracovaní dokumentácie by mali nové parkovacie miesta na bývalých kontajnerových stojiskách pribudnúť už v tomto roku.

Pripomeňme, že to nie je jediný prínos budovania nových kontajnerových stojísk. Polopodzemné kontajnery na zmesový odpad majú v porovnaní s obyčajnými približne päťkrát väčší objem, kontajnery na sklo, plasty a papier

majú trikrát väčší objem. Sú vybavené senzormi, ktoré signalizujú mieru ich naplnenia, preto klesne frekvencia odvozu odpadkov na skládku a ušetrí sa finančné prostriedky. Vzhľadom na to, že pod zemou je nižšia teplota ako na povrchu, zmiešaný odpad sa pomalšie rozkladá a nezapácha. Kontajnery sa vyprázdňujú zospodu, vhadzovací otvor preto ostáva čistý. Hĺbka kontajnerov zneumožňuje opätovné vyhadzovanie obsahu, preto v ich okolí nevzniká neporiadok. Jednou z najväčších výhod je fakt, že k odpadu sa nedostanú potkany, ktoré sa v posledných rokoch okolo klasických stojísk na sídliskách veľmi premnožili. ■

Martin Jurčo, foto: autor

V krajskom kole ekonomickej olympiády aj tento rok uspela trnavská Obchodná akadémia . . . . .

Chemickú, fyzikálnu či matematickú olympiádu alebo olympiády cudzích jazykov poznajú veľmi dobre najmä študenti gymnázií a stredných škôl. Ekonomická olympiáda zostala v minulosti akosi v ústraní. Pravdepodobne aj preto, lebo sa trochu podceňuje ekonomický prehľad študentov a ekonomická gramotnosť. Oživiť túto myšlienku sa rozhodli pred rokmi v Inštitúte ekonomických a spoločenských analýz v spolupráci s ďalšími partnermi. Jedno z aktuálnych krajských kôl takejto olympiády sa uskutočnilo v Trnave v priestoroch Fakulty sociálnych vied Univerzity sv. Cyrila a Metoda.

Ekonomická či finančná gramotnosť sú schopnosti, ktorým sa v školských osnovách na Slovensku venuje málo priestoru. Platenie účtov či daní sú pritom povinnosti, s ktorými sa už aj mladí ľudia bežne stretnú v reálnom živote. K lepšiemu pochopeniu ekonomických súvislostí chce prispieť práve ekonomická olympiáda, ktorá súťaživou formou približuje praktické otázky z ekonomického a finančného sveta. „Rozvíja kľúčové schopnosti a ekonomické znalosti študentov v oblastiach ako sú finančná gramotnosť, verejné financie, monetárna politika, dejiny ekonómie, ekonomika podniku a mnohé ďalšie. Študenti sa vďaka riešeniu logických úloh oboznámia so základnými ekonomickými pojmami a finančnými otázkami z reálneho života,“ vysvetľuje riaditeľka projektu Monika Olejárová z Inštitútu ekonomických a spoločenských analýz. Po úspešnom pilotnom ročníku takejto olympiády u našich českých susedov sa minulý školský rok uskutočnila aj u nás. Na Slovensku projekt nadviazal partnerstvo s deviatimi univerzitami a do olympiády sa zapojilo viac ako štyritisíc stredoškóľakov zo sto päťdesiatich stredných škôl zo všetkých regiónov Slovenska.

„Pokiaľ ide o trnavský región, mali sme štyridsaťjeden postupujúcich zo štyristo deväťdesiatich deviatich študentov z celého kraja. Medzi kraji sú rôzne rozdiely, väčšinou je vždy jeden ťahúň, v prípade Trnavy je to Obchodná akadémia na Kukučínovej ulici, ktorá mala veľmi dobrú úspešnosť a výborné

Sprava: riaditeľka Ekonomickej olympiády Monika Budzáková z Inštitútu sociálnych a ekonomických štúdií, študentka Eva Schwarzová a riaditeľka Obchodnej akadémie v Trnave Marta Bačíková.

výsledky v školskom kole. V krajskom kole musia toho ukázať viac, ukázať analytické myslenie, argumentovať, vypočítať príklady. Keďže ide o komplex otázok, nedá sa vyhodnotiť testy hneď, ale v spolupráci s vysokými školami to urobíme neskôr a výsledky zasielame frekventantom online,“ hovorí riaditeľka Ekonomickej olympiády Monika Budzáková z Inštitútu sociálnych a ekonomických štúdií.

„Sme radi, že je veľký záujem o túto olympiádu, tak sa nám bude čoraz viac dariť zvyšovať ekonomickú gramotnosť mladých ľudí. Pripomínam, že nejde len o študentov ekonomických škôl, pretože sa prihlasujú aj študenti gymnázií. Tak môžeme predísť dnes bežnému javu, že študent si nevie vypočítať úrok na hypotéke alebo rozumieť bežným ekonomickým informá-

ciám v médiách, napríklad, čo je hrubý domáci produkt a ako sa dá vypočítať,“ hovorí Monika Budzáková a pripomína, že rovnaký počet prihlásených ako z obchodných škôl, je aj gymnázií, niektorí vôbec nemali ekonómiu, no táto oblasť ich zaujíma. Vo finále sa neraz ocitnú aj tí, ktorí sa ekonomike venujú len ako koníčku.

Minulý rok bola na olympiáde úspešná trnavská Obchodná akadémia, do celoslovenského kola postúpilo všetkých päť študentov OA z piatich za Trnavský kraj. Tento rok vyslala na krajské kolo deväť študentov aj s ich pedagogičkou Zuzanou Schatzovou. Ako sme sa dozvedeli, mohli ich poslať viac, no chceli dať priestor aj iným. „Veľmi rada pripomeniem, že sme jednou z najúspešnejších škôl v kraji aj v celoslovenskom meradle. Je to tak

vďaka kvalite našich učiteľov, ktorí dotiahli úspešných študentov až na univerzity. Recept na úspech je jednoduchý. Významné je to, že žiakov si vyberáme, a preto sú skutočne ambiciózni a vyspelí. Veď napríklad tento rok boli úspešní aj v súťažiach Európskej únie. Veľa študentov bolo v Štrasburgu, a práve aj jedna z účastníčok ekonomickej olympiády cestuje do Štrasburgu. Študentom pomáha aj výborná jazyková zručnosť, na ktorú kladieme dôraz,“ hovorí Marta Bačíková, riaditeľka Obchodnej akadémie v Trnave, kde v súčasnosti študuje 512 študentov v dvoch vetvách – klasickej obchodnej akadémii a bilingválnej vetve OA. Napríklad len nedávno sa predstavili študenti aj na súťaži Euro

usporiadanej Národnou bankou Slovenska a ako najmladší študenti obstáli na 3. mieste. Jednou zo študentiek OA Trnava, ktorá sa zúčastnila olympiády aj minulý rok, je Eva Schwarzová z maturitného ročníka. „Riešili sme napríklad vplyv ponuky a dopytu na trhu, napríklad sme mali vysvetliť, prečo sú ceny palív drahšie na diaľniciach, možno vidieť veci aj z druhej strany. Minulý rok sa mi podarilo postúpiť do finále. Tam nás čakajú podobné testy a otázky, len na vyššej úrovni. Podarilo sa mi dostať do ústneho kola, kde sa pred porotou obhajujú názory z ekonomickej na danú tému,“ hovorí Eva Schwarzová. Už teraz má presný plán, kam po skončení štúdia

ekonomie. Chce sa venovať ekonomickým analýzám tak, aby aj pre laikov boli jasné vzťahy a súvislosti ekonomiky s konkrétnymi javmi v štáte. Napríklad, vysvetľovať význam niektorých opatrení, a naopak, poukazovať na niektoré príťažlivé a prvoplánové rozhodnutia politikov, ktoré však nemajú žiadny ekonomický zmysel a význam. Krajské kolo majú trnavskí študenti za sebou – a tí úspešní sa stretnú aj na celoslovenskom. Z päťdesiatich finalistov postupuje do užšieho výberu 10 najlepších, ktorí budú obhajovať svoje znalosti ústne pred odbornou porotou v apríli na Ekonomickej univerzite. Úspešní postupujú aj do medzinárodného kola. ■

(red)

Sprievodca pre zdravšie domy a zdravšiu planétu radí, ako znížiť našu uhlíkovú stopu

Mesto Trnava sa v rámci realizácie medzinárodného projektu **Intensify** podieľa aj na šírení informácií o trvalo udržateľnom spôsobe života a bývania. Do pozornosti Trnavčanov odporúča najnovšiu publikáciu s názvom **Sprievodca pre zdravšie domy a zdravšiu planétu**, ktorú v rámci kampane **Lepšie miesta pre ľudí** predstavila **World Green Building Council** (Svetová rada pre zelené budovy) v decembri 2018 na 24. konferencii OSN o klimatickej zmene v Katoviciach.

Publikácia v anglickom jazyku, ktorú nájdeme na worldgbc.org, bola vytvorená na základe výskumov celosvetových výskumov zameraných na zdravotné a environmentálne riziká súčasného neutržateľného spôsobu bývania a života. Sprievodca prináša majiteľom a obyvateľom domov jednoduché a cenovo dostupné návody na zníženie spotreby energií a emisií CO² do ovzdušia a ďalšie opatrenia prospešné pre zdravie ľudí i celej planéty. 24. konferencia OSN o klimatickej zmene v Katoviciach bola zameraná na vytvorenie pravidiel financovania a plnenia záväzkov vyplývajúcich z globálnej Parížskej klimatickej dohody z roku 2015. Jej cieľom je spomalenie zvyšovania teploty na 1,5 stupňa Celzia v porovnaní s obdobím pred industrializáciou. Zníženie

emisií skleníkových plynov potrebné na jeho dosiahnutie si vyžaduje obrovské zmeny v oblasti energetiky, priemyslu, dopravy a spôsobu života v mestách. Už dnes však vieme, že väčšina krajín záväzky vyplývajúce z parížskej dohody nedodržiava a tento cieľ sa pravdepodobne nepodarí naplniť. A z najnovšej správy Medzivládneho panelu OSN o klimatickej zmene z októbra 2018 vyplýva, že aj keby sa podarilo udržať teplotu na 1,5 stupňa Celzia nad úrovňou pred industrializáciou, stovky miliónov ľudí budú trpieť následkami extrémneho sucha, požiarov, záplav a nedostatku potravín. Mesto Trnava si svoju zodpovednosť za budúcnosť uvedomuje. V rámci Dohovoru primátorov a starostov o klíme a energetike prijalo záväzky na zníženie emisií

CO² do roku 2030 najmenej o 40 percent. Ako jediné slovenské mesto sa Trnava zapojila aj do medzinárodného projektu **Intensify**, ktorého cieľom je znížiť do roku 2022 emisie CO² o ďalších 15 percent v porovnaní s plánovanými hodnotami na územiach všetkých partnerov projektu. Mestská samospráva sa preto zameriava na masívnu výsadbu stromov všade, kde je to ešte na území mesta možné, pripravuje revitalizáciu lokality Agátka za daňovým úradom, realizuje projekt revitalizácie lokality Štrky a pripravuje opätovné sprírodnenie stodesiatich hektárov erodovanej poľnohospodárskej

pôdy v Medziháji s obnovením malého vodného cyklu, zavádza prírode blízku starostlivosť o mestskú zeleň s vylúčením pesticídov, uvažuje o zadržiavaní vody s efektom ochladzovania ovzdušia s pomocou hatí na Trnávke, rozširuje sieť cyklistických chodníkov, rozbieha projekt zdieľaných bicyklov, uplatňuje

energetický manažment budov vo vlastníctve mesta atď. Snaha mesta o zníženie emisií a zmiernenie následkov zmeny klímy však môže byť úspešná len s aktívnym zapojením občanov a zmenou ich myslenia vo vzťahu k životnému prostrediu. Ak nechceme, aby klimatická zmena tvrdo zasiahla už naše

deti a vnúčatá, nemôžeme sa spoliehať na to, že všetko za nás vyriešia vlády a samosprávy. Zodpovednosť za budúcnosť musí prevziať každý z nás. Viacero návodov na zníženie našej uhlíkovej stopy nájdeme aj vo vyššie spomenutej publikácii Sprievodca pre zdravšie domy a zdravšiu planétu. ■

Martin Jurčo, foto: autor

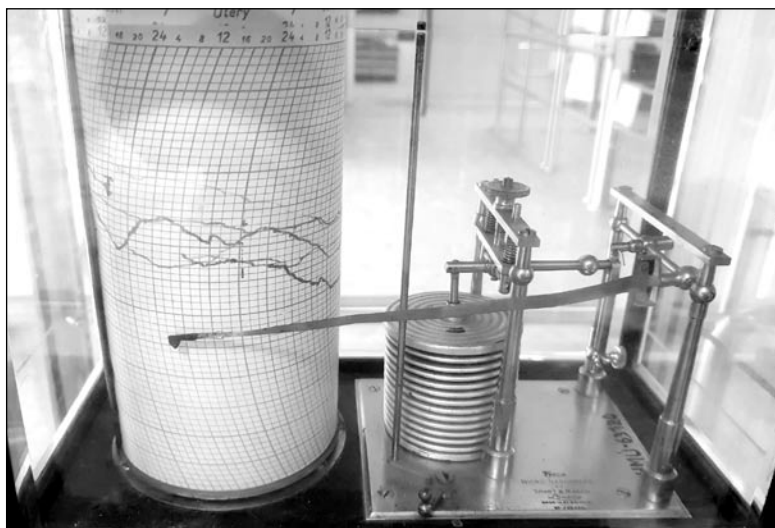
Priemyslu ubudlo, no stále dýchame smog. Významným znečisťovateľom je doprava .....

Na rôznych miestach Slovenska, aj v Trnave a okolí, zaznamenali meteorológovia počas februára zvýšenú koncentráciu prachových častíc PM10. Meteorológovia pripomínajú, že príčinami smogovej situácie sú vysoké emisie častíc PM10 z cestnej dopravy, z vykurovania tuhým palivom a z ďalších lokálnych zdrojov v spojení s nepriaznivými rozptylovými podmienkami. Na podrobnosti kvality ovzdušia a smogovú situáciu sme sa spýtali samostatnej odborníčky pre kvalitu ovzdušia z odboru monitorovania kvality ovzdušia Slovenského hydrometeorologického ústavu Veroniky Minárikovej.

■ Aká je súčasná kvalita ovzdušia v našom meste a aké sú dlhodobé výsledky meraní?

- Oznámenie o vzniku smogovej situácie nasleduje pre prachové častice PM10 po prekročení informačného prahu 100 µg/m³ vyjadreného ako dvanásťhodinový kĺzavý priemer koncentrácie častíc PM10 a keď na základe meteorologickej predpovede nie je odôvodnené predpokladať zníženie koncentrácie tejto znečisťujúcej látky v priebehu nasledujúcich 24 hodín pod hodnotu informačného prahu.

Ak hodnotíme kvalitu ovzdušia z dlhšieho hľadiska, existuje limit počtu prekročení koncentrácie PM10 za rok. Hodnota nad 50 µg/m³ by mala byť prekročená maximálne 35 krát na jednej stanici. V Trnave v roku 2018 bolo týchto prekročení dvadsaťsedem. Kvalita ovzdušia sa v porovnaní s 90. rokmi zlepšila vo všetkých sledovaných ukazovateľoch. Najmä pokiaľ ide o koncentrácie SO₂ a obsah ťažkých kovov v ovzduší. Sledované hodnoty pH zrážkovej vody sa tiež vyvíjajú priaznivo, teda pH sa zvyšuje. Znamená

Z historickej expozície SHMÚ.

to, že dažde sú menej kyslé. Prišlo aj k poklesu koncentrácie oxidov dusíka. Bolo to hlavne do prelomu tisícročia, ale nie je tak významné, ako pri ostatných znečisťujúcich látkach. Presné porovnania konkrétnych oblastí v dlhých časových radoch nie sú celkom možné, vzhľadom na to, že napríklad ešte v roku 1998 bol na území Slovenska menší počet regionálnych staníc Národnej monitorovacej siete kvality

ovzdušia a v Trnave sa nenachádzala žiadna.

■ Čo je najproblematickejšie z hľadiska konkrétnych látok v ovzduší, ktoré najviac škodia obyvateľom a ako?

- V dnešnej dobe sú v ovzduší problematické najmä suspendované častice PM10 a PM2,5. Sú to častice s priemerom do 10 mikrometrov a do 2,5 mikrometra, a môžu byť tuhého alebo kvapalného skupenstva. Problematické

sú tiež polycyklické aromatické uhľovodíky PAU. Zdravotnými účinkami sa však naša organizácia nezaobera.

■ Ako vie aj laik zhodnotiť, že je nepriaznivá situácia, pokiaľ ide o kvalitu ovzdušia, a ako to súvisí s počasím?

- Vysoké koncentrácie znečisťujúcich látok v ovzduší priamo súvisia s počasím, a tiež z geomorfologickým charakterom územia. Napríklad, čo sa týka smogových situácií pre PM10, tieto sa najčastejšie vyskytujú vtedy, keď prevláda hmlisté, bezveterné počasie, a pri tzv. teplotnej inverzii. Je to jav, keď je vrstva studeného vzduchu uväznená pod vrstvou teplého vzduchu a nedochádza k premiešaniu spodných a vrchných vrstiev atmosféry, znečisťujúce látky ostávajú uväznené pri zemi a ich koncentrácie sú pri zemskom povrchu vysoké. V zimnom období bývajú vysoké koncentrácie PM10 častejšie, pretože v tomto období sú v dôsledku vykurovania budov vyššie aj emisie znečisťujúcich látok. V minulosti pochádzal smog najmä zo spaľovania nekvalitného uhlia s vysokým obsahom síry, v dnešnej dobe sú to najmä tuhé častice, ktoré majú pôvod v spaľovaní nedostatočne vysušeného dreva, prípadne rôzneho domáceho odpadu v nekvalitných vykurovacích zariadeniach.

■ Do akej miery sa na výsledkoch podieľa priemysel a do akej miery obyvateľstvo? Je rozdiel medzi meraniami priamo v meste a v okolí mesta, napríklad v okolitých dedinách?

- Môžeme konštatovať, že za znečistenie ovzdušia v dnešnej dobe už nie je z najväčšej časti zodpovedný priemysel. Na znečistení sa podieľajú tiež domácnosti a poľnohospodárstvo. Významným prispievateľom je individuálna cestná doprava, ktorej intenzita sa stále zvyšuje.

Treba mať na pamäti, že znečisťujúce látky v ovzduší sa dokážu transportovať vzdušnými prúdmi na veľké vzdialenosti a sú prítomné aj v tých najodľahlejších oblastiach sveta.

■ Aký je systém merania ovzdušia SHMÚ v Trnave a ako sa potom prenášajú údaje k vám na spracovanie?

- V Trnave sa nachádza mestská dopravná stanica Národnej monitorovacej siete kvality ovzdušia (NMSKO) na Kollárovej ulici. Merajú sa tam koncentrácie PM10, PM2,5, oxidov dusíka, benzénu a oxidu uhoľnatého. Tieto merania sú kontinuálne a namerané údaje sú online zverejňované priamo na webovej stránke SHMÚ. Hodnotenie za rok 2018 ešte nie je uzavreté, ale v roku 2017 ročné limitné hodnoty na tejto stanici neboli prekročené. V trnavskom kraji sa nachádzajú ďalšie dve stanice: v Topoľníkoch – vidiecka požadová, a v Senici mestská dopravná. V Trnavskom kraji sledované koncentrácie SO², NO², NOx, PM10, benzénu a CO neprekročili limitné hodnoty, ani cieľová hodnota pre PM2,5 tu nebola v roku 2017 prekročená. Údaje zo všetkých staníc NMSKO sa spracovávajú a hodnotia, výsledky sú k dispozícii na webovej stránke SHMÚ v sekcii produkty SHMÚ, kde je zverejnená Správa o kvalite ovzdušia v Slovenskej republike. Trnavský kraj má prevažne nížinný a pahorkatínový charakter, geomorfologický charakter územia nie je, čo sa týka znečisťovania ovzdušia, problematický. Vykurovanie domácností podľa údajov zo sčítania obyvateľstva využíva najmä zemný plyn, podiel tuhých palív patrí v porovnaní s ostatnými krajinami Slovenska medzi najnižšie, mierne vyššia je spotreba palivového dreva v hornatejšej oblasti Malých Karpát. Z tohto dôvodu Trnavský kraj nepatrí k problematickým oblastiam Slo-

venska, čo sa týka smogových situácií pre PM10. V niektorých rokoch býva skôr problém s prekračovaním limitných hodnôt pre oxidy dusíka.

Na margo rozhovoru s Veronikou Minárikovou zo SHMÚ ešte dodajme, že účinky zhoršenej kvality ovzdušia, o ktorej sme sa rozprávali, sa môžu prejavíť u citlivých osôb vo forme dráždenia očí, nosa a hrdla, pocitov tlaku na prsiach, kašľa a bolesti hlavy. U astmatikov môžu vyvolať záchvaty a príznaky z dráždenia dýchacích ciest. Chronické účinky je možné očakávať pri opakovanom a dlhodobom vystavovaní organizmu zvýšenej koncentracii častíc PM10 a môžu sa prejavovať zápalovými ochoreniami dýchacích ciest a pľúc, zvýšením pohotovosti na alergickú reakciu, poruchami odolnosti organizmu. Podľa správy o kvalite ovzdušia SHMÚ pre obmedzenie zbytočnej expozície častíc PM10 v čase so zvýšenými koncentraciami v ovzduší je najvhodnejšie obmedziť dobu pobytu vonku, skrátiť vetranie obytných miestností a obmedziť fyzickú námahu vonku. Obyvateľstvo využívajúce lokálne vykurovacie systémy na pevné palivo by nemalo spaľovať odpad vrátane odpadového dreva ako je nábytok či okná. V prípade kúrenia drevom treba používať drevo dobre vysušené, udržiavať spaľovanie paliva pokiaľ možno v optimálnych podmienkach, teda pravidelne čistiť kotol a komín, prikladať radšej častejšie v menších dávkach, nastaviť regulačné klapky tak, aby mal vzduch prístup k palivu a nedusiť oheň. Ak je to možné, treba udržiavať teplotu za kotlom medzi 150 – 250°C. Dotýka sa to nielen masového spaľovania odpadu a kúrenia pevným palivom, ale aj tých, ktorí kúria v rodinných krboch, peciach alebo sporákoch. ■

Elena Ursinyová, foto: archív RK

Radoslav Kvasničák: Môžeme byť pyšní na to, že v Kamennom mlyne sa zachoval lužný les .....

Ešte nikdy v známej histórii ľudstva nebola otázka ochrany prírody tak naliehavá ako v súčasnosti. Urbanizácia, intenzívne poľnohospodárstvo, používanie pesticídov a umelých hnojív, masívne rúbanie lesov, vysušanie mokradí, narovňavanie a betónovanie brehov vodných tokov, stavby priehrad, využívanie fosílnych zdrojov energie a nárast individuálnej automobilovej dopravy, to všetko a mnoho iného sa podieľa na zmene klímy, masívnom vymieraní rastlinných aj živočíšnych druhov a celých ekosystémov. Napriek tomu, že alarmujúce informácie o následkoch ľudskej činnosti sú dnes dostupné pre všetkých, mnohí ľudia ich neberú vážne.

Prečo by ich malo trápiť, že sú letá čoraz horúcejšie, že na Slovensku vymiera hlucháň, že je už vzácnosťou stretnúť rosníčku zelenú alebo salamandru škvrnitú, že možno už navždy zmiznú mnohé druhy motýľov a iného hmyzu, a že Slovensko nepodporilo zákaz pesticídov, ktoré ohrozujú včely? Niekde sa stala chyba. Možno už v detstve, v rodine ani v škole, tým ľuďom nik nevysvetľoval, prečo je toto všetko veľmi dôležité aj pre ich život, nik ich neučil spoznávať, chápať a milovať prírodu. Dnes je už päť minút po dvanástej, ale ešte stále môžeme veľa urobiť pre to, aby naše deti a vnúčatá pochopili, že ničením prírody si ničíme vlastnú budúcnosť. Na vzdelávanie detí a mládeže priamo v prírodnom prostredí sa preto zameral aj PaedDr. Radoslav Kvasničák, PhD., z Katedry biológie Trnavskej univerzity, spoluautor náučného chodníka, ktorý mestská samospráva inštalovala na jar minulého roka v Kamennom mlyne. Žiaci a študenti tam môžu vďaka šiestim informačným panelom s konkrétnymi úlohami absolvovať vyučovanie priamo v prírode, a pri troške šťastia pozorovať nielen rastlinstvo, ale aj hmyz alebo vtáčstvo v ich prirodzenom prostredí.

■ Je pravda, že náš náučný chodník v Kamennom mlyne je jedinečný na celom Slovensku? Ak áno, môžeme byť naň dvoj-

násobne hrdí, ale ešte dôležitejšie je, aby takých chodníkov bolo viac. Pripravujete aj ďalší podobný projekt?

- Áno, naozaj máme v Kamennom mlyne prvý školský náučný chodník na území Slovenska. Vznikol za aktívnej spolupráce Pedagogickej fakulty Trnavskej univerzity, trnavskej mestskej samosprávy a pracovníkov CHKO Malé Karpaty. Je situovaný v mokradnom biotope lužného lesa v blízkosti chráneného areálu trnavských rybníkov s výskytom vzácných druhov zimujúceho a hniezdiaceho vtáctva. Lokalita náučného chodníka má teraz okrem rekreačnej funkcie aj edukačný význam, lebo žiaci a učitelia základných a stredných škôl tam môžu absolvovať výučbový kurz prírodovedného vzdelávania zameraného na skúmanie vybraných vlastností ekosystémov, ako sú mokraď, lužný les, pôda a lúka. Typické a vzácne druhy rastlín a živočíchov sú z hľadiska výskytu kalendárneho roka spracované aj vo forme fenologického kalendára. Na každej zo šiestich informačných tabúľ sa nachádzajú otázky a úlohy pre žiakov, ktoré môžu riešiť priamo v prírodnom prostredí. Ako doplnkový učebný materiál sú súčasťou informačných panelov metodické príručky pre učiteľov zobrazené elektronicky pod príslušnými QR kódmi. Časová

náročnosť osemstometrovej trasy okružného náučného chodníka je asi tri – štyri vyučovacie hodiny aj s edukačnými aktivitami na stanovištiach skúmaných ekosystémov. V súčasnosti realizujeme podobný zámer prírodovedného vzdelávania v prírodnom prostredí v podobe školského náučného chodníka v najsevernejšej oblasti Slovenska, konkrétne na Orave, v podhorskej oblasti Modralová v prírodnej rezervácii Babia Hora v Chránenej krajinskej oblasti Horná Orava.

■ Viac by sa ešte dalo dozvedieť aj o prírode Kamenného mlyna. Uvažovali ste o pokračovaní jestvujúceho náučného chodníka?

- V súčasnosti máme rozpracovaný návrh možného rozšírenia okružnej trasy náučného chodníka v Kamennom mlyne o ďalšie ornitologické využitie lokality, pretože najmä v jarnom a letnom období nám ponúka možnosť sledovania vodného a pri vode žijúceho vtáctva. S tým by mohli súvisieť aj ďalšie aktivity zo strany mestskej samosprávy, konkrétne úvahy o vystavení vtáčej rozhľadne s možnosťou pozorovania života vtáčích druhov hniezdiacich na trnavských rybníkoch. Z bežných druhov vyskytujúcich sa na hladine ryb-

níkov možno spomenúť lysku čiernu, labuť hrbozobú, kačicu divú, potápku chochlatú, volavku popolavú, príp. často prelietavajúci večerný druh rybárika riečneho. V trstinách pobrežnej vegetácie často počuť trsteniariky škriekavé a spevavé, kúdelničku lužnú a môžeme vidieť prelietať aj dravce, najmä kaňu močiarnu. V publikácii Príroda Trnavy (1998) od prof. A. Trnku, PhD., je ornitologickými výskumami potvrdený aj výskyt vzácných druhov vtákov ako rybár riečny, chriaštel vodný, bučiacik močiarny a kriticky ohrozený druh bučiaka veľkého, vyskytujúci sa počas migrácie v mimohniezdnom období práve v tejto lokalite.

■ Absolvovali ste aj vy so žiakmi nášho študentní trasu nášho náučného chodníka? Aké boli ich ohlasy?

Doposiaľ sa v oblasti náučného chodníka mokradného biotopu lužného lesa uskutočnili tri výučbové kurzy pre základné školy v Bučanoch, Dolných Orešanoch a Základnú školu na Spartakovskej ulici v Trnave. Zúčastnili sa na nich žiaci piateho, šiesteho a deviateho ročníka, lebo učivo o ekosystémoch je zakotvené aj v obsahovom štandarde učebníc biológie pre tieto ročníky. Pozitívne ohlasy odznali nielen počas výučby, keď sa žiaci mohli priamo v prírode aktívne učiť jej pozorovaním a podieľať sa na riešení problémových úloh zameraných na mapovanie vybraných fyzikálnych vlastností prostredia ako je teplota vody, pôdy, vzduchu, stav oblačnosti, smer vetra či nadmorská výška, chemických vlastností vzoriek pôdy a vody, skúmaní potravných vzťahov daného ekosystému, ktorými sú potravná sieť, potravný reťazec a potravná pyramída. Žiakov zaujali aj metódy zberu bezstavovcov v lepových či zemných pascách, smýkaním bylinného porastu či preosievaním listovej opadanky pri získavaní

a určovaní modelových zástupcov hmyzu žijúcich v jednotlivých ekosystémoch. Pozitívnym stimulom je v očiach žiakov najmä samotná výučba v prírodnom prostredí na základe vlastných skúseností z pozorovania prírodných a neživých zložiek prírody tvoriacich neoddeliteľnú zložku všetkých prírodných ekosystémov.

■ Množia sa informácie, že všade vo svete dochádza k dramatickému úbytku hmyzu. Môžete to potvrdiť aj na základe vlastných pozorovaní na Slovensku?

Áno, tieto informácie môžem potvrdiť aj na základe už zrealizovaných výskumov v okolí Trnavy aj priamo v meste v roku 2014. Na úbytok hmyzu, konkrétne chrobákov, upozorňujú entomologické výskumy z oblasti lúčnych biotopov intravilánu a extravilánu Trnavy. V našom meste sa to týkalo skúmaného lúčneho biotopu bývalého futbalového ihriska na sídlisku Linčianska pri CKD Markete, v súčasnosti už zastavaného, a mimo mesta to bolo futbalové a hádzanárske ihrisko v Kamennom mlyne, v súčasnosti pravidelne zaplavované a ovplyvnené ekologickou sukcesiou náletových drevín. Výskumom sme zistili, že prírodné prostredie mimo mesta, konkrétne v oblasti hrádzí rybníkov v Kamennom mlyne, poskytuje vhodnejšie podmienky na život lúčnym druhom chrobákov než lúčny biotop na sídlisku v blízkosti obchodného centra situovaného v intraviláne mesta. Vplyvy ľudskej činnosti na početnosť a druhovú pestrosť chrobákov boli potvrdené aj pri skúmaní vplyvov turizmu a ťažby dreva v oblasti doliny Hlboče v Chránenej krajinej oblasti Malé Karpaty a kosenia bylinného porastu v horehronskej oblasti Hriňová v CHKO Poľana.

■ Čo je na príčine takého úbytku?
- Príčinou migrácie druhov hmyzu je postupné ubúdanie ich prirodzeného lúčneho biotopu, kto-

rý je najmä v sídliskovej oblasti Trnavy často človekom negatívne ovplyvnený divokými skládkami odpadov, pravidelným kosením bylinného porastu, prípadne nadmerným pohybom po chránených výskumných plochách. Uvedenými zásahmi človeka sa postupne redukuje potrebný bylinný kryt, ktorý pre menšie živočíchy a najmä hmyz predstavuje základný životný priestor na rozmnožovanie, potravu a ochranu pred predátorom, čím sa podstatne obmedzujú aj potravné vzťahy na hmyzožravé vtáky a cicavce. Zaujímavé výsledky poskytujú aj výskum z oblasti Kamenného mlyna, zameraný na sezónne vypaľovanie porastu trstiny a pobrežnej vegetácie rybníkov a ich vplyv na početnosť a druhové zastúpenie hmyzu. Bolo zistené, že práve trstinový porast ovplyvnený požiarom vykazoval nižšiu početnosť druhov a jedincov hmyzu ako kontrolný stacionár pobrežnej vegetácie trstiny bez vplyvu požiaru.

■ Možno si mnohí pomyslia, že žiadna škoda, aspoň bude tej otravnej chrobače menej...

- Nie je to tak, lebo úbytok hmyzu ovplyvňuje aj potravnú základňu hmyzom živiaceho sa vtáctva, hniezdiacich druhov vtákov, a tým aj trofickú skladbu ostatných živočíchov, najmä menších cicavcov, celého ekosystému.

■ Vyskytujú sa ešte v oblasti Kamenného mlyna vzácne a zaujímavé druhy rastlín a hmyzu?

- Zaujímavým druhom hmyzu vyskytujúcim sa pravidelne v jar-nom období v oblasti Kamenného mlyna, konkrétne na hrádzach, je pestro sfarbený chránený motýľ pestro vlkocový. Zaujímavé sú aj jeho výstražne oranžovo sfarbené húsenice. Väčšinou sa nachádzajú na spodnej strane listov pobrežnej vegetácie žltokvitnúceho vlkocva obyčajného, na ktorý sú potravou a vývinom viazané.

■ Aký je v súčasnosti stav životného prostredia v rekreačnej oblasti Kamenný mlyn?

V súčasnosti môžeme na základe zrealizovaných entomologických výskumov konštatovať ekologickú stabilitu lúčnych biotopov skúmaných v okolí Kamenného mlyna, a to oboch brehov riečky Parná a pobrežných hrádzí vypustených trnavských rybníkov aj spomínaného mokradného biotopu areálu bývalého futbalového ihriska, ktorý bol v roku 2011 sezónne zaplavený. Môžeme tam pozorovať postupnú obnovu mokradnej vegetácie lužného lesa na príklade vrbových, jelšovitých a topoľovitých porastov, ktoré už dosahujú viac ako sedemmetrovú výšku.

■ Keď už sme pri mokradiach, povedzme si, aký význam majú v prírode a prečo by sme sa mali snažiť o ich zachovanie alebo obnovovanie.

- Môžeme byť pyšní na to, že v oblasti Kamenného mlyna sa zachoval mokradný biotop lužného lesa s jelšami, vrbami a brestmi porastenými lianovou vegetáciou brečtana popínaveho. Typický vzhľad sezónne zaplavovaného mokradného biotopu lužného lesa možno dnes pozorovať aj s využitím mokradnej lávky, ktorá je súčasťou trasy náučného chodníka. Tu môžeme v rámci bylinnej vegetácie na jar a v lete vidieť ružovo kvitnúcu vrbicu vrboľistú, záružlie močiarne, fialovo kvitnúcu chochlačku dutú, knotovku bielu, blyskáč jarný, kosatec žltý a zákonom chránenú orchideu – prilbovku bielu. Pokiaľ ide o faunu, v mokradnom biotope evidujeme aj výskyt obojživelníkov, najmä žiab ako sú skokan hnedý a rosnička zelená. Na brehu regulačného kanála potoku Parná je častá užovka obojková, spomedzi cicavcov je potvrdený aj výskyt chráneného bobra riečného. Treba si však uvedomiť, že pri pohybe náučným chodníkom

sa nachádzame v blízkosti chráneného areálu Trnavské rybníky, kde v súčasnosti platí tretí stupeň ochrany, pričom piaty stupeň ochrany prírody je najprísnejší.

■ Čo si myslíte v súvislosti s ochranou prírody o výstavbe kvázi ekologických malých vodných elektrární a o regulácii vodných tokov?

- Myslím si, že výstavba „ekologických“ vodných elektrární a regulácia tokov neprinášajú úžitok pre prírodu, lebo breh rieky už nie je tvorený prirodzenou vegetáciou, ale býva často obstavaný, ako vidieť aj v súčasnosti na potoku Trnávke na Mikovíniho ulici. V minulosti, v roku 2003, sme s kolegom prof. P. Prokopom, DrSc., uskutočňovali práve v tejto oblasti výskum denných a nočných pavúkov a sledovali množstvo ich potenciálnej koristi v nastražených umelých sieťach. V súčasnosti by sa už výskum v takýchto biotických „umelo regulovaných podmienkach“ uskutočniť nedal. Podobne aj v roku 2005 pred výstavbou regulovaného toku na Trnávke boli z dna bentosu (pozn. red.: živočíšne a rastlinné organizmy obývajúce breh a dno vôd) lovené aj larvy podeniak a krivákov (pozn. red.: vodný hmyz a kôrovce citlivé na znečistenie vody) za účelom žiackych aktivít pre biologickú olympiádu. Je zrejmé, že v súčasnosti sa tieto larvy podeniak a krivákov už vyskytujú omnoho menej. Ich úbytok pravdepodobne ovplyvnila spomínaná regulácia vodného toku a odstránenie prirodzeného bentosu z dna pomaly tečúcej vody v tejto oblasti.

■ Mestská samospráva pripravuje projekt sprírodnenia sto desiatich hektárov erodovanej poľnohospodárskej pôdy v Medziháji. Riečka Parná tam má opäť tiecť v prirodzených meandroch a v prípade prívalových dažďov sa môže rozlítať do svojej nivy. Aký prínos to môže mať pre flóru aj faunu?

- Prinajmenšom ten, že pobrežná fauna a flóra sa udržuje na prirodzenom brehu vo vyššej vitalite než na vybetónovanom podloží. Príkladom je aj spomínaná Trnávka v oblasti mostu na Mikovíniho ulici, kde bola početnosť zísakaných jedincov lariev podeniak omnoho vyššia v bahnitom substráte, ako neskôr v umelo regulovanom toku.

■ Veľa sa teraz hovorí o masívnom rúbaní lesov aj v národných parkoch, pralesoch a ochranných pásmach. Ak štát neurobí okamžité kroky na zastavenie tohto bezprecedentného ničenia prírody, Slovensko predstúpi pred súd Európskej únie. Ekológovia tvrdia, že zo spôsobených škôd sa bude slovenská príroda spamätávať tisícročia. Aké škody spôsobí v lese rozsiahly holorub a narúšanie pôdneho krytu zväznaním dreva?

- V súčasnosti v horskom pásme Slovenska, napríklad aj v prírodnej rezervácii Babej hory, 1 725 metrov nad morom v Chránenej krajinskej oblasti Horná Orava, môžeme sledovať expanziu holorubu lesných porastov na biznis, predaj kubíkov dreva do fabriek mimo územia Slovenska. Je najvyšší čas sa spamätať a upraviť štátnu legislatívu tak, aby nedochádzalo k svojvoľnému ťaženiu dreva, ale aby sa kontrolné výruhy smrekových drevín volili len na napadnutom alebo suchom kalamitnom dreve, ktoré už nemá vitálnu hodnotu.

■ Príroda úzko súvisí s vašou profesiou. Viete v nej aj relaxovať a zabudnúť na prácu, alebo stále pozorujete všetko okolo seba očami biológa?

- V súčasnosti relaxujem vo vytvorenom domácom prírodnom biotope, kde si dokážem plnohodnotne pracovne oddýchnuť a súčasne načerpať nové sily k ďalšej tvorivosti, veď človek je stále tvor – tvorivý... ■

Michal Herceg, foto: Martin Jurčo

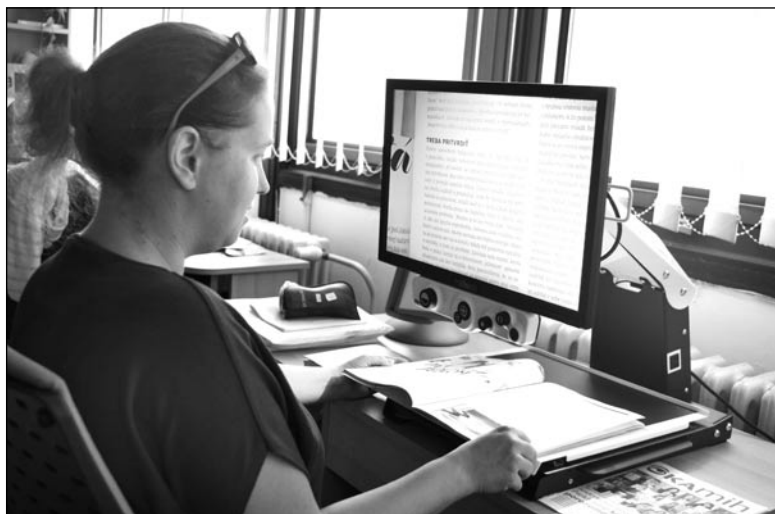
Pohyb, zdravie, vzťahy: ako na to u nevidiacich?

Nie je to tak dávno, čo sme v Novinkách z radnice písali o činnosti trnavského Krajského strediska Únie nevidiacich a slabozrakých Slovenska. Na Trhovej 2 sú stále aktívni. Naďalej poskytujú poradenstvo a ďalšie služby, na ktoré sú členovia únie zvyknutí. Popri tom sa však práve v týchto dňoch v spolupráci s Knížnicou Juraja Fándlyho rozbieha cyklus prednášok a workshopov pre nevidiacich a slabozrakých. Upozorňujeme naň aj preto, lebo medzi Trnavčanmi so zhoršeným videním sú stále takí, ktorí úniu nikdy nenavštívili, pritom by im jej služby mohli vo všeličom pomôcť.

Chystané stretnutia sú zamerané na fyzické, duševné zdravie a partnerské vzťahy. „Keď sa o seba starám zvnútra, vidno mi to na tvári,“ alebo povedané expresívnejšie: „chvíľu v ústach, navždy na zadku.“ Z tohto poznania vychádza téma prvej prednášky, ktorá bude už 20. marca. Obsah si viete predstaviť: zdravé stravovanie, prevencia rôznych chorôb, pohybové aktivity a hygiena, no všetko so zreteľom na zrakové znevýhodnenie.

Ako je to u nevidiacich napríklad s pohybom? Podľa vedúcej trnavského Krajského strediska Únie nevidiacich a slabozrakých Slovenska Lenky Patyiovej to, podobne ako u ostatných, závisí od chuti a vzťahu k športu. Nevidiaci môžu lyžovať, bicyklovať na tandemových bicykloch, behať a podobne. Rovnako sú medzi nimi kolkári či hráči aplikovaného stolného tenisu. „Horšie je, ak nie je človek, ktorý nevidí od narodenia, k fyzickej aktivite vedený odmalička. Keď sa takpovediac mama, tato postarajú o všetko, vrátane obývania a obliekania, v takom prípade človek prirodzene stráca telesnú pohyblivosť, má stuhnuté svalstvo, problémy s chrbticou, nadváhou, kolenami a podobne. Jedno ovplyvňuje druhé,“ vysvetľuje Lenka Patyiová.

Druhé stretnutie bude zaujímavé najmä pre tých, ktorí by sa radi dozvedeli viac o tom, ako funguje ľudská sexualita, prečo je normálne a potrebné venovať sa vlastnej intimitate, ako to funguje v partnerských vzťahoch, prečo je vítané plánované rodičovstvo, čo robiť pre svoje pohlavné zdravie

Pracovníčky Únie nevidiacich klientov zoznámia aj s kompenzačnými pomôckami, ktoré dokážu stratu zraku čiastočne nahradiť. Napríklad, učia ich, ako efektívne využiť zvyšky zraku, ktoré im ešte ostali. Niekedy klient príde s tým, že takmer nič nevidí, a pritom stačí len nájsť vhodný kontrast a zväčšenie na televíznej lúpe, prípadne zvolí lepšie osvetlenie v domácnosti. A zrazu sa zistí, že z toho zraku sa dá ešte všeličo „vydolovať.“

a reč bude aj o zoznamovaní sa. Možno aj vám hneď napadlo slovné spojenie láska na prvý pohľad. Čo však v prípade, keď práve pohľad chýba? Aj podľa Lenky Patyiovej je to so zoznamovaním u nevidiacich komplikované, aj preto, že často túžia viac po zdravých partneroch, nie po partneroch s podobným alebo hoci aj iným hendikepom. „Hľadajú partnerov cez internetové zoznamky, prostredníctvom známych alebo na našich akciách. Aj pre nás je veľká otázka, ako im v tomto smere pomôcť. Tým, ktorí to potrebujú, pomôžeme napríklad s vytvorením profilu na zoznamke, upozorňujeme na klasické riziká virtuálneho sveta a podobne. Chceli by sme viac, nie vždy však vieme ako,“ dodáva Lenka Patyiová. Partnerské vzťahy, ale napríklad aj samostatná

starostlivosť o svoj zovňajšok či duševné zdravie. To sú témy, ktoré nie vždy radi preberáme práve s rodičmi. Rodinní príslušníci, asistenti či priatelia nevidiacich sú síce často členmi Únie, ale na pripravovaných workshopoch majú, s miernym nadsadením povedané, vstup zakázaný. „Pre sprievodcov máme špeciálny program. Takže, kto bude chcieť, môže sa dozvedieť viac o sprievodcovských technikách, osobnej asistencii, porozprávať sa o úskaliach asistencie alebo si skrátka len dať chutnú kávu s nami, pracovníčkami strediska,“ približuje Lenka Patyiová, ktorá zároveň prípadným záujemcom rada poskytne ďalšie informácie na mailovej adrese patyiova@unss.sk či na telefónnych číslach zverejnených na stránke krajského strediska. ■

Martin Jurčo, foto: TTSK

Autistické deti už nemusia byť len doma, v novom zariadení sa môžu pripraviť aj na školu .....

Nové špecializované zariadenie pre deti s autizmom a službu včasnej intervencie bolo 5. februára 2019 otvorené na Ulici Ľudmily Podjavorinskej v Trnave. Vzniklo transformáciou krízového strediska pre matky s deťmi, ktoré minulý rok ukončilo svoju činnosť. Zriaďovateľom tohto zariadenia s kapacitou pre desať detí je Trnavský samosprávny kraj.

„Budeme poskytovať dva druhy sociálnych služieb. S deťmi od troch do siedmich rokov veku trpiacimi autizmom alebo poruchami autistického spektra budeme pracovať ambulatnou formou. Druhým typom pomoci bude včasná intervencia pre rodiny a ich deti do siedmich rokov veku formou terénnej práce i ambulatne. Naše zariadenie môže slúžiť aj ako istá forma náhrady za materskú školu, keďže deti s chorobami z autistického spektra sa horšie umiestňujú v predškolských zariadeniach. My im budeme pomáhať pripraviť sa na vstup do školského procesu,“ hovorí riaditeľka špecializovaného zariadenia Andrea Horníčková.

„Podobné zariadenia máme v Galante a v Hrnčiarovciach nad Parnou, no pre iné vekové kategórie. Pripravili sme aj prieskum, čo chcú rodičia, ale v tomto prípade sme kládli dôraz najmä na slovo odborníkov, ktorí majú prehľad o počte potenciálnych klientov aj vzhľadom na spádovú oblasť celého zariadenia,“ povedal zástupca predsedu Trnavského samosprávneho kraja József Berényi.

Ako pripomenula viceprimátorka Trnavy Eva Nemčovská, zariadenie tohto typu vzniklo aj vďaka dynamickejšej komunikácii medzi krajom a mestskou samosprávou v súčasnosti. Aj keď umiestnené práve v Trnave, využívať ho môžu deti z celého kraja.

„Takýchto zariadení je veľmi málo, a tieto deti potrebujú špecifický prístup. Do bežnej škôlky nám syna nikto nevezme, ale nemôžem ho mať len doma, pretože tam je moje dieťa celkom izolované a napokon sa bude báť iných detí alebo ľudí všeobecne. Potrebujeme ho neja-

Otvorenie špecializovaného zariadenia najmä pre autistické deti – Zľava zdravotná sestra *Lubica Bilčíková*, riaditeľka *Andrea Horníčková* a podpredseda Trnavského samosprávneho kraja *József Berényi*.

ko učlovečiť, aby dokázal s nami normálne fungovať. Ide najmä o to, že ani my, rodičia, často nevieme s takýmto dieťaťom komunikovať, nerozumieme jeho potrebám, ale vďaka odborníkom v takomto centre sa to môžeme naučiť,“ hovorí matka autistického dieťaťa Lenka. „Môj syn sa bojí detí, no nie autistických. Aj keď sa nehrajú spolu ako zdravé deti v škôlke, im úplne stačí, keď sa hrajú vedľa seba. Našťastie, teraz už nebudeme len doma, ale môžeme sa s ním chodiť hrať do kolektívu,“ hovorí Lenka.

Počet detí s autizmom v posledných rokoch narastá, čo je dané aj lepšou diagnostikou ako v minulosti, keď sa často autistické deti zaraďovali neprávom do akejsi súhrnnej diagnózy mentálnej retardácie.

O prístupe ku klientom nám viac povedala psychologička špecializovaného zariadenia Gabriela Ručková: „Dôraz kladieme na indivi-

duálny prístup k deťom. Teraz sme na začiatku, chceme ešte postupne všetko dolaďovať, pretože v takejto oblasti sa dá postupovať len vlastnou skúsenosťou. Sme predškolské zariadenie, takže sme pripravení na vzdelávanie detí systémom kartičiek. Dosť sa na to teším, lebo takýmto spôsobom sa nám deti otvoria a vieme ich viac spoznať, čo je základom úspešnej komunikácie. Prepojili sme učebne s miestnosťami, kde majú deti aj možnosť oddychu. S touto diagnózou bývajú nastavené na čas, a preto sa im aj my musíme prispôbiť. Dôležité je, aby sme si odsledovali temperament každého dieťaťa. Máme telocvičňu s rôznymi podnetovými hračkami, veľkými kockami a trampolínou. Na úrovni stimulov máme dve miestnosti – jedna je zelená, utišujúca, kde pracujeme s tichom, svetlom a vôňami, druhá je dynamickejšia, kde pracujeme s hudbou, svetlom a pohybom.“ ■

Martin Jurčo, foto: autor, archív

Ivan Dečkov: Chceli by sme, aby mohla byť žena po pôrode stále so svojím dieťaťom .....

Dnes sa opäť v našom mapovaní histórie a súčasnosti trnavského zdravotníctva vrátíme do oblasti, ktorá súvisí s novou generáciou Trnavčanov. Oddelenie gynekológie a pôrodnictva si pamätajú najmä mamičky, ktoré aj v plnom zdraví navštívia toto oddelenie, keď privádzajú na svet potomka. Ťažko dnes spočítame, koľko životov prišlo na svet v pavilóne dnešnej Gynekologicko-pôrodnickej kliniky Fakultnej nemocnice v Trnave. Táto klinika sa však nevenuje len pôrodnictvu, ale má oveľa širšie zameranie. A venuje sa aj preventívnym programom.

História trnavského pôrodnictva a gynekológie sa de facto začína už na niekdajšej Lekárskej fakulte Trnavskej univerzity. Fakulta mala päť katedrií a katedru chirurgie viedol Jozef Jakub Plenck, ktorý prednášal aj pôrodnictvo a očné lekárstvo. Na účely praxe bola k dispozícii mestská nemocnica s dvanástimi posteľami a nevyhovujúci lazaret. Na chirurgicko-pôrodnickej katedre robili v tom čase aj kurzy pre pôrodné asistentky a babice. Profesor Plenck bol aktívny aj publikačne a sú známe viaceré jeho spisy venujúce sa gynekológii a pôrodnictvu. Po presune univerzity do Budína odišiel aj profesor Plenck. Po veľmi dlhom období, až 1. decembra v roku 1939, sa odčlenila gynekológia od chirurgie a začalo svoju činnosť aj rovnomenne oddelenie v našej nemocnici. Malo tridsaťdeväť postelí, samostatnú operačnú sálu a prvým primárom sa stal Elemír Nemeč (*2. január 1890 Malcov – †1958 Galanta), ktorý odišiel v roku 1953 za okresného odborníka do Galanty. Od jeho odchodu trnavské oddelenie nemalo dlhší čas primára, dočasne tam pôsobil Vojtech Vajda, potom Adam Magát. Vtedy malo oddelenie štyridsaťdva postelí a pripravovalo sa rozsiahlejšie pracovisko s deväťdesiatimi posteľami. 1. decembra 1954 prišiel na oddelenie František Vaverčák (*3. január

Ivan Dečkov ml.

1917 Spišská Belá – † 2. október 1998 Trnava – spresnenie doteraz chybne zverejnených údajov – pozn. aut.), ktorý ho viedol 27 rokov so spolupracovníkmi Borisom Drahokoupilom, Antonom Lacuškom, Jurajom Žoldošom a ďalšími (napr. Šimonom Podolanom, ktorý viedol pôrodnicu v Smoleniciach). Nový gynekologicko-pôrodnický pavilón s deväťdesiatimi posteľami bol otvorený v roku 1982. Primárom sa stal Emil Odnoga (I. oddelenie), po jeho smrti v roku 1983 Juraj Ugor a od roku 1991 Július Chramec (do roku 2017). Primárom ženského oddelenia II. sa stal Ladislav Žoldoš. V roku 1994 prišlo k fúzii oddelenia s deväťdesiatimi posteľami, dvomi operačnými sálami a ôsmimi pôrodnými boxami. Novú históriu Gynekologicko-

-pôrodnickej kliniky Fakultnej nemocnice v Trnave začal písať minulý rok nový primár Ivan Dečkov ml. (nar. 18. apríla 1978 Trnave). Po absolvovaní Gymnázia Jána Hollého (1992 – 96) študoval na Materiálovo-technologickej fakulte STU, no len krátko, napokon absolvoval Lekársku fakultu UK, odbor všeobecné lekárstvo (1997 – 2003). Nastúpil do trnavskej nemocnice najprv na urologické oddelenie a následne na Gynekologicko-pôrodnickú kliniku. Atestoval v odbore gynekológie a pôrodnictva, absolvoval viaceré stáže na slovenských, ale aj zahraničných pracoviskách. Zostal Trnavčanom, ktorý je verný aj svojmu mestu v oblasti zdravotníctva, má dve dcéry a jeho manželka je tiež lekárka – gynekologička – pôrodníčka.

■ Zrejme celé vaše profesionálne zameranie vyšlo z rodinného prostredia.

- Je to tak. Obaja starí otcovia boli lekári, babky boli sestričky, krstný otec je lekár i krstná mama je lekárka. Sestra má zdravotnícku školu, vyštudovala následne odbor verejné zdravotníctvo na Fakulte ošetrovateľstva a sociálnej práce Trnavskej univerzity a pracuje ako epidemiologička. Vplyv rodiny bol teda významný. No musím povedať, že nikto z rodiny ma na medicínu netlačil. Bol to asi taký prirodzený vývoj, že čo ťa baví, to si rob. Ako dieťa som sa dosť v nemocnici pohyboval, takže, keď som vyrastal, prišiel som na to, že pomáhanie ľuďom by bolo tou správnou životnou cestou. Pohyboval som sa najmä u otca na patológii. Pre dieťa to bolo niečo také tajomné, zaujímavé, spoločensky nepoznateľné. Na druhej strane to prinášalo občas problémy v puberte, pretože väčšina ľudí nevie, čo robí patológ. Bol to pre nich taký lekár, čo je zahrabaný v mŕtvolách. Spolužiaci v pubertálnom veku a cudzí ľudia mali neraz uštipačné poznámky, preto som im musel vysvetliť, že patológ vo veľkej väčšine pomáha najmä živým.

■ Váš otec, lekár Ivan Dečkov, od roku 1975 pôsobí na patologicke-anatomicke oddelení. Dlhé roky bol aj primárom oddelenia a je veľký propagátor bulharskej kultúry, života a dieťa prvého primára trnavskej patológie Andreja Žarnova. No vyrastal v Bábě pri Nitre. Trnavčanom sa stal trochu neskôr. Vy ste sa v Trnave narodili...

- Detstvo som prežil pol na pol v Trnave a na dedine. Časť na sídlisku Družba, časť u babky v spomínanom Bábě, kde otec vyrastal. Na Družbe to bolo okolo Mladej gardy 2, dodnes mám pred očami škvarové ihrisko pri zdravotníckej škole, čerešňu a celú atmosféru tohto miesta.

Predškolské časy v Bábě boli poznamenané dedinským životom, teda domácimi zvieratami, záhradou, ale aj komunitami starších ľudí, ktorí si okrem iného hovorili aj o chorobách a o liekoch, ktoré užívajú. Dedinský život vo mne zanechal významnú stopu, a to boli zvieratká a záhrada, čo si držím dodnes. Mojmým snom bolo bývať v rodinnom dome, to sa mi podarilo, mať zvieratá a malé domáce hospodárstvo.

■ Na patológii sú však skôr mikroskopy, laboratórium, kým na iných oddeleniach aj konkrétne pacienti. Bol to rozdiel z toho detského pohľadu?

- Videl som aj iné oddelenia, otec mal známych a často sme šli na návštevu k viacerým lekárom: Jozefovi Haringovi na neurológiu, z detstva si pamätám lekárku Gabrielu Belanskú alebo profesora Miroslava Danaja. Gynekológ Július Chramec často hrával tenis v nemocnici a veľakrát mi čo-to porozprával o práci s pacientom. Videl som živý kontakt s pacientom. No nemal som vykryštalizované, čo chcem robiť. Chcel som byť lekárom, pred štúdiom som vedel, že nechcem byť gynekológom ani chirurgom. Vyvinulo sa to až počas štúdia. Skončili sme ako všeobecní lekári, štátnice sú z gynekológie, chirurgie, interného a pediatrie. No na konci štúdia som praxoval na chirurgii a gynekológii, a to ma ovplyvnilo. Prax som mal v čase dovolení, keď bola každá sila dobrá, a tak aj medika pustili pomáhať. Napríklad vtedajší lekári: primár Ján Varga, Ondrej Lachký, Jozef Rešeta, teda základná generácia trnavskej gynekológie, brávali na operačné sály a pozrieť sa na pôrodnicu. Gynekológia je široký odbor – môžete operovať, aj byť pôrodník, môžete sa venovať aj detskej gynekológii, riešiť hormóny, endokrinológiu, reprodukčnú medicínu. Aj keď to nie je veľký

Základný kameň gynekologicko-pôrodnického pavilónu bol poklepaný v roku 1975, v začiatkoch populačnej explózie. Predseda vtedajšieho ONV Jozef Tomašovič.

odbor, je tu široké spektrum.

■ Otec pracuje na patológii. Stretávate sa aj osobne, alebo skôr cez vzorky, ktoré putujú z oddelenia na oddelenie?

- Patológia veľmi pomáha aj v oblasti gynekológie a najmä pri operácii. To, čo som hovoril, že ľudia si myslia, že patológ pracuje s mŕtvolami. Opak je pravdou, pracuje s tkanivami, a dáva nám informácie, ktoré majú zachrániť živých. Keď ako gynekológ operujem, potrebujem vedieť: či to je, alebo nie je rakovina, posielam materiál patológovi, práve ten mi povie, aký veľký výkon musím urobiť a či ten výkon, ktorý robím, je dostačujúci. Či ešte je v tkanive, ktoré operujem rakovina, alebo nie je.

■ Zmenili sa možnosti tohto oddelenia v porovnaní s obdobia, keď ste praxovali? Samozrejme, ak hovoríme o pracovisku, ktoré má krajské parametre ako je Trnava.

- Generácia lekárov, ktorých som spomenul, určite mali k dispozícii prístroje s nižšou záchytnosťou a citlivosťou. Laparoskopické

veže boli celkom iné, ako keď som začal robiť lekára. Aj sonografia bola úplne iná ako v súčasnosti, dnešné ultrazvuky majú možnosť vidieť obraz takmer ako pri magnetickej rezonancii. Najnovšie ultrazvuky majú parametre, o ktorých sa nám kedysi ani nesnívalo. Malému dieťaťu v brušku vieme spočítať prsty na rukách a nohách, vidieť srdiečko, štruktúry mozgu a podobne.

■ Aká bola vaša ďalšia cesta po skončení medicíny? Isto ste chceli zostať v Trnave a na domovskom pracovisku.

Ja som vedel, že chcem byť v Trnave, chcel som byť v mojom meste. Páči sa mi, že poznám pacientov, že oni poznajú mňa a môžem sa s nimi stretnúť v meste a pracovať pre nich. Keď som bol na stážach v Prahe, Ostrave, Bratislave, je tam anonymita medzi lekárom aj pacientom. Spolužiaci, ktorí išli do Čiech, chodili domov raz za mesiac, to som nechcel. Každý máme radi svoju sestru, otca, babky, a chceme s nimi byť. Napriek tomu, že som nemal k dispozícii hneď gynekológiu, ale radšej som si počkal.

■ Aké sú možnosti tohto oddelenia, kde je hranica, keď vaše pracovisko ešte stačí liečiť, a keď už musí pacientku odoslať kolegovi na špecializovanejšie pracovisko?

- Nachádzame sa na gynekologicko-pôrodníckom oddelení. Je tu neviditeľné rozdelenie na dve polovice, teda gynekológiu a pôrodníctvo, ale všetci musíme vedieť jedno aj druhé. Na gynekológii sme schopní zvládať takmer všetky stavy naprieč odborom gynekológia – pôrodníctvo. Len najkomplikovanejšie stavy riešime so špecializovanými pracoviskami najmä v oblasti onkológie. V oblasti gynekológie, ale aj pôrodníctva, sme jediné pracovisko v regióne, ktoré úzko spolupracuje s oddelením intervenčnej

rádiológie a sme schopní určitými metodikami zastaviť život ohrozujúce krvácania, vieme zastaviť rast myómov maternice bez nutnosti operovať. Aktuálne budujeme a uvádzame do činnosti nové mamologické centrum.

Pokiaľ ide o pôrodníctvo, často sa stane, že nie je dostatok miesta v perinatologických centrách na Slovensku, a môže sa stať, že musíme vyriešiť tehotenstvo v 26. týždni. Ale štandard je starostlivosť od 30. týždňa tehotenstva a hmotnosť dieťaťa od kila a vyššie. Ak je odhadovaná hmotnosť dieťaťa pod 1 000 g, snažíme sa o preloženie do perinatologického centra. Takže to sú naše možnosti. Neriešime napríklad reprodukčnú medicínu. Tieto otázky sa riešia prostredníctvom reprodukčných centier, a to je skôr úloha ambulantných gynekológov, ktorí pacientky priamo adresujú reprodukčným centrom.

■ Veľkú úlohu aj v gynekológii zohráva prevencia nádorov, a netýkajú sa bezprostredne len žien.

- Už aj v médiách rezonujú očkovania proti rakovine krčka maternice, to treba podporovať. Je správne, že sa to aj legislatívne podchytilo, aby boli povinné očkovania zaradené aj do očkovacích kalendárov. Dievčatá aj chlapcov treba očkovať proti HPV vírusom ešte pred začiatkom pohlavného života, pričom očkovacie látky sú bežne dostupné. Sú krajiny, kde to funguje veľmi dobre, napríklad v Austrálii majú vysokú preočkovanosť HPV vakcínami, a tam už majú aj prvé pozitívne výsledky v poklese predrakovinových štádií rakoviny krčka maternice. Pokiaľ ide o prevenciu, dôležité je aj zachytávanie včasných štádií rakoviny prsníka. Niektoré pacientky zvažujú vyšetrenie, akoby sa mu vyhýbali. Boja sa najmä röntgenového žiarenia. No môžem povedať, že pozitíva takéhoto preventívneho vyšetrenia

d'aleko presahujú jeho negatíva. Rovnako je to aj v bolestivosti pri mamografickom vyšetrení. Je zistené, že mamografia má väčší prínos, dajú sa zachytiť veľmi včasné štádiá rakoviny prsníkov, vieme pacientkam poskytnúť veľmi šetrný výkon. Radikálna mastektómia – odstránenie prsníka, to sa dnes zväčša už nerobí. Pri bežnej prevencii a sledovaní prsníkov sú už troj až päťcentimetrové nádory skôr výnimkou. Vieme zachytiť drobné polcentimetrové nádory, ktoré sa dajú elegantne odoperať bez straty prsníka.

■ Ste novým primárom oddelenia, aké sú vaše plány a aké sú možnosti vychádzajúce z finančných limitov?

- V tomto som trochu skeptický. Napríklad, teraz sme v budove z roku 1982, ktorá už začína ukazovať svoj vek. V zime máme trochu problémy s teplotou vo vestibule a chodbách. Vedenie nemocnice pracuje s možnosťou stavby novej nemocnice. Takže väčšie investície sa neplánujú a budeme sa musieť ešte popasovať s náročnými podmienkami. A rekonštrukciu by sme potrebovali ako soľ najmä teraz, keď konečne zaznamenávame zvýšenú pôrodnosť. Chceli by sme zlepšiť komfort rodičkám na pôrodnici a na šestonedelí. Chceli by sme, aby bola žena od prijatia na pôrodnicu až po prepustenie nepretržite stále so svojím dieťaťom a bola čo najskôr prepustená domov. V pôrodníctve máme mladé zdravé ženy, ktoré prídu k nám len porodiť, nie sú to pacientky v pravom slova zmysle, chceli by sme, aby sa prostredie čo najviac priblížilo domácomu prostrediu. A pokiaľ ide o plány z medicínskeho hľadiska, to je ako v iných odboroch. Je nedostatok lekárov, sestier, pôrodných asistentiek. Od toho sa všetko vyvíja. Ale to je globálny problém celého zdravotníctva. ■

Štefan Vavrinec Pillmann – odborník na liečivé účinky minerálnych vôd

O blahodarných účinkoch minerálnych vôd v dnešnej dobe už azda nikto nepochybuje. Zvlášť, keď informáciu o minerálnych látkach v nich obsiahnutých nájdeme na etikete každej fľaše a samotní dodávatelia deklarujú ich liečebné účinky. Našťastie, na Slovensku máme dostatok prírodných žriadiel, ktorých názvy sa stali zároveň značkami na obchodných pultoch dostupných minerálok. Záujem o chemický rozbor a liečebné účinky minerálnych vôd sa však neobjavil až v súvislosti s marketingovou podporou jednotlivých značiek, ale bol tu oveľa skôr. Aj v rámci záverečných prác absolventov štúdia na Lekárskej fakulte historickej Trnavskej univerzity, ktorá vznikla v roku 1770, nájdeme viaceré dizertácie zaoberajúce sa práve touto oblasťou.

Spracovanie dizertačných prác, prípadne inaugúrálnych téz, dovedčuje kvalitu trnavskej lekárskej fakulty a jej nepopierateľný význam v slovenskom milie. Obhájenie dizertačnej práce, na základe ktorej získali vtedajší absolventi diplom aj možnosť vyučovať medicínu na lekárskych fakultách alebo iných lekárskejších školách, tvorilo druhú časť rigorózneho skúšky a prebiehalo v rámci dišputy, na ktorej sa zúčastňovali profesori fakulty. Prvá časť rigorózneho skúšky sa, naopak, skladala z prezentovania teoretických vedomostí a praktických zručností z interného lekárstva. Témy dizertácií si študenti vybrali z mnohých oblastí. Okrem toho, že mali možnosť napísať dizertáciu z fyziológie, patológie, farmakológie a mnohých ďalších lekárskejších odborov, mohli si zvoliť aj oblasť skúmania minerálnych prameňov. Takouto prácou je aj Inaugurálna dizertácia z lekárstva o účinnosti železitých vôd (*Dissertatio inauguralis medica de aquarum martialium efficacia*) od Štefana Vavrince Pillmanna. Štefan Vavrinec Pillman sa narodil v roku 1751 vo Viedni a je veľmi pravdepodobné, že medicínu vo Viedni aj študoval. Až dizertáciu obhajoval v roku 1774 na pôde Lekárskej fakulty historickej Trnavskej univerzity, kde prišiel už ako magister chirurgie. Jeho ďalšie osudy boli späté s Gemerom, kde pôsobil od roku 1778 ako hlavný

lekár a o dva roky neskôr aj ako osobný lekár rožňavského biskupa. V čase šarlachovej epidémie ostro vystúpil proti predaju tajných liečiv, ktoré spadali do kategórie silných laxatív a liekov vyvolávajúcich dávenie. Za zásluhy v oblasti lekárstva bol v roku 1793 povýšený do zemianskeho stavu. Zomrel v Rožňave v roku 1815. Pillmannova dizertácia o účinkoch železitých vôd svojím zložením a formálnou úpravou predstavuje štandardnú dizertáciu z Lekárskej fakulty Trnavskej univerzity. Titulná strana mala približne rovnaký obsah: v záhlaví uvádzala meno kandidáta, názov dizertácie a jej označenie, napr. *dissertatio medica, medico-chirurgica, medico-chemica*. Vzápätí sa nachádzalo miesto a rok vydania a vydavateľ. V prípade Pillmannovej dizertácie je uvedený aj mesiac. Ako vyplýva z textu dedikácie, Štefan Vavrinec Pillmann venoval svoju prácu Michaelovi Šoretčovi, mužovi úctyhodnému a preslávenému, absolventovi Viedenskej univerzity, doktorovi slobodných umení, filozofie a medicíny, ktorý pôsobil v Trnave ako riadny profesor patológie a interného lekárstva. Zároveň bol riaditeľom filozofickej fakulty menovaným popri dekanovi a mal na starosti administratívne záležitosti. Na nasledujúcich stranách venovanie pokračuje Pillmannovým výpočtom všetkých dobrodení, ktoré od tohto významného muža po toľké roky prijímal a uvádza

ich trefným Varronovým výrokom: „Kto piješ vodu, ovenčí prameň.“ Pred textom samotnej dizertácie je uvedený ešte krátky príhovor k čitateľovi, v ktorom autor zdôrazňuje potrebu skúmania železitých minerálnych vôd. Skôr než sa pozrieme na odborný text tejto práce, je potrebné zdôrazniť, že doktor-ské dizertácie z tohto obdobia sa nedajú porovnávať s tými, ako ich poznáme dnes. Ich rozsah totiž málokedy prekročil pár desiatok strán, priemer sa pohyboval v rozmedzí 35 – 40 strán. Pillmannova dizertácia, keď opomenieme pred chvíľou spomínané úvodné pasáže, má dovedna dvanásť strán. Svoj výklad náš autor začína tvrdením, že železo je podstatnou časťou svalového tkaniva a od jeho prítomnosti sa odvíja neporušenosť a sila svalov. Jeho liečivý princíp sa môže v našom tele oslabiť alebo dokonca môže dôjsť do stavu, že bude úplne chýbať, a to vtedy, ak by sa uvoľnila vo väčšom množstve nejaká kyselina, a tak potlačila účinok železa. Oveľa negatívnejší dopad na ľudský organizmus má kyslé prostredie, ak nedôjde k doplneniu hladiny železa v organizme. Pillmann vymenúva rôzne choroby, ktoré sú podľa neho dôsledkom takéhoto nedostatku a v závere tejto prvej časti poznamenáva: „Jestvuje totiž množstvo týchto chorôb, ktoré sa objavujú akoby z Pandorinej skrinky kvôli jedinej príčine – nedostatku železa v našich svaloch.“

Ďalej je práca rozdelená na štyri časti podľa jednotlivých druhov chorôb. Do prvej skupiny zaraďuje Pillmann choroby prejavujúce sa krčmi: epilepsia, triaška, žalúdočné krče, koliky, napínanie k vracaniu, predčasný pôrod, nepravidelná menštruácia, horúčky alebo aj vynechávanie srdca. V druhej skupine nájdeme choroby, ako sú ochabnosť svalstva, vysilenie, chorobná spavosť, nadmerné potenie, skorbut, ale aj tučnotu, nadúvanie, krvácanosť, kŕčové žily, koktanie a mnohé ďalšie. V tretej časti je uvedená zápcha, plynatosť, tuberkulóza, vodnatieľka, oslepnutie, mozgová porážka, rakovina a i. V poslednej časti nachádzame ochrnutie, búšenie srdca, opuchnutia, nestrávené zvyšky potravy v stolici a iné. V druhej polovici lekárskej dizertácie autor uvádza príklady liečenia takýchto chorôb pomocou prírodných prostriedkov, ktoré obsahujú zvýšený podiel železa, medzi inými spomína aj minerálne pramene alebo liek cortex Peruvianus pochádzajúci z kôry stromu, ktorý rastie v oblasti Cajamuna v Peru.

Ten odporúča použiť v tom prípade, ak nezaberá nič iné. V úplnom závere autor uvádza príklady, v ktorých nadmerné užívanie látok so zvýšeným obsahom železa môže uškodiť. Na tomto mieste si autor neodpustí poznámku: „...ľahšie je človeku ubrať, ako pridať.“ Na konci práce je publikovaných dvanásť téz, ktoré predstavujú rôzne lekárske rady a ponaučenia (niekedy vyznievajúce paradoxne) – za všetky na tomto mieste spomeňme: „Počas ochorenia na vodnatieľku sa neukazuje ako dobré znamenie pociťovať smäd.“ Alebo „Pri ochrnutí údov má často priaznivý vplyv elektrika.“ Pillmannova práca nie je v rámci súboru 39 dizertácií obhájených na Lekárskej fakulte Trnavskej univerzity z oblasti skúmania minerálnych vôd osamotená. Trnavský absolvent Štefan Gömöri publikoval dizertáciu o liečivej minerálnej vode sv. Ladislava, ktorá vyviera vo Vesprímskej stolici, Jozef František Staehling je autorom inaugúrálnej dizertácie z oblasti chémie, ktorá sa zaoberá chemickým zložením

minerálnych vôd. Prítomnosť takýchto diel v trnavskom univerzitnom priestore je skvelým príkladom jednak rozhladenosti autorov, ich záujmu o rýdzo vedecké disciplíny a v neposlednom rade nám dodnes umožňujú nahliadnúť do pomyselných chemických laboratórií v 18. storočí a zaoberať sa počiatkami viacerých vedeckých disciplín na Slovensku. ■

Súťažná otázka:

Aké choroby uvádza autor lekárskej dizertácie v súvislosti s nedostatkom železa? Správne odpovede zasielajte do 20. marca na adresu: Katedra klasických jazykov, Trnavská univerzita, Filozofická fakulta, Hornopotočná 23, 918 43 Trnava alebo elektronicke na klasjaz@truni.sk. Z účastníkov súťaže vyžrebujeme jedného, ktorý získa knižnú cenu.

Zoznam bibliografických odkazov BOKESOVÁ-UHEROVÁ, M. *Lekárska fakulta Trnavskej univerzity (1770 – 1777)*. Bratislava : Vydavateľstvo SAV, 1962.

Simona Jurčová, Západoslovenské múzeum v Trnave

Na vzácnej fotografii je aj maliar Teodor Tekel ..

Vo februárovom čísle Noviniek z radnice pri článku Marcel Beneš a Trnava bol omylom uvedený neúplný popis fotografie spoločnosti na niekdajšom zubnom oddelení v Trnave. Na výstavách zubného oddelenia vystavovali v šesťdesiatych a sedemdesiatych rokoch 20. storočia trnavskí umelci i amatérski výtvarníci. Na fotografii je druhý zľava Teodor Tekel (1902 – 1975), františkán a maliar. I keď žil veľmi skromne na Michalskej ulici v Trnave, stretával sa so skupinou umelcov a inteligencie, ktorí ho podporovali. Text k vzácnej fotografii z roku 1972 zo súkromného archívu Ľudovíta Boledoviča správne znie: Na zubnom oddelení: zľava Dezider Michaletz, Teodor Tekel, Marcel Beneš, MUDr. Edita Polívková, MUDr. Koloman Bella a Jozef Dóka st. ■

Erika Juríková, Trnavská univerzita, Katedra klasických jazykov

Trnavské knihy boli na každej fare

Knihtlačiarenská výroba mala v Trnave tradíciu už pred založením Trnavskej univerzity v roku 1635. Už v roku 1577 priviezol kanonik Mikuláš Telegdi tlačiarenský stroj zakúpený od viedenských jezuitov a tlačiareň sprádzkoval. Knihtlač spoznal počas štúdií v Krakove a vo Viedni a bol vraj taký nadšený pre tento vynález, že texty osobne sádzal aj korigoval. Pred svojou smrťou testamentárne zveril Telegdi, už ako biskup a ostrihomský vikár, tlačiareň Spoločnosti Ježišovej, ale jezuiti v roku jeho smrti (1586) v Trnave neboli. Vykonávateľ závetu, nitriansky biskup Zachariáš Mošovský preto musel vynaložiť nemalé úsilie, aby tlačiareň vôbec zostala v meste. Majiteľom officíny sa stala tu sídliaca Ostrihomská kapitula, od roku 1608 arcibiskupstvo. Tlačiareň, ktorá bola pôvodne umiestnená v dome kanonika Telegdiho, presťahovali roku 1615 do severnej časti arcibiskupského paláca smerom k dnešnému námestiu sv. Mikuláša.

Od roku 1646, keď Spoločnosť Ježišova spolu s univerzitou prevzala tlačiarenský dielňu, sa začala zlatá éra trnavskej typografie. Vďaka univerzite sa rozšírila a na jej čele stál prefekt, ktorého menoval rektor kolégia z radov jezuitov. Okrem prefekta pracovali v dielni faktor zodpovedný za technické veci, sadzači, písmolejáři, knihári, korektori, grafici, rytci a pomocný personál vrátane učňov. Väčšina personálu nadobudla prax v zahraničných knižných dielňach a ovládala niekoľko jazykov. Postupne sa technické vybavenie dielne podstatne zlepšilo a tlač sa zdokonalila, pribudli nové tlačiarenské lisy aj druhy písma. Ako píše Hadrián Radváni, ktorý sa výskumu dejín trnavského tlačiarstva dlhodobo venoval, v roku 1720 vlastnila trnavská tlačiareň už 6 lisov, písmo rôznych veľkostí a druhov, 18 typov verzálok a 14 typov kurzív. Okrem antikvy mala štyri veľkosti gréckeho písma, dve hebrejského, jedenásť veľkostí nemeckej a osem slovenskej fraktúry, deväť algebrických značiek, štyri veľkosti číslic a dva typy nôt. Pri vydávaní trnavských kalendárov sa využívalo 65 rozličných kalendárových značiek. Obdivuhodný bol aj počet rovných a spájaných linajok: dovedna 173 druhov!

Profesionalita tlačiarov získala znamenitú povest pre ich dielňu. Trnavskí typografi si boli vedomí svojej úrovne, a aby ešte posilnili svoje postavenie, v roku 1773 vydali reklamný vzorkovník písma,

ornamentov a iných ozdôb. Pretože sa písmeňá opotrebovali a ich nákup a dovoz zo zahraničia bol nákladný, od konca 18. storočia mali vlastnú písmolejáreň. Tá zhotovovala písmo aj pre iné tlačiarne, napr. pre košickú univerzitnú tlačiareň a pre akadémiu v sedmohradskom Kluži a vo Veľkom Varadíne. Do roku 1773 vyrobili trnavskí písmolejáři 14 druhov písma a 4 typy iniciál. Takto sa postupne zdokonalila aj grafická podoba jednotlivých tlačí. Trnavská univerzita uverejnila vo svojich tlačiarňach viac ako 220 drevorezbových a leptových prác, okrem toho asi 100 samostatných grafických listov. V dielni na nich pracovali rytci a kresliči, aj externí grafici zvučných mien, napr. Žigmund Schott, Jeremiáš Gottlieb, Ján Daniel Portten, Sebastián Zeller. Akademická tlačiareň vlastnila dve papierne v Kláštore pod Znievom, ktoré boli od roku 1700 v prenájme bratov Langovcov. Nájomcovia boli povinní za vopred dojednanú cenu dodávať do tlačiarne ročne 80 – 100 balov papiera. Trnavskú knižnú dielňu zásobovali papierom okrem toho aj iné papierne, najmä pálfyovská v Pezinku a v Liptovskom Sv. Michale. Súčasťou tlačiarne bola kníhviazačská dielňa. Zhotovovala nielen bežné väzby, ale mnohé knihy vychádzali v naozaj reprezentatívnom vyhotovení – na pergamene, zviazané v koži, s vyrytými zlatými písmenami, príp. medirytinami,

s textami či ozdobami na väzbe, spevnené kovovými sponami, zlatené, skrútené figurálnymi a ornamentálnymi obrazkami, iniciálami a erbmi. V rokoch 1764 – 1773 s ňou spolupracovali viacerí kníhviazači z Trnavy (Carolus Brömel, Joannes Pokorni, anonymní Tyrnaviae compactores), Komárna (anonymní Comaromii compactores), Nitra (Compactor Nitriensis), Kőszegu (Joannes Ludwig), Viedne (Grundt). Bez bližších údajov boli zaznačení Joannes Ahlen, vidua Hoffmanniana, vidua Janikovszkiana, Josephus Mitterdorfer, Jacobus Wagner a Ludwig Zweig. O vysokej úrovni trnavského tlačiarneho umenia svedčí, že vydania sú dodnes vyhľadávaným artiklom medzi zberateľmi historických tlačí. Univerzita bola nielen vydavateľom, ale mnohé knihy s pomocou štedrých mecénov aj (spolu)financovala a distribuovala. V súvislosti s vydávaním kníh však treba pripomenúť, že pred odovzdaním rukopisu do tlače sa uplatňovala dôkladná cenzúra textu. Rukopisy museli prejsť posúdením v rámci rádu, pripomienkami rektora alebo ním poverenej osoby. Iba potom sa dostali k prefektovi, ktorý spresnil technické parametre tlače. Tento proces mal svoje prísne pravidlá. Tie určovali postupnosť krokov a definovali zásady, ktorých sa mali cenzori pridržiavať. Od roku 1726 platilo nariadenie, že sa výkazy knižnej produkcie zasielajú Kráľovskej miestodržiteľskej rade. K výkazu sa z každého vydania

Odoratione In spiritu et veritate 1663, TY 173

prikladali po tri exempláre. K tomu v roku 1759 vstúpilo do platnosti nariadenie, podľa ktorého tlačiareň musela zasielať teologické diela na cenzurovanie biskupom diecéz, svetské zasa Kráľovskej miestodržiteľskej rade.

Akademická tlačiareň stabilizovala svoje postavenie aj vďaka nadobudnutým privilégiám. Od cisára Leopolda I. získala právo vydávať diela Martina Szentiványiho, Mária Terézia jej priznala výsadu publikovať snemové zákony (1741) a o dva roky neskôr aj privilégium tlačiť Corpus iuris Hungarici. K miernemu utlmeniu došlo v 60-tych rokoch 18. storočia a súvisel so slabnutím vplyvom Spoločnosti Ježišovej. V roku 1760 bola tlačiarň dokonca zamietnutá žiadosť o privilegium privatum, ktoré malo zabrániť činnosti inej tlačiarne v Trnave.

V roku 1773 bola Spoločnosť Ježišova zrušená a kníhtlačiareň prešla do vlastníctva Trnavskej univerzity. Kontinuálne fungovala iba do roku 1777, keď bola univerzita na základe rozhodnutia Márie Terézie presídlená do Budína. Tam prešla aj polovica typografického zariadenia a celá písmolejárska dielňa. Trnavská tlačiareň potom existovala iba ako filiálka budín-

skej univerzity, až kým v roku 1798 nepremiestnili do Budína aj zvyšok zariadenia. To však nebolo všetko. Spolu s univerzitou odišla aj veľká časť jej knižnej zbierky a archívu a početné vzácne rukopisy sa pri preprave na vozoch či člnoch poškodili alebo celkom nenávratne stratili.

Produktivita akademickej tlačiarne stále ostáva predmetom skúmania bibliografov. Staršie práce neregistrujú produkciu kompletne. Novšie spracovaná Bibliografia územne slovacikálnych tlačí 18. storočia je presnejšia a eviduje aj novo zistené vydania. Najnovším príspevkom k výskumu v oblasti knižnej produktivity Trnavskej univerzity je práca Ave Tyrnavia!, ktorej autori zhromaždili údaje spolu o 5 326 vydaniach.

Celkový počet vytlačených exemplárov však nie je možné určiť, pretože výška nákladu jednotlivých tlačí sa rôznila od titulu k titulu. Inventár z roku 1773 uvádza viac ako 300 000 tlačí na sklade, ktorých náklad sa pohyboval od niekoľkých desiatok po tisíce.

O produkcii tlačiarne informujú jej vydateľské katalógy, ktoré propagovali vybraný dodateľný sortiment a zároveň poskytovali

Ľudia a udalosti . . .

■ **1. 3. 1934** – V Košiciach sa narodil profesor Gymnázia Jána Hollého v Trnave MILAN KRAHULEC, predseda basketbalového oddielu TJ Slávia Trnava a držiteľ Uznania za zásluhy o rozvoj a reprezentáciu mesta Trnavy za rok 2010 (85. narodeniny).

■ **1. 3. 1954** – V Bratislave sa narodil herec a režisér JURAJ NVOTA, ktorý v rokoch 1977 – 91 pôsobil ako režisér v Divadle pre deti a mládež v Trnave (65. narodeniny).

■ **3. 3. 1474** – Kráľ MATEJ I. vydal mandát, ktorým nariadil všetkým šľachticom vlastníacim majetky v Bratislavskej župe, aby nebránili svojim poddaným sťahovať sa do Trnavy, ktorú po dobytí a vypálení vojskom českého kráľa Jiřího z Poděbrad v roku 1468 opustili mnohí obyvatelia (545. výročie).

■ **3. 3. 1769** – Na univerzitnom astronomickom observatóriu v Trnave pozorovali zatmenie Slnka (250. výročie).

■ **5. 3. 1419** – Kráľ ŽIGMUND obnovil mestské privilégia Trnavy z roku 1238 a mestu udelil aj ďalšie výsady, vrátane práva varenia piva (600. výročie).

■ **5. 3. 1684** – V Trnave umrel JÁN BÁNKY, profesor teológie na Trnavskej univerzite, dekan jej filozofickej fakulty a v rokoch 1681 – 84 rektor univerzity (335. výročie).

■ **5. 3. 1984** – V trnavskej mestskej štvrti Na prednádraží dali do prevádzky nový školský areál Osobitnej školy (35. výročie).

■ **8. 3. 1999** – V Trnave umrel kňaz, spevák, hudobník, dirigent, zbormajster SĽUK-u a vysokoškolský pedagóg

d ďalšie údaje, napr. náklad, meno sadzača ap. Jednou z primárnych pohnútok založenia univerzity bola rekatolizácia Uhorského kráľovstva, a preto neprekvapuje, že najpočetnejšiu skupinu tlačí tvoria náboženské a teologické diela. Nenáboženskú produkciu reprezentujú hlavne filozofické diela antických, stredovekých aj súvekých autorov a odborná spisba. Iný segment produkcie tvorili príležitostné spisy, divadelné hry alebo známe trnavské kalendáre. Tie vhodne dopĺňali náboženskú a odbornú spisbu. Treba však zdôrazniť, že dnes používaná klasifikácia sa na dané obdobie vlastne nedá aplikovať. Väčšina vydaných diel mala interdisciplinárny charakter a v podstate kopírovala jezuitský systém vzdelávania. Multidisciplinárne bolo samo vedecké i pedagogické zameranie univerzitných učiteľov. Život celej spoločnosti predznamenávalo kresťanstvo, hoci konfesionálne rozdelené. Je nesporným faktom, že čulá knižná produkcia umocnila význam Trnavskej univerzity. Diela vydané v jej tlačiarňi potvrdzovali ambície a úroveň školy a šírili jej dobré meno vo svete. Kvalita tlačí hrala takisto dôležitú úlohu, veď knihy trnavských profesorov neraz prinášali prelomové nówum do vtedajšieho stavu poznania a vedeckej práce. Čo sa týka jazyka tlačí, prevládala, samozrejme, latinčina, menej je zastúpená gréčtina a hebrejčina. Latinčina bola nielen univerzálnym jazykom katolíckej cirkvi a európskych vzdelancov, ale aj jazykom školskej výučby a úradným jazykom Uhorského kráľovstva. Od 18. storočia sa začína presadzovať aj maďarčina a slovenčina, po nich nasledujú nemecké, chorvátske a srbské, francúzske a iné vydania. Tento jav súvisí s tým, že na univerzite pôsobila najprv národnostne zmiešaná, príp. nevyhranená komunita učiteľov a študentov. Iba približne od polovice 18. storočia začalo národné povedomie študentov narastať.

O význame trnavskej tlačiarne a v nej vydávaných tlačí svedčí aj fakt, ktorý vyplýva z analýzy farských knižníc na dnešnom území západného Slovenska: takmer v každej farnosti sa nachádzali trnavské knihy. Ich sprístupneniu pre dnešného čitateľa bráni predovšetkým jazyková bariéra. Je preto symbolické, že práve v Trnave je možné nadviazať na tradíciu univerzitného vzdelávania z 18. storočia a študovať na pôde súčasnej Trnavskej univerzity jazyk vzdelancov celej Európy, latinčinu. Veď z novolatinskej produkcie, ktorá je nespornou súčasťou slovenskej kultúry, doteraz nebolo preložených ani päť percent diel. ■

Použitá literatúra:

- Augustínová, E. – Klimeková, A. – ONDROUŠKOVÁ, J.: *Bibliografia územne slovacikálnych tlačí 18. storočia*. Martin 2008. Zv. 1 – 6. Martin: Slovenská národná knižnica 2008.
- Haimann, Gy. – muszka, E. – Borsa, G.: *A nagyszombati jezsuita kolégium és az egyetemi nyomda leltára 1773*. Budapest 1997.
- Juríková, E.: *Význam Trnavskej univerzity a jej knižnej produkcie pre rozvoj vzdelania a vedy na území dnešného Slovenska v 17. a 18. storočí*. Sambucus 6/2010, s. 101 – 108.
- Käfer, I. – Kovács, E.: *Ave Tyrnavia! Opera Imprensa Tyrnaviae typis academicis 1648 – 1777*. 285 s. Budapešť – Ostrihom – Trnava 2013.
- Poriezová, M.: *Nenáboženská odborná literatúra v produkcii Akademickej tlačiarne v Trnave (1648 – 1773)*. Sambucus 6/2010, s. 88 – 100.
- Poriezová, M.: *Vydávanie odbornej a vedeckej literatúry trnavskou Akademickou tlačiarňou (1648–1773)*. Dizertačná práca. Bratislava: Filozofická fakulta Univerzity Komenského 2009.
- Radváni, H.: *Trnavské tlačiarne*. Trnava: A-Díte 2009.
- Zelliger, A.: *Pantheon Tyrnaviense*. Trnava 1931

Ľudia a udalosti

STANISLAV MIHALIČKA, ktorému bola roku 2006 udelená Cena mesta Trnava in memoriam (20. výročie).

■ **10. 3. 1944** – V Trnave sa narodil akademický sochár, dizajnér a sklársky výtvarník JOZEF VACHÁLEK (75. výročie).

■ **11. 3. 1939** – V Trnave sa narodil hádzanár a tréner hádzanárov trnavskej Lokomotívy ERNEST GUBRICKÝ, ústredný tréner Slovenského zväzu hádzanej, účastník piatich majstrovstiev sveta, ktorého roku 2012 uviedli do Siene slávy slovenskej hádzanej (80. výročie).

■ **13. 3. 1929** – V Trnave sa narodil filmový režisér JOZEF REŽUCHA, ktorému roku 1996 bolo udelené Čestné občianstvo mesta Trnava in memoriam (90. výročie).

■ **14. 3. 1919** – Správou trnavského gymnázia, na ktorom sa dovtedy ešte stále vyučovalo po maďarsky, bol poverený ŠTEFAN HATALA (100. výročie).

■ **15. 3. 1919** – 15 nových profesorov gymnázia v Trnave zložilo sľub vernosti Československej republike (100. výročie).

■ **16. 3. 1709** – V Prilesí sa narodil pedagóg, historik, autor učebníc a veršovaných divadelných hier JÁN PRÍLESKÝ, profesor, dekan filozofickej i teologickej fakulty a v rokoch 1768 – 1770 aj rektor Trnavskej univerzity (310. výročie).

■ **18. 3. 1934** – Pred 75 rokmi v Trnave umrel chirurg KAROL KRČMÉRY, riaditeľ a hlavný lekár Krajinskej nemocnice v Trnave (85. výročie).

■ **19. 3. 1919** – Uskutočnilo

(red)

Malý Berlín v marci .....

■ **Divadlo Fí: Žofka a Žofka**

Pozývame deti a rodičov na či-
noherno-bábkové predstavenie
o malej Žofke, ktorá sa musí zabaviť
sama, kým sa jej budú môcť veno-
vať jej rodičia. A dnes sa toho toľko
stalo! Takí malí si vždy nájdú kama-
ráta. A keď nenájdu, tak si ho vy-
robia. A tak má aj naša Žofka svoju
Žofku. Vyrozpráva jej svoje dnešné
dobrodružstvá. Na predstavenie
nadviaže tvorivá dielňa s kreslenou
Žofkou. Divadlo Fí je multizánrová
platforma, ktorá zastrešuje mladých
profesionálov a profesionálky, ktorí
sa vo svojej tvorbe venujú rôznym
umeleckým formám.

Divadelné predstavenie sa usku-
toční v sobotu 10. marca o 15.00
h v kultúrnom centre Malý Berlín.
Vstupné 2 €, potrebná rezervácia na
rezervacie@malyberlin.sk.

■ **Divadlo Kontra: Hamlet**

Novoveské divadlo prichádza do
Trnavy s adaptáciou Hamleta. Člo-
vek, ktorý stratil dôveru k svetu.
Vysmieva sa autoritám, odkrýva
klamstvo, neverí v dobro a krásu,
je posadnutý smrťou. Pokúša sa
a nedokáže si nájsť miesto vo sve-
te, v ktorom prestali existovať aké-
koľvek hodnoty – ostal iba všetko
zachvacujúci smútok.

Hamletom je každý z nás. Dvaja
herci stvárnajú všetky postavy za
pomoci jednoduchých rekvizít.
Dôraz sa kladie na slovo, na fyzič-
nosť postáv a naviazanie intímneho
kontaktu s divákom.

Divadelné predstavenie sa usku-
toční v utorok 12. marca o 19.00
h v kultúrnom centre Malý Berlín.
Lístky v predpredaji za 6 € je mož-
né zakúpiť na www.maxiticket.sk.
Vstupné na mieste bude 8 €.

■ **Cestovateľský večer: Grónsko**

Príďte sa pozrieť na prezentáciu
o krajine ľadu, ľadových medveďov,
polnočného slnka, ticha a samoty.
Vypočujete si rozprávanie o lezení
po dokonalej žule, kajakovaní po
rozbúrenom mori, leňošení pri
nezapadajúcom slnku, o plavení po
južnom Grónsku a chytaní lososov

vo fjorde Tasermiut. Ochutnajte
život v Grónsku a spoznajte jeho
krásy s bratmi – cestovateľmi An-
drejom a Jánom Haršányovcami.
Podujatie sa uskutoční v stredu 13.
marca o 19.00 h v kultúrnom centre
Malý Berlín. Vstupné 4 €. Lístky
v predpredaji je možné si kúpiť na
www.maxiticket.sk.

■ **Kolumbia**

Biele vrcholy andských päťtisíc-
oviek, ale aj hlboké vlhké džungle,
krásna koloniálna architektúra.
Horúce karibské pobrežie, najvyššie
palmy na svete, kolibríky v nád-
hernom Valle de Cocora, sopky
národného parku Los Nevados,
svetoznáme kávové plantáže, pozo-
statky indiánskej kultúry v odľah-
lých rezerváciách či desaťmilionová
pulzujúca Bogota.

Podujatie sa uskutoční v utorok 26.
marca o 19.00 h v kultúrnom centre
Malý Berlín. Vstupné 4 €. Lístky
v predpredaji je možné si kúpiť na
www.maxiticket.sk.

■ **Tradičné rodinné**

zvykoslovie v Trnave a okolí

Na prednáške s Katarínou Nádaskou
sa dozvieme, aké racionálne aj ma-
gické prípravy sprevádzali pôrod
dieťaťa v domácom prostredí. Akú
úlohu zohrávala pôrodná babica
a mohol byť muž pri pôrode svojho
dieťaťa? Dozvieme sa o vohľadoch,
zásnubách, prípravách na svadbu,
ale aj o jeseni života a poslednej roz-
lúčke tak, ako ju vnímali naši pred-
kovia. Katarína Nádaská je jednou
z najvýznamnejších etnologičiek na
Slovensku. Venuje sa slovenskej ľu-
dovej kultúre, náboženskej etnológii,
etnomedicíne, ľudovej mágii, výroč-
ným zvykom, vizuálnej antropológii,
muzeológii a kultúrnemu dedičstvu,
dejinám kresťanstva na území Slo-
venska. Má za sebou množstvo
vedeckých či vedecko-popularizač-
ných publikácií.

Podujatie sa uskutoční v utorok 19.
marca o 19.00 h v Malom Berlíne.
Vstupenky v hodnote 2 € sa budú
dať kúpiť na mieste konania pred
začiatkom podujatia. ■

Ľudia a udalosti ....

sa prvé zasadanie nového
trnavského magistrátu (100.
výročie).

■ **20. 3. 1919** – Funkciou
Trnavského generálneho
vikára bol poverený predseda
Spolku sv. Vojtecha FRANTIŠEK
RICHARD OSVALD (100.
výročie).

■ **24. 3. 1819** – V Rajci sa
narodil spisovateľ, básnik,
publicista, redaktor, učiteľ
a kňaz JURAJ SLOTA,
spoluzakladateľ Spolku sv.
Vojtecha v Trnave a jeho prvý
správca (200. výročie).

■ **24. 3. 1919** – V Lednických
Rovniach sa narodil spisovateľ,
priekopník science fiction na
Slovensku JÁN KRESÁNEK,
ktorý v rokoch 1944
– 1969 pôsobil v Trnave ako
úradník Spolku sv. Vojtecha
a Okresného stavebného
podniku (100. výročie).

■ **26. 3. 2014** – V Trnave
umrel historik, odborník na
dejiny kníhtlače na Slovensku,
bibliograf a publicista HADRIÁN
RADVÁNI, čestný občan
mesta Trnava, ktorého meno
nesie jedna z ulíc v Trnave (5.
výročie).

■ **27. 3. 1619** – Ostrihomský
arcibiskup a neskorší zakladateľ
Trnavskej univerzity a kardinál
PETER PÁZMÁŇ daroval jeden
dom v Trnave pre knižnicu
a ďalšie dva na ubytovanie pre
študentov (400. výročie).

■ **29. 3. 1834** – V Trnave
umrel pedagóg ANTON von
REHLINGEN, zakladateľ detskej
opatrovne v Trnave, ktorá bola
jednou z prvých na území
Slovenska (185. výročie).

■ **31. 3. 1999** – V Trnave bolo
k tomuto dňu 4 002 nezamest-
naných (20. výročie). ■

P.R.

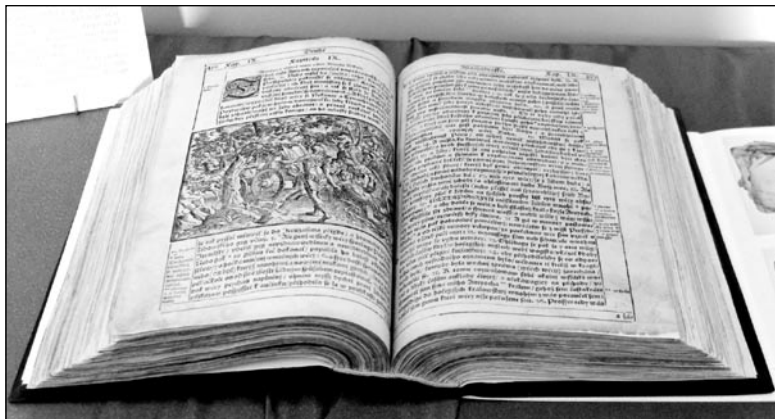
Mgr. Milan Ševčík, kurátor historickej knižnice Západoslovenského múzea

Nový zákon českej Svätováclavskej biblie z roku 1677 v Múzeu knižnej kultúry

Svätováclavská biblia je katolícky barokový preklad celej biblie, ktorý vytvorili jezuiti na základe revidovanej latinskej vulgáty – neskoroantického latinského prekladu z hebrejčiny, aramejčiny a gréčtiny, používaného po celý stredovek. Vyšla v Prahe v rokoch 1677 (Nový zákon), 1712 a 1715 (Starý zákon). Svoj názov dostala vďaka tomu, že bola vydaná nákladom Dědictví svatého Václava.

Podnetom k novému českému prekladu biblie bola snaha vytvoriť nový preklad revidovanej vulgáty, tzv. sixto-klementíny. Išlo o pokus presadiť tridentické reformné (a protireformačné) zmysľovanie do národného prostredia, ako si to želal pražský arcibiskup Ferdinand Sobek z Bilenberka. Nový, katolícky preklad biblie mal uspokojiť potrebu textu českých katolíkov. O preklad a vydanie sa postarali pražskí národne zmysľajúci jezuiti Jiří Konstanc (1607 – 1673), Matěj Václav Šteyer (1630 – 1692) a neskôr Jan Barner (1643 – 1708). Išlo aj o reakciu na už existujúci preklad kralický, ktorý síce jezuiti po jazykovej stránke veľmi chválili, avšak nesúhlasili s mnohými prekladmi, a hlavne komentármi. Nový zákon bol prvou časťou biblie, ktorú jezuiti preložili a vydali v roku 1677. Základný finančný vklad poskytla Šteyerova matka a čiastkou prispeli aj pražskí arcibiskupi a jezuiti, takže nakoniec bolo vyzbieraných potrebných 6 000 zlatých. Preklad bol urobený z latinskej tridentskej vulgáty s prihliadnutím na benátsku bibliu a ďalšie „predluterovské“ české biblie. Prekladatelia však používali aj preklady „poluterovské“, čiže bibliu Melantrichovu aj kralickú. Hlavným českým textom bol text benátskej biblie, revidovaný podľa sixto-klementíny. Upravený bol aj český jazyk.

Čo sa týka Starého zákona, ako prvý vyšiel v roku 1712 druhý diel Prorokové a knihy Machabejský

a o tri roky neskôr (1715) diel prvý od Genesis po knihu Sírachovcovu.

Ako staršia biblia kralická, tak aj novšia svätováclavská obsahovala veľké množstvo komentárov. V Starom zákone ide o komentáre prevažne vecné a polemika s inými (nekatolíckymi) významami je minimálna. Naopak, v Novom zákone je komentárov oveľa viac, sú dlhšie a sústreďujú sa na katolícky a polemický výklad (proti nekatolíkom) najmä tých pasáží, ktoré nekatolíci vykladali inak a z hľadiska katolíckej vierouky hereticky. Tým sa jezuiti snažili dosiahnuť spolu s rozšírením českej biblie aj potlačenie nekatolíckeho výkladu biblických textov.

Z hľadiska jazyka je svätováclavská biblia dosť archaizujúca, pretože sa snaží o kontinuitu českej biblickej tradície a nadväzuje na staršie české preklady. Navyše je archaizácia čiastočne zámerná, aby sa biblickému jazyku dodalo vážnosti a vznešenosti.

Svätováclavská biblia hrala veľ-

kú rolu v katolíckych (hlavných a najrozšírenejších) kruhoch českej spoločnosti, pretože táto svätováclavská a nie kralická, bola pravidelne čítaná pri liturgiách. Preto z hľadiska rozšírenosti znalosti biblického textu medzi obyčajnými ľuďmi v 18. a 19. storočí bola významnejšia než biblia kralická. No z hľadiska jazykového aj prekladateľského je až za kralickou, ktorej hlavná prednosť je preklad z pôvodných jazykov. Túto nevýhodu vyrovnávali prekladatelia svätováclavskej aspoň čiastočne preberaním najvydarenejších pasáží práve z biblie kralickej.

Nový zákon českej Svätováclavskej biblie je súčasťou výstavy v Západoslovenskom múzeu – Múzeu knižnej kultúry (Nám. sv. Mikuláša 10) Zachránené poklady: Zreštaurované historické tlače z fondov Západoslovenského múzea. Výstava bola sprístupnená 10. apríla 2018 a potrvá do 25. marca 2019. Autorom je kurátor historickej knižnice Mgr. Milan Ševčík. ■

Martin Jurčo, foto: autor

Archeologické výskumy prezentuje aj v teréne, ochotne odpovedá na otázky okoloidúcim .....

Ako to už každoročne býva, vždy v marci udeľuje mestská samospráva ocenenia mesta. Popri tých, ktorí dostali cenu už aj v minulosti, sa medzi tohtoročnými laureátmi napokon predsa len objavilo aj nové meno: archeológ, dekan Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity Erik Hrnčiarik (nar. 3. decembra 1978 v Banskej Bystrici). Trnavčania ho poznajú nielen z terénu pri mnohých výskumoch, keď prezentoval výsledky timovej práce svojho kolektívu, ale aj ako propagátora archeologických dejín nášho mesta. Aj preto mu samospráva udelila Cenu mesta Trnavy za prínos k poznaniu a obohateniu dejín mesta archeologickými výskumami.

Erik Hrnčiarik je absolventom klasickej archeológie a histórie, ktoré študoval na Filozofickej fakulte Trnavskej univerzity. Doktorát v odbore Rímsko-provinciálna archeológia absolvoval na Univerzite vo Freiburgu. Z množstva jeho práce spomeňme v zahraničí (v Bonne) publikovanú monografiu, ktorá sa venuje problematike rímskeho importu na území Slovenska od neskej doby laténskej až do konca doby rímskej. Je aj členom Archeologickej rady MK SR a členom Vedeckej rady Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity. Od decembra minulého roka je aj dekanom fakulty, vôbec prvým absolventom univerzity po jej vzniku v roku 1992.

Erik Hrnčiarik bol ako archeológ gestorom výskumu viacerých lokalít na území historického jadra mesta. Spomeňme najmä areál za Bazilikou sv. Mikuláša, kde sa mu spolu s profesorkou Klárou Kuzmovou podarilo objaviť najstaršiu sakrálnu stavbu v Trnave, významnú aj v rámci celého Slovenska, znovuoživenie stredovekej Dolnej brány mestského opevnenia pri vstupe do pešej zóny, výskum na Námestí kráľovnej Konštancie pri Kostole sv. Jakuba a znovuoživenie zaniknutého lazaretu na trnavskej kalvárii. Okrem toho sa podieľal na výskumoch vyvolaných stavbami súkromných investorov. Medzi najdôležitejšie možno zaradiť rekonštrukciu nádvorja bývalého Gymnázia Jána Hollého,

kde sa mu podarilo objaviť zvyšky meštianskeho domu z 13. storočia a zachrániť zasypanú a zabudnutú unikátnu kamennú barokovú studňu. Pozoruhodné výsledky priniesli aj výskumy pri stavbe automobilky PSA, rekonštrukcii ortodoxnej synagógy, bytovej výstavbe Pečné pole a mnohých líniových stavbách na území celého mesta.

■ Narodili ste sa v Banskej Bystrici, vyrastali ste v Michalovej a na gymnáziu ste študovali v Brezne. Kde bol začiatok vplyvu na vašu neskoršiu profesiu?

- K archeológii som mal spočiatku asi taký vzťah ako každé malé dieťa. Túžil som objavovať. Objavoval som črepy v záhrade a v prírode, kde ich je neúrekom. K profesionálnej archeológii som

sa dostal niekedy až v gymnaziálnom čase. Vyrastal som pri Brezne a práve tam bola synagóga, ktorú sa mesto rozhodlo postupne opravovať. Mal som veľký záujem o pamiatky, tak som sa v tejto obnove angažoval, samozrejme, ako to pre takého študenta bolo možné. Najprv to bola teda cesta k pamiatkam, fascinovala ma sakrálna architektúra. Takže, keď som sa koncom 90. rokov rozhodoval o vysokej škole, vyhrala klasická archeológia. Rozhodoval som sa aj medzi históriou, právom a ekonomikou. Vzťah k ekonomike získavam až teraz, keď ako dekan musím riešiť aj niektoré administratívne záležitosti (smiech). Klasická archeológia sa študovala, a je to tak dodnes – jedine v Trnave na Trnavskej univerzite. Napríklad v Bratislave a Nitre je 'čistá'

archeológia, kým tá trnavská sa venuje Rímu a Grécku. Ešte viac by mi vyhovovala špecifikácia na kresťanskú archeológiu. Na Trnavskej univerzite bola možnosť ju študovať práve v rámci klasickej archeológie.

■ **Už od vzniku Katedry klasickej archeológie ju viedli známe mená v tejto oblasti. A niektorých ste mali možnosť ešte zažiť.**

- Profesori Mária Novotná a Bohuslav Novotný pripravovali tento študijný program, no práve vtedy, keď odbor dostal akreditáciu, pán profesor náhle zomrel. Takže profesora Novotného som už nezažil, no mojím najväčším vzorom bola profesorka Mária Novotná. Záujem o antiku, o starovek, o to pekné, čo v nej je, nám vstúpila dočentka Marie Duffková. Prichádzala raz za týždeň až z Prahy, aby nám o týchto pamiatkach mohla rozprávať.

■ **Pri iných disciplínach ako je archeológia, je to jednoduchšie v kontakte s praxou. Kde ste ju získavali vy, kým univerzita začala robiť aj vlastné výskumy? Zrejme ste museli cestovať a pracovať inde.**

- V klasickej archeológii počas môjho štúdia ma formovala profesorka Klára Kuzmová. Mala výborné vzťahy so zahraničím. Odporučila ma na univerzitu do Freiburgu. Počas letných prázdnin som sa tam mohol podieľať na archeologických výskumoch. Profesor Hans – Ulrich Nuber si vyberal spolupracovníkov a počas jedného večera mi navrhol, či by som si nechcel urobiť doktorát priamo u nich. Po skončení štúdia v Trnave som hľadal štipendium, napokon som ho dostal až o rok neskôr. Medzitým som pracoval v Archeologickom ústave SAV v Nitre, ktorý mi sprostredkoval ďalšie možnosti a kontakty s archeológmi po celom Slovensku.

■ **Čo vám dali tieto zahraničné skúsenosti?**

- Získavali sme tam klasické zručnosti archeológov. Počas toho obdobia ešte naša domovská katedra nerobila vlastné výskumy. Vtedy som to považoval za hendikep katedry, ale krátko na to sa všetko rozbehlo. Naučil som sa v Nemecku mnohé nové metódy, ktoré u nás boli v plienkach, ale tam už boli rozvinutejšie. V porovnaní s dneškom možno povedať, že viaceré metódy v archeológii rovnako používame aj my, dokonca v niektorých sme Nemcov aj predbehli, napríklad v spracovaní archeologického materiálu pomocou špeciálnych programov atď.

■ **Povedzte si o vašich skúsenostiach s Trnavou ako historickou lokalitou. Klasickej archeológia sa venuje dávnym obdobiam. V Trnave máme históriu v kocke, nachádzajú sa tu pamiatky z rôznych období. Nielen v podobe historickej architektúry, ale aj toho, čo je ukryté v zemi.**

- Musím spomenúť profesora Jozefa Šimončiča. Keďže som študoval klasickej archeológii s históriou, vždy nám, študentom tejto kombinácie, hovoril, aby sme našli v Trnave niečo z rímskeho obdobia. Dodnes sa o to snažím (smiech). V pôdoryse Trnavy už asi žiadny rímsky tábor nenájdeme, ale osídlenie z doby rímskej na území mesta zrejme bolo. Postupom času som sa však začal špecializovať aj na históriu mesta a špeciálne na jeho archeologický potenciál. Môj prvý archeologický výskum na jeho území bol v predsieni Baziliky sv. Mikuláša, na mieste ako sa vychádza z kostola smerom k biskupskému úradu. Napokon prišlo k postupnej obnove celého okolia baziliky. Jej cieľom bolo znížiť úroveň terénu do výšky približne spred 300 rokov. Počas tohto záchranného výskumu sme okrem iného preskúmali zaniknutý cintorín. Ale naším najväčším objavom bol nález základov najstaršej sakrál-

nej stavby na území mesta, ktorý je dnes známy ako karner, alebo, inými slovami, trnavská kostnica.

■ **Je určite veľkou výhodou, že sa dnes Katedra klasickej archeológie môže uchádzať o výskumy pri konkrétnych projektoch v meste. Nielen pre vás, ale aj pre študentov.**

- Projekty prichádzali každý rok, boli to nové a nové výzvy. Konečne Trnava dostala archeológiu, ktorá tu veľmi chýbala. Dovtedy sa síce výskumy robili, ale neboli tak navonok prezentované ako teraz. Naša katedra začala robiť na výskumoch v spolupráci s mestom, v spojitosti s výskumom Dolnej brány, ale napríklad aj na trnavskej kalvárii. A keďže bola dobrá spolupráca s katolíckym farským úradom, pripravili sme archeologický výskum aj na nádvorí niekdajšieho Gymnázia Jána Hollého. Naša katedra dostala možnosť zapájať študentov do praxe. A aj mne osobne to prinášalo veľké skúsenosti, čím ďalej, tým viac som sa dostával do problematiky mestskej a predmestskej architektúry a stavieb.

■ **Vieme, že napríklad počas prác na výskume Dolnej brány alebo lazaretu ste prezentovali objavy a vysvetľovali nájdené zaujímavosti priamo na mieste.**

- Práve v Nemecku som sa stretol s tým, že sa o archeologických výskumoch hovorilo priamo tam, kde sa skúmalo a objavy sa prezentovali miestnemu obyvateľstvu. Donedávna aj u nás boli archeológovia vnímaní negatívne. Hovorilo sa o nás, že keď niekto chce niečo stavať, my stavbu uzavrieme spomalíme postup, prípadne úplne zrušíme plány výstavby. Spolu s kolegami sa snažíme prezentovať, že archeológia je komplex rôznych činností, nie len nejaké škrabkanie vo vrstvách zeminy. Pamätám si počas mojich štúdií, keď sa v Trnave robil nejaký výskum, všetko bolo priam hermeticky uzatvorené a my sme sa pozerali len cez diery v plote.

Dnes, keď vediem výskum, odpovedáme na otázky aj okoloidúcim, ktorí majú záujem o naše archeologické dedičstvo.

■ **Už sme spomínali ukončené projekty. Máte na katedre nejaké ďalšie plány v našom meste?**

- Tak ako sa nám podarilo dokončiť Dolnú bránu do formy, ktorá je v súčasnosti prezentovaná, budú pokračovať archeologické výskumy v okolí Baziliky sv. Mikuláša. Projekt karnera je už rozbehnutý a treba niektoré detaily dopracovať. Vždy, keď sú stavebné aktivity v meste, radi prichádzame a zúčastňujeme sa projektov. Napríklad, mesto nás oslovilo aj pri rekonštrukcii Hollého ulice. No neboli sme schopní takýto rozsiahly prieskum realizovať, tak sme ho prenechali väčším firmám.

■ **Spomínali sme univerzitu – študuje sa tu klasická archeológia, klasické jazyky a ďalšie disciplíny, ktoré súvisia akoby s pôvodnou univerzitou. Aké majú postavenie tieto odbory dnes? Vieme, že mnohé univerzity vytvárajú odbory, ktoré platí štát podľa počtu študentov. A kde nie sú náročné kritériá – tam je potom masový záujem.**

- Trnavská univerzita aj Filozofická fakulta sa hlásia ku koreňom pôvodnej univerzity. Sme humanitno-spoločensky orientovaná fakulta, ale je zaujímavé, že sú tu pracoviská, ktoré sú stále celoslovensky jedinečné: katedra klasických jazykov, ktorá má kompletný program v magisterskom a bakalárskom stupni, po-

dobne dejiny umenia aj klasická archeológia. My si túto jedinečnosť uvedomujeme a k takýmto náročným odborom s menším počtom študentov musíme pristupovať skôr so srdcom a vzťahom k histórii ako s nejakým pragmatickým prístupom cez ekonomickú bilanciu. Pozitívom je, že tieto výnimočné odbory si aj medzi sebou pomáhajú. Spolupráca sa veľmi dobre darila príklad pri nedávnom výskume v Modre, kde okrem nás kolega Ivan Gojdič poňal výskum zasa z kunsthistorického hľadiska, podobne to bolo aj pri jednom z projektov v Dolnom Dubovom. Jedným z výsledkov takejto spolupráce viacerých pracovísk je napríklad aj pripravovaná publikácia o obci Lošonec. ■

Miroslava Kuracinová Valová

Matej Bel nám má stále čo ponúknuť .....

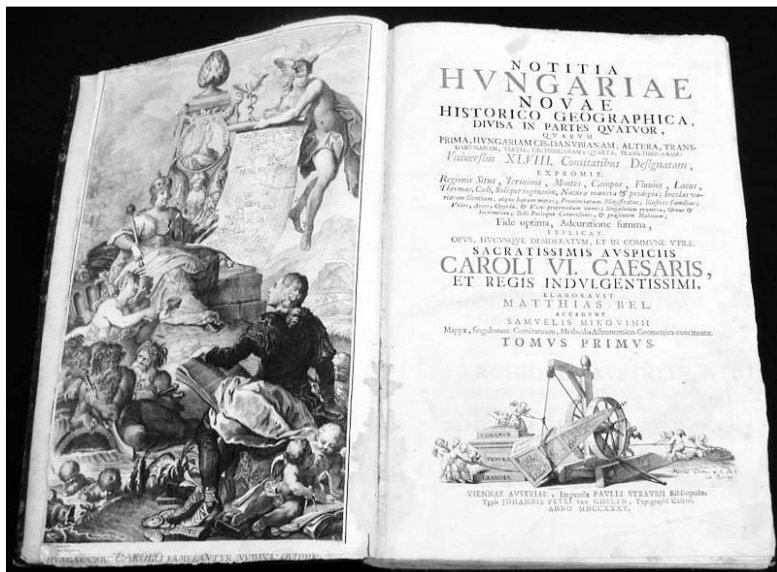
Viacerých možno prekvapí, že pri poznávaní diela Mateja Bela (1684 – 1749) vytvoreného v prvej polovici 18. storočia nejde len o „vedu pre vedu“, ale o cenné a v praxi využiteľné informácie pre ekologické zásahy do krajiny či rozvoj regionálneho cestovného ruchu. Aj to bol dôvod na zorganizovanie belovského vedeckého kolokvia pod názvom Belovský výskum: Súčasnosť a potenciál do budúcnosti, ktoré sa konalo 7. februára 2019 na Filozofickej fakulte Trnavskej univerzity.

Trnavčania sa mohli presvedčiť, že Matej Bel nám má stále čo ponúknuť, už v minulom roku, keď vyšla kniha Trnava známa – neznáma: Trnava v 18. storočí očami Mateja Bela. Vlastivedný text o Trnave preložila Erika Juríková, vedúca Katedry klasických jazykov na Filozofickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave, pre ktorú je Matej Bel celoživotnou vedeckou výzvou i láskou (sui generis). Okrem opisu Trnavy preložila aj Belov opis Turčianskej stolice. Tak sa zaradila k viacerým kolegom, ktorí sa venujú novolatinským prekladom aj výskumu a diela Mateja Bela vnímajú ako dôležité pre poznanie dobových reálií a v pravom zmysle slova interdisciplinárne. Ale aj ďalšie skúmanie a zverejňovanie diela Mateja Bela prináša

nové výzvy a východiská. Pri takom komplexnom a zásadnom autorovi, polyhistorovi, osvietencovi a „Veľkej ozdobe Uhorska“, bez ktorého sa nezaobíde história viacerých vedných odborov, napr. geografia, história či etnológia, je potrebné aj vymieňanie skúseností a informácií, aby sa výskum jeho diela mohol posunúť ďalej a poskytnúť nové zistenia. Na belovskom vedeckom kolokviu preto odborníci z Katedry klasických jazykov diskutovali so svojimi hosťami – odborníkmi z rôznych špecifických disciplín a hľadali odpovede na vopred stanovené tézy: Ako Matej Bel prispel k poznaniu a rozvoju konkrétneho vedného odboru, disciplíny, témy? Sú jeho informácie pravdivé, hodnoverné, objektívne? Spracoval a zapracoval

diela svojich predchodcov, z koho a čoho čerpal? Poznali jeho prácu a čerпали z nej nasledovníci? Ako ich ovplyvnil? Je dnes Bel dostatočne využívaný ako prameň pre daný odbor, disciplínu, tému? Kde sú riziká a kde potenciál Bela pre daný odbor, disciplínu, tému? Výsledky mnohých prekvapili. Napriek istej „nedokonalosti“ informácií sprostredkovaných v jeho diele, vzbudil Matej Bel sympatie i obdiv. Pri zbere svojich materiálov využíval aj externé zdroje, dotazníkový výskum a čerpal z diel iných autorov a spolupracovníkov, preto občas v diele disponuje aj skresleniami či nepresnosťami. Vo všeobecnosti sú však jeho poznatky veľmi cenné pre poznanie „dobového videnia“ sveta, ktoré môže veľa pomôcť aj poznaniu toho nášho.

Samotný belovský výskum a jeho smery v poslednom desaťročí na kolokviu zhodnotila doc. Erika Juríková. Doc. Juraj Hladký, vedúci Katedry slovenského jazyka a literatúry na Pedagogickej fakulte TU sa sústredil na onomastiku a toponýmiu, teda miestne a krajinné názvy, ktoré používal Matej Bel. Prof. Ján Lukačka z Katedry slovenských dejín FF Univerzity Komenského, odborník na slovenské stredoveké a včasno-novoveké dejiny sa zamerl na dôležitosť Mateja Bela pre poznanie slovenských dejín. Mgr. Lucia Nováková, PhD., z Katedry klasickej archeológie FF TU predniesla príspevok Mateja Bela a jeho dielo vo svetle archeologických výskumov: niekoľko poznámok k výkladu o Nitrianskej stolici. Autorka sa venuje komparácii Belovho opisu Nitry so súčasnými archeologickými nálezmi a objavuje jeho veľký potenciál pre identifikáciu novovekých archeologických nálezov, čo zrejme nebude platiť len pre lokalitu Nitry. Veľmi zaujímavý bol príspevok prof. Petra Chrástina z Katedry histórie FF UCM nazvaný Kontexty Belovho diela v historickej geografii a environmentálnej histórii. Ako historický geograf so zameraním na environmentalistiku nachádza v Belovom diele poznatky uplatniteľné v praxi pri oživovaní niektorých tradičných využití území (lesy, vodozádržné nádrže, vinohrady). Opis mnohých lokalít pomáha pri mapovaní regiónov, vzbudzovaní hrđosti a oživovaní genia loci (za všetky spomenul obec Radošinu a blízku jaskyňu Čertova pec). Vyjadril aj poľutovanie, že o Belove poznatky nejavia takmer žiaden záujem učiteľa dejepisu či organizátori cestovného ruchu, hoci v Európe je v súčasnosti práca s historickou geografiou na hodinách dejepisu či počas turistických vychádzok už bežným spestrením. Dodajme, že

sám „Matthias Belius“ by bol ako pedagóg takému využitiu svojho diela veľmi naklonený. Nové východiská a bádateľské výzvy v publikovaných a nepublikovaných (rukopisných, pôvodne cenzurovaných) dielach Mateja Bela pre etnológiu v 21. Storočí našla aj prof. Zuzana Beňušková z Ústavu etnológie SAV. Prednášajúci historik a klasický filológ doc. Imrich Nagy z Katedry histórie FF UMB v Banskej Bystrici sa vyjadril k výskumu dejín miest na Slovensku, a to na základe svojho prekladu Belových opisov Trenčianskej, Oravskej a Zvolenskej stolice. Mgr. Daniel Kianička, PhD., z Múzea mincí a medailí v Kremnici, ktorý spolu s J. Kordošom vydal Belov opis Kremnice, zhodnotil Belov prínos k problematike baníctva a mincovníctva. Podobne priniesol PhDr. Tomáš Klokner, PhD., historik z Malokarpatského múzea v Pezinku, tému Matej Bel a vinohradníctvo (základné postrehy). Mgr. Jozef Kordoš, PhD., klasický filológ a neolatinista z domácej katedry, ktorý prekladal aj Belov opis Liptovskej stolice a momentálne pripravuje Tekovskú stolicu, hovoril o ľudovej slovesnosti ako zdroji aitiologických výkladov v Tekovskej stolici.

Na architektúru a umenie sa v Belových dielach sústredila Mgr. Lenka Fišerová, klasická filologička z Univerzitnej knižnice v Bratislave po obsahovej stránke (Belove opisy historických stavieb a ich okolia z pohľadu historickej muzeológie). Mgr. Zuzana Dzurňáková, PhD., z Katedry dejín a teórie umenia FF TU sa zamerlala na formálnu stránku jeho diel, teda ikonografiu a ikonológiu grafič v Belových Noticiách. Jazykovou otázkou sa zaoberala doc. Ľudmila Buzássyová, vedúca Katedry klasickej a semitskej filológie, FF UK v Bratislave (Matej Bel v kontexte dobovej gramatografie a jazykovedných teórií) a Mgr. Katarína Karabová, PhD., klasická filologička so zameraním na latinskú novovekú filozofiu z domácej katedry, si v Belovom diele všimlala filozofické náhľady a nadhľady. Podujatie sa konalo v rámci riešenia projektu KEGA č. 016TTU-4/2017 Kultúrne a historické pozadie vzniku latinských diel slovenskej proveniencie v období baroka. Ak má niekto záujem použiť Belove dielo ako východisko pre hlbší výskum konkrétneho odboru, môže sa tešiť na tlačný výstup z kolokvia, ktorý bude publikovaný v lete tohto roka. ■

Martin Jurčo, foto: autor

Významné medzinárodné ocenenie pre Máriu Balážovú .....

Možno aj vy patríte medzi milovníkov výtvarného umenia, ktorí majú v živej pamäti výstavy Márie Balážovej (nar. 31. augusta 1956 v Trnave), ktoré zarezovali výtvarným životom najmä v 90. rokoch. Už v roku 1990 to bola spoločná výstava s manželom Blažejom Balážom v trnavskom Antik Art Centre, o rok na to výber z jej tvorby z kresby, grafiky a textilu v Západoslovenskom múzeu a napokon ikonická výstava *Hadia geometria* (1996) v Kopplovej vile Galérie Jána Koniarka, na ktorú neskôr nadväzovala výstava *Alphabet* (2004). Len nedávno získala Mária Balážová cenu *Honorary Mention Award* na medzinárodnej výstave *International Drawing Biennale India 2018 – 19*, ktorá je ešte počas marca otvorená v Novom Dillí. Je to významné ocenenie aj preto, lebo diela vyberá medzinárodná porota, a na výstave sa prezentuje sto vybraných výtvarníkov z Japonska, Nemecka, Kanady, Českej republiky, Poľska, Španielska, Srbska, Ruska, Švajčiarska, Bulharska a Indie.

Mária Balážová je nielen výtvarníčka žijúca v našom meste, ale aj aktívna pedagogička na Katedre pedagogiky výtvarného umenia na Pedagogickej fakulte Trnavskej univerzity. Študovala na Strednej škole umeleckého priemyslu v Bratislave na oddelení textilu, neskôr na Vysokej škole múzických umení v Bratislave v oddelení scénického kostýmu u L. Purkyňovej, J. Čihánkovej a J. Meliša. Od roku 1986 je umelkyňou v slobodnom povolaní. Mária Balážová získala ocenenie *Honorary Mention Award* za kresbu tušom a ceruzou *Unpaid Housework 1 / Neplatená domáca práca* (2018). Je to už druhá jej cena za kresbu, podobnú získala na medzinárodnej výstave *Drawing 1990* v Provo v USA. A aká bola jej prvá reakcia na ocenenie? „Je to povzbudenie aj radosť z toho, že moja práca niekoho zaujíma, má čo povedať aj v inom kontexte. Je komunikatívna a odovzdáva posolstvo,“ hovorí Mária Balážová a odpovedá aj na otázku, čo ocenenie znamená v ďalších umeleckých aktivitách. „Je to zvýšenie renomé a potvrdenie profesionálnej kvality tvorby, jej schopnosť rezonovať aj v cudzom prostredí, kde nemáte nijaké osobné väzby, veľmi známe domáce protežovanie a žiadnu podporu. Už účasť na takýchto

zahraničných prehliadkach hovorí o vašej kvalite, lebo počty prihlásených sú vysoké. Ide o porotované prehliadky, musí byť zhoda viacerých členov komisie na ocenení daného autora, to zvyšuje jeho hodnotu, navyše, ocenenia našich autorov nie sú až také časté v zahraničí.“

O jej výtvarných aktivitách sa dozvedáme aj z knihy *Mária Balážová / Dielo z rokov 1985 – 2009*, ktorá vyšla na Trnavskej univerzite (2009). „Môj výtvarný autorský program je rozpoznateľný špecifickým znakom, symbolom štylizovaného hada, ktorý som si privlastnila a pretvorila geometrizovanou formou. Nestretla som sa u nikoho s podobnou morfológiou a mytológiou. Spočiatku predstavoval ženu a neskôr som ho modifikovala aj na symbol muža, týmito dvoma znakmi som na začiatku 90. rokov v duchu postmoderny a individuálnej mytológie kódovala svoje výpovede o svete. Od počiatkov som sa usilovala reflektovať spoločenské dianie, zmeny v kolektívnom nastavení a atmosfére spoločnosti, skúmala som odlišnosti na základe kultúrnych fenoménov, komentovala som našu históriu a reagovala som aj na mocenské pozíčné schémy, odrážajúce chaos v prospech predátorov,“

hovorí Mária Balážová a pripomína nadčasovosť týchto diel, ktoré by sme mohli pokojne preniesť aj do súčasnej politiky, priam prehusnenej predátormi. Práve cez spomínanú fázu tvorby sa dostala na pozície feminizmu, ktorého skrytá prítomnosť bola viditeľná v jej tvorbe od počiatkov. Upozorňoval na to významný český kunsthistorik Jiří Valoch (poznáme ho aj z trnavských vernisáží) už v polovici 90. rokov, aj v spomínanej knihe o Márii Balážovej.

„Táto feministická optika mi umožnila evidovať množstvo existujúcich páľčivých problémov rôzneho charakteru spojených s postavením ženy a násilia z pozície moci, ktoré sa dotýka nielen žien a ktoré je pre mňa v súčasnosti kľúčovou témou, popri kritike sociálnych nerovností v postavení pohlaví a stereotypov sprevádzajúcich bežný každodenný život, meniacich ho na strojovú rutinu. V týchto témach vidím obrovské množstvo podnetov, ktoré sú urgentné a vyžadujú si reakciu a myslím, že nielen moju,“ hovorí Mária Balážová. „Po formálnej stránke sa moja tvorba vyvíjala v znakovej, nerukopisnej podobe čistých línií a plošnej farebnosti. V súčasnosti sa moja tvorba vo väčšej miere konceptualizuje, uvoľňuje jazyk

a pre väčšiu údernosť výpovede priberám aj textové prvky a nedodržiavam prísnu Hard Edge (maľba ostrých hrán) polohu, ako doteraz," charakterizuje svoju tvorbu Mária Balážová.

Jej dielo rezonuje v zahraničí už od začiatku 90. rokov, ved' má medzinárodné skúsenosti vďaka kolektívnym a samostatným výstavám, medzi inými v Národnej galérii v Prahe, Múcsarnok Kunsthalle Budapešť, Národnej galérii v Bukurešti, Mestskej galérii Ľubľana, Kunsthalle Tallin. Najvýznamnejšou výstavou kresby bolo Medzinárodné trienále kresby Vroclav 1992, kde spolu s ňou vystavovali aj Valie Export, Nancy Spero, Dan Perjovschi, Endre Tót, Milan Knížák i Getulio Alviani.

Významné ocenenie bolo príležitosťou spýtať sa Márie Balážovej aj na jej domáce zázemie, keďže vieme, že celý život je verná Trnave. „Nechodila som do nijakých krúžkov, poznatky o umení, prípadne stretnutia so súčasným umením som nemala. Galéria umenia vtedy v Trnave ešte neexistovala, Galéria Jána Koniarka vznikla ako jedna z posledných na Slovensku až v roku 1976. Bolo to úplne spontánne, stále som si niečo kreslila, niečo vytvárala. Najbližšie širšie prostredie, teda kontakt so staršou výtvarníčkou Evou Cisárovou Minárikovou, rodáčkou z Cífera, ma nasmerovalo na strednú školu umeleckého charakteru, čo bolo v našej rodine celkom nezvyčajné. Mňa táto idea úplne ovládla. Keď som

začala v roku 1972 študovať v Bratislave, problémy výtvarnej tvorby a vyjadrenia zamestnali celú moju osobnosť a naplnili môj život," hovorí Mária Balážová a dodáva: „Bola som očarená filmom, ktorého výtvarnosť bola vtedy výrazne dominantná. Film na mňa veľmi vplýval, videla som úžasné možnosti v jeho výtvarnom vyjadrení. Bol to predovšetkým Fellini, ktorého filmy boli dokonale výtvarne spracované a najmä kostýmy ma uchvacovali. Svoju budúcnosť som videla v tejto oblasti. To sa v priebehu vysokoškolského štúdia zmenilo, lebo som pochopila, že viac ako interpretovať cudzie predlohy mi sedí vyjadrovať sa sama za seba. Je v tom veľká sloboda, ale aj zodpovednosť, lebo sa nedá za nikoho maskovať.“ ■

Miroslava Kuracinová Valová, TS GJK

Galéria pozýva na Prízemie do Kopplovej vily a do Zátiašia s drapériami v synagóge

Kopplova vila hostí Juraja Kollára s výstavným projektom Prízemie a Synagóga – Centrum súčasného umenia ponúka priestor veľkoformátovým zátiašiam z dielne Eriky Miklášovej. Výstavy potrvajú do 24. a 31. marca 2019.

Výstavu Juraja Kollára, ako prvú pod vedením nového riaditeľa Galérie Jána Koniarka Vladimíra Beskida, uviedla skúsená kurátorka Slovenskej národnej galérie Katarína Bajcurová. Názov Prízemie chápe ako umelcov uhol pohľadu „zo zeme“, na ktorej pevnými nohami stojí a tvorí. Považuje ho za solitérneho predstaviteľa súčasnej slovenskej maľby, ktorý sa vydáva na svoje vlastné výtvarné bádania a vizuálne výskumy bez opory v témach, ktoré „sa nosia“. Ako hovorí Katarína Bajcurová: „Kollára sa nedotkol obľúbený trend popovej ironizácie a gýčového sarkazmu súčasnej maľby, je mu cudzia aj prvoplánová sociálna angažovanosť, či posadnutosť predvádzaním vlastného ega. Je to dôsledkom jeho zdanlivej „nenápadnosti“ a introvertnej povahy? Alebo skôr do seba sústredenej vnútornej tvrdohlavosti a uvzatosti, s akou

kráča za svojimi cieľmi, za „tvojou svojou“ predstavou maľby?“ Autorská výstava Juraja Kollára (nar. 1981) pozostáva prevažne z nových diel, mnohé ešte voňajú farbou. Na veľkoformátových obrazoch vyjadruje dve polohy svojej tvorby: fotorealistickú aj abstraktnú, majú však k sebe podivuhodne blízko. Tá realistická, pri ktorej si pomáha aj fotoaparátom, je pohľadom cez sklabetónové dlaždice vyskladaným do veľkého formátu z malých štvorcových plátien. Nie je v nich však dôležitá téma (napríklad Dóm sv. Štefana vo Viedni či Gerlachovský štít), ale samotný „prepis“ skutočnosti do maliarskeho média. Jedno z posledných diel nahrádza maľbu dokonca kolážou z rôznych technických materiálov (farebných trúbok, káblov, izolácie). Abstraktná maľba zase odkazuje ku konkrétnym témam (napr. zátiašie), ale je hrou s pastóznosťou

farby, jej objemom, hĺbkou, ba aj výškou, ktorá prekvapí, keď si divák plátna pozrie naozaj zblízka. Obsahuje veľké gestá, ale zároveň sa v nich dá sústrediť na detail a proste sa len tak tešiť z maľby, ktorá v Kollárovom podaní, v realistických i abstraktných prácach, skutočne ešte nie je mŕtva. Slovmi kurátorky: „Maliarov pohyb medzi týmito dvomi polohami, ktoré by sme zjednodušene mohli označiť binárnymi pojmami: predmetné – nepredmetné, realistické – abstraktné, zobrazujúce – nezobrazujúce, je celkom prirodzený.“

Za svoju kvalitnú umeleckú prácu získal Juraj Kollár už viacero ocenení (Cena Igora Kalného, Zlín, 2009; Celeste Prize, 3. cena, Berlín, 2009; VÚB Maľba roka, Bratislava, 2010) a jeho diela sa nachádzajú vo verejných a súkromných zbierkach doma i v zahraničí. Dlhší čas žil a maľoval

v Paríži, v súčasnosti žije a tvorí v Bratislave.

Absolventka magisterského aj doktorandského štúdia u profesora Daniela Fischera na VŠMU Erika Miklášová priniesla do trnavskej synagógy pod kurátorským vedením Alexandry Hollej druhé pokračovanie výstavy nazvanej *Zátišie s drapériami II*. Podľa slov kurátorky projekt predstavuje sériu veľkoformátových kresieb, ktorých námetom sú výjavy z rodinného archívu. Prekresľovaním a zmenou mierky formátu pôvodného námetu vnáša do nich mladá slovenská maliarka (nar. 1984) nové asociácie, ako aj širšie pole spoločenských a výtvarných prostrehov. Erika Miklášová svojimi veľkoformátovými „zátišíami“ vytvorenými technikou pastelu a akrylu naplnila výstavný priestor synagógy, a tým svojim dielam vdýchla *genia loci* – ducha tohto miesta. Príbehy ukryté v jej prácach akoby získali univerzálnu platnosť. Už to nie sú „len“ maľby (pastelom) odevov so vzorom či ornamentom, ktoré zostali po jej blízkych, už sú to vo všeobecnosti obrazy odevov, čo zostávajú po ľuďoch, ktorí odišli tam, odkiaľ niet návratu. Ako množstvo židovských spoluobčanov, po ktorých zostali len kufre a topánky... Ako hovorí kurátorka Alexandra Hollá: „Erika Miklášová je vnímavá výtvarníčka, jej práce odzrkadľujú najmä jej citlivosť a intuitívnosť, ktorú vkladá do jednotlivých maliieb či kresieb. Vyjadruje sa v cykloch, resp. sériách, kedy opakovane spracováva jeden motív v rôznych verziách. Jej umelecký program sa dotýka tém jej vlastnej identity, domova, minulosti, osobných zážitkov. Autorka vytvára imaginárny svet, v ktorom sú ľudia zastúpení ich oblečením – portréty seba a svojej rodiny nahrádza zobrazovaním odevov. Portretovaní sú zdanlivo zbavení identity. V Miklášovej poňatí sa

maľba stáva metaforou, nadobúda nové vlastnosti. Tkanina je oživená, získava „autonómiu“ a „vlastný život“, stavia sa sama do popredia na obdiv. Autorka beztvár látky rozkladá na spontánne záhyby, inštaluje do rôznych polôh na stenu v minimalistickej kompozícii a vkladá do nich emotívnu hodnotu. Strnulosť premieňa na dynamické inverzie. Stenu v pozadí zapája do dialógu s látkou, vytvára na nej vzorovanú tapetu.“ Erika Miklášová sa so svojou tvorbou dostala do finále súťaže VÚB Maľba 2012, 2011, 2010, ESSL ART AWARD, CEE, 2011, aj Ceny za Kresbu, 2012. Samostatne vystavovala v rôznych mestách Slovenska aj v Budapešti. Autorka

a sprievodcovia Roman Popelár a Peter Molari pozývajú divákov aj na komentovanú prehliadku k výstave Erika Miklášová: *Zátišie s drapériami II*, ktorá sa bude konať v utorok 26. marca 2019 o 17.00 hod. v Synagóge – Centre súčasného umenia, Halenárska 2, Trnava. Vstup je voľný. Obe súčasné výstavy v GJK spája to, že ich možno charakterizovať ako lákavé nielen pre poznanie súčasných tendencií v domácej vizuálnej tvorbe, ale vyslovene „pre oko“. Sú pekné bez potreby ďalej zdôvodňovať toto slovo, sú esteticky zaujímavé a oplatí sa ich vidieť, prejsť sa do spomínaných výstavných priestorov a nechať sa unášať jednoduchým slovom krásy. ■

Martin Jurčo, foto: autor

Nový rozhlasový festival prináša do Trnavy nielen hry, ale aj divadlo i stretnutie so spisovateľmi .....

Rozhlasové dramatické umenie sa rodí zväčša v tichu štúdií a diváka si hľadá priamo cez rozhlasový éter. Ten prijíma takúto literatúru či dramatické umenie v intímite domáceho prostredia pri rádiu, počítači alebo nejakom zvukovom zariadení. Od 60. rokov sa dostalo do popredia aj prezentovanie rozhlasových hier priamo pred poslucháčom, a to najčastejšie odposluchmi hotových hier. Celkom prvá bola prehliadka hier na Červenom Kameni (1964), potom prišla rozhlasová prehliadka na Táloch (1969), dlhú tradíciu si udržal Festival pôvodnej rozhlasovej hry v Piešťanoch, neskôr v Bojniciach, na ktorý nadviazal festival rozhlasovej tvorby v bratislavskej pyramíde – sídle Slovenského rozhlasu. Desať ročníkov a mimoriadny záujem detského publika má bienále rozhlasovej rozprávky Zázračný oriešok v Piešťanoch, ktorá je spojená s množstvom sprievodných aktivít. Na túto tradíciu chce nadviazať celkom nový festival rozhlasovej hry, ktorého prvý ročník odštartuje v našom meste 10. až 12. júna.

Trojdnový rozhlasový festival, ktorého prvý ročník sa uskutoční na rôznych miestach Trnavy, má byť nielen prehliadkou aktuálnej tvorby Odboru vlastnej tvorby Slovenského rozhlasu – Rozhlasu a televízie Slovenska, ale aj prezentovaním rozhlasového umenia navonok pred poslucháčmi. Viac nám o ňom povedala vedúca tohto rozhlasového odboru Zuzana Belková: „Zámerom je prezentovať rozhlasové hry vytvorené v uplynulých dvoch rokoch, umožniť stretnutie

tvorcov s odborníkmi a poslucháčmi hier, vytvoriť podmienky na vznik spätnej väzby a hodnotenie produkcie v rozhlasovom dramatickom žánri. K tomu patrí aj ohodnotenie najlepších tvorcov rozhlasových hier a posilnenie záujmu poslucháčov o rozhlasovú hru ako kráľovnú rozhlasových žánrov. Povedali sme si teda, že by to chcelo, takpovediac, naozajstný 'dospelácky' festival, platformu určenú na spopularizovanie toho najlepšieho, čo naše štúdiá v žánri rozhlasovej hry vyrábajú.“ Jednotlivé časti festivalu sa uskutočnia v štúdiu i Zrkadlovej sieni Divadla Jána Palárika (otvorenie a slávnostné vyhlásenie výsledkov), v hudobnom oddelení Knížnice Juraja Fándlyho i na viacerých stredných školách. Festival je však určený najmä pre širokú verejnosť. „Hlavný program spočíva v počúvaní rozhlasových hier, bohatý je aj sprievodný program s koncertmi, divadelnými predstaveniami, besedami, priestorom pre odbornú

reflexiu, ale i návštevnícky atraktívnymi večernými programami. Nie je náhoda, že nás oslovila práve Trnava. Považujeme ju za mesto, v ktorom netreba nanovo budovať podprahovú potrebu kultúry, kde je na čom stavať a kde je predpoklad, že nastane rezonancia medzi naším festivalom a obecnosťou. Symbolicky povedané: mohli sme zostať v našej architektonickými vychytávkami vyšperkovanvej pyramíde. Mohli sme však so všetkými svojimi dobrými úmyslami zostať osamelí. A to nechceme. Radšej sme vykročili k reálnemu poslucháčovi, dostatočne sebavedomí na to, aby sme sa zoči-voči uchádzali o jeho priazeň. Vyberanie z programu je veľmi ťažké, lebo sme ho zostavovali tak, aby vyhovoval čo najširšej skupine návštevníkov. Niečo iné prinesie trnavským gymnazistom, ktorí budú s našimi lektormi workshopov Zabudnutá klasika a Fórum mladých autorov pracovať už od apríla, niečo iné tým stredoškólkom, ku ktorým zavítajú na besedy súčasní slovenskí spisovatelia počas festivalu,“ hovorí Zuzana Belková.

Pôsobiskom celého festivalového diania bude Divadlo Jána Palárika, a nielenže tam bude znieť dvadsiatka hier z užšieho výberu, stane sa aj dejiskom priamych prenosov Rádia Devín, Rádia Slovensko a aktuálnych vstupov do vysielania Rádia Regina. „Osobne vkladám veľké očakávania do projektu Rádio Devín na cestách v trnavskej synagóge, čo bude komponovaný večer slova a hudby s témou tvorivej práce na rozhlasovej hre. Som rada, že prispeje aj Asociácia súčas-

ného tanca. Umožnilo to mojím kolegom Jánovi Šimkovi a Adamovi Hanuljakovi predviesť aj inú verziu ich tvorivosti. Sú súčasťou inovatívneho predstavenia Hra na budúcnosť, ktoré máme nachystané pre Malý Berlín. Teší nás úzka spolupráca s Divadelnou fakultou VŠMU. Študenti ponúknu predstavenie a pedagógovia budú porotcami i spíkrami odborného seminára. S napätím napríklad budeme čakať na výsledky hlasovania špeciálnej študentskej poroty. O spoluprácu prejavilo záujem Literárne informačné centrum, ktoré udelí cenu za adaptáciu diela slovenského spisovateľa do rozhlasovej podoby. Nebudem v tejto chvíli prezrádzať mená konkrétnych interpretov, ale môžem garantovať, že ani hudobná zložka prezentácie umenia rozhlasovej hry nebude v Trnave nudná,“ hovorí Zuzana Belková. Opýtali sme sa aj, čím môže rozhlasové umenie oslovovať súčasných poslucháčov a aké má

skúsenosti s návštevníkmi festivalov rozhlasovej tvorby. „Umenie rozhlasovej dramatickej tvorby môže byť napríklad protiváhou rádii formátovaných ako dynamický sled moderovaného slova a hudby, kde sa pomaly vytráca šanca dostať do ich vysielania hlbší obsah či nebudaj umeleckú reflexiu skutočnosti. Hra však môže byť dôvodom na spomalenie v každodennej hektike, ale môže aj vyburcovať z letargie, lebo veru témy rozhlasových hier majú často veľmi blízko k neuralgickým bodom našej minulosti aj súčasnosti. Rozhlasové hry môžu nastavovať zrkadlo našim vzťahom, frustráciám i radostiam. Niektí ich môže mať rád pre čistú krásu zvuku. Iný prahne po originálnom uchopení myšlienky. Hry sú dramaturgicky i realizačne rôznorodé, že si nimi trúfame osloviť poslucháčov a návštevníkov od staromilských nadšencov pre klasiku a veľké mená domácej i svetovej literatúry po odvážnych

milovníkov experimentu. Vravím, že najmä netreba zovšeobecňovať. Toľko sa toho už pohovorilo a popisalo o rozhlase ako médiu, ktoré je na ústupe, až je neuveriteľné, ako vzrástla kvantita i kvalita tvorby rozhlasových hier za posledné obdobie. A vonkoncom nejde o umenie pre umenie. Ohlasy na sociálnych sieťach i popularita webového archívu v nás udržiavajú nádej, že inteligentný poslucháč neprestáva cítiť hlad po kvalitne spracovanom umeleckom slove. Posledné ročníky predchádzajúcich projektov Festivalu rozhlasovej hry podľa mňa trochu trpeli izoláciou od živého, fyzicky prítomného poslucháča. Teraz to chceme napraviť. Navyše – radi by sme ukázali, že všetci dramaturgovia, režiséri a zvukoví majstri sú ľudia z mäsa a kostí,“ hovorí Zuzana Belková.

Podrobnejší program 1. ročníka Festivalu rozhlasových hier v Trnave 2019 uvidíme v budúcom čísle Noviniek z radnice. ■

Miroslava Kuracinová Valová, TS DJP

Peniaze ako neurotikum i smiechotikum, to je Drahý špás v Divadle Jána Palárika .....

Premiéra komédie Drahý špás sa uskutočnila 15. 2. 2019 vo veľkej sále Divadla Jána Palárika. Autor: Francis Veber; preklad: Lýdia Magerčiaková; dramaturgia: Miriam Kičňová; kostýmy: Katarína Holková; scéna: Zuza Havranová; hudba a réžia: Juraj Bielik. Hrajú: Peter Trník a. h., Tomáš Mosný, Tomáš Vrvník, Petra Blesáková, Tatiana Kulišková, Silvia Soldanová, Tibor Vokoun.

Byť nímandom nie je jednoduché. Človek na to síce môže mať povahu, ale aj tak s tým nemusí byť spokojný, hlavne ak mu okolie dáva najavo, že tým nímandom skutočne je. Ujde vám žena, vyvyšuje sa nad vami bývalý spolužiak, strážite byt svojmu krstnému otcovi, ste nezamestnaný, a tým vlastne akoby neviditeľný. A vtom vojde do toho cudzieho bytu chlapík z daňovej kontroly... Ak kontrola má čo kontrolovať, znamená to, že na tom nemôžete byť až tak zle, nie? Alebo, ako

hovorí Francois Pignon, hlavná postava pôvodnej francúzskej komédie Drahý špás: „Nie je dôležité, či ste skutočne bohatý, stačí, keď si to o vás ostatní myslia.“ A naozaj, stačia dva listy od daňového úradu a začnú sa diať veci! Ako vidno, Divadlo Jána Palárika v Trnave pripravilo do svojho repertoáru ďalšiu výdatnú komédiu. Inscenácia hry Drahý špás od francúzskeho režiséra, scenáristu a dramatika Francis Vebera bola preložená priamo pre DJP, takže je uvádzaná v slo-

venskej premiére. Francis Veber(-nar. 1937) sa ako filmový scenárista podpísal pod mnohé úspešné francúzske komédie ako Veľký blondín s čiernou topánkou, Muž z Acapulca, Klietka bláznov, za ktorý bol aj nominovaný na Oscara, a mnohé ďalšie. Hra Drahý špás sa taktiež stala námetom na úspešný film Cher Trésor. Zárukou výbornej zábavy je pre trnavských divákov a milovníkov komédie predstaviteľ hlavnej postavy, hosťujúci herec Peter Trník, ktorý sa na trnavskú scénu, pod-

ľa jeho slov, aj preto veľmi rád vracia. Vo svojej role sa úplne našiel. Nie je to ani sebavedomý Bernard z Letušiek v Paríži, ani bláznivý Truffaldino v Sluhovi dvoch pánov, je to jednoducho on. Sám divákovi po prvom verejnom uvedení hry prezradil, že „Pignon, to je Trník – Trník, to je Pignon“. A Pignon, to je postavička zúfalca, ktorá je nám smiešna práve preto, že je blízka nášmu vlastnému (občasnému) zúfalstvu a že v nás vzbudzuje veľké sympatie. Aj vtedy, keď sa karta celkom obráti, a napriek všetkému pôsobí jeho život ešte trochu zúfalejšie. S troškou lásky sa to však dá zvládnuť... Ako povedal Peter Trník, Francois Pignon je síce „hlupák, ale zároveň nesmierne čistý človek. Ako s postavou s ním budem spokojný, keď divákov dojme, vzbudí ľútosť, človečenstvo...“

Francois Pignon nás hrou sprevádza a počas celého predstavenia takmer neschádza z javiska. Divák s ním prežíva jeho „vzostupy a pády“, a aj keď sa na ňom smeje, drží mu palce. Okrem Petra Trníka presvedčivé komediálne výkony podávajú aj ostatní herci, napr. Tatiana Kulíšková, ktorá si výborne užíva postavu Pignonovej bývalej manželky Marie. Sexi dekoratérku Christine hrá Petra Blesáková a jej sokyňu, susedku Oľgu, Silvia Soldanová; spolužiaka Maurina stvárnili Tomáš Mosný. Až ku koncu sa objaví na scéne aj tajomný Pignonov krstný otec Jonville, teda Tibor Vokoun, ktorý poriadne zamieša karty. Tomáš Vravník, ktorý hrá Toulou, kontrolóra z daňového úradu, o svojej postave po predstavení na stretnutí s divákmi povedal: „Je to typický fachidiot. Nič ho nedokáže tak potešiť a vzrušiť ako daňová kontrola.“

Hra je založená na slovnom humore, na „vynachádzaní sa“ vo vtipných a občas aj dosť neľahkých situáciách, čo vyvoláva

salvy smiechu, niekedy aj cez slzičky diváckej spoluúčasti na Pignonovom osude. Komedialnosť situácií podčiarkuje hyperbolizácia rodových stereotypov (peniazmi vzrušené ženy a večne nadržaní muži, mužská impotencia či ženská bitka o chlapa) a „srandičky“ zo súčasného umenia, čo je tak trochu stávka na istotu, našťastie však v únosnej miere. Hudba Juraja Bielika predstavenie dopĺňa a mierne graduje, scéna z dielne scénografky Zuzany Havranovej sleduje už naznačené súvislosti: keď má niekto hypermoderné bývanie zariadené súčasným umením, tak v ňom pravdepodobne nežije. Zato ako kulisa šťavnatej komédie sa môže taký byt uplatniť veľmi dobre, aj s rôznymi nápaditými vychytávkami, napr. dvíhajúcou sa sukňou zo známych šiat Marilyn Monroe či netypickým barom. Kostýmová výtvarníčka Katarína Holková zas svojimi návrhmi vyjadrila nielen sociálne postavenie jednotlivých postáv, ale aj ich charaktery.

Režisérom inscenácie je umelecký šéf DJP Juraj Bielik, ktorý má na svojom konte už mnoho populárnych inscenácií DJP. Sám Bielik sa o najnovšej komédii vyjadril: „V hre ide o to, ako málo

stačí, aby sme dokázali zmeniť pohľad spoločnosti na nás. Niekedy je to len správne slovo, ktoré spôsobí, že máme tendenciu uveriť aj klamstvu, získať pôžičku či lásku. Je to hra o sile slova. Pignon svojím slovom aktívne ovplyvňuje a modeluje to, čo si o ňom ostatní myslia. Vytvára svoju „mediálnu tvár“ a všetci následne obrátia optiku a začnú sa naňho dívať inak, resp. konečne ho začnú vidieť.“ Na spomínanom stretnutí po predstavení s divákmi verejnej generálky dodal, že na hre, ktorú pôvodne čítal v českom jazyku, ho očaril vtipný text, ale aj jej nadčasovosť. Humor je rovnaký už stáročia, v klasike aj moderných hrách nás oslovuje práve ľudský život, ktorý sa od nášho jaskynného predka príliš nezmenil. Dôležité pre neho bolo preniesť autorov zámer na javisko tak, aby oslovil divákov. Priznal, že pri nových textoch je to možno jednoduchšie ako pri hrách s veľkou inscenačnou tradíciou, lebo nie je potrebné napĺňať očakávania, ktoré zo známeho textu a hereckých postáv vyplývajú. Podľa neho je dôležité na javisku vystihnúť človeka a jeho problémy tu a teraz, a to sa mu aj v hre Drahý špás výstižne podarilo. ■

Martin Jurčo, foto: wif

Aj vďaka džezu k nám prichádzajú svetové osobnosti .....

Vždy ôsmeho a v piatok. Takéto mesiac po sebe idúce termíny si na februárový a marcový koncert zimného džezového festivalu zvolili aktívni hudobníci už po štvrtýkrát, aby tak popri klasickej hudbe (prezentujúcej sa v rámci viacerých cyklov v našom meste) rozšírili rozsah hudobných žánrov aj počas pochmúrnych zimných mesiacov. Je to pozitívum aj preto, lebo vtedy nie je také veľké množstvo kultúrnych podujatí, a teda je ľahšie si vybrať. Samozrejme, zohrala v tom svoje aj skutočnosť, že **Michal Bugala, jeden z protagonistov organizácie týchto koncertov, vyšiel z nášho mesta. A koncerty sa uskutočňujú aj s podporou Mesta Trnavy.**

Winter JazzFest sa usadil v Malom Berlíne. Vo februárovej časti sa predstavili slovenské formácie Anabela Mollová Band (Anabeline korene siahajú až do Afriky) a Gypsy Jazz SK, čo je vlastne kombinácia zástupcov viacerých hudobných žánrov: Gypsy Jazz SK je nový projekt slovenských hudobníkov zoskupených okolo huslistu Jána Berkyho Mrenicu. Spolu s Marcom Pillom, Michalom Bugalom a Jánom Rigom uviedli program so silnými emóciami. Slovenského basgitaristu Juraja Grigláka, ktorý sa vo februári predstavil, isto nemusíme zvlášť predstavovať. Ešte počas jeho konzervatoristických čias sme ho mohli vidieť v Tanečnom orchestri Slovenskej televízie, ale aj v skupine Stop Time. Tentokrát vystúpil s holandským bubeníkom Yoranom Vroomom a s jedným z najvyhľadávanejších klaviristov u nás Eugenom Vizvárym predstavil aj skladby z pripravovaného albumu *From The Bottom*. O tom, ako si postupne festival buduje svoju tradíciu, hovorí orga-

nizátor Michal Bugala: „Myšlienka zorganizovať v mojom rodnom meste podujatie, ktoré by vytvorilo akúsi kontinuitu k najväčšiemu džezovému sviatku v Trnave, ktorým je letný Trnavský JAZZYk, ma už prenasledovala dlhší čas. Vďaka kontaktom so zahraničnými umelcami, ktorých som spoznal už počas mojich štúdií v rakúskom Grazi, a tiež niekoľkým výjazdom do mekky hudobného sveta – do New Yorku, kde som nahrával moje sólové albumy, sa v roku 2016 uskutočnila celkom spontánne pilotná edícia Winter JazzFestu Trnava. Prišla totiž ponuka koncertu od môjho spolužiaka Jaku Kopača s hviezdny obsadením, ktorej sa ťažko odolávalo. Bol som hrdý na to, že do Trnavy prišla svetová špička, a tak po úspešnom festivalovom večeri, na ktorom vystúpila aj trnavská rodáčka Janka Andevska, toho času vrátiťvšia sa spoza veľkej mláky, či Martin Valihora a Juraj Griglák v rámci môjho jazzového tria, som si uvedomil, že by bolo dobré toto podujatie zachovať aj počas ďalších rokov. Prvé dva ročníky sa uskutočnili v trnavskom hudobnom klube Music a Cafe aj vďaka spolupráci s Martinom Šikulom. Klub už, bohužiaľ, neexistuje, no ešte tam stihli vystúpiť Raphael Wressnig & The Soul Gift Band, Oskar Rózsa,

či Pacora Trio. Okolnosti ma teda prinútili hľadať nový priestor. A ako to v živote býva, práve v tom čase uzrel svetlo sveta nový, nádherný priestor a takmer ideálne miesto na realizáciu tohto podujatia. Tým bolo kultúrne centrum Malý Berlín, tam WinterJazz Fest Trnava našiel svoj súčasný domov.“

Michal Bugala je s týmto novým priestorom nadmieru spokojný. „Koncept nášho festivalu je prinášať divákovi špičkové výkony svetových či európskych hviezd, a tiež dávať priestor mladým talentom, ktorých je dnes na domácej scéne neúrekom a zaslúžia si pozornosť širokej verejnosti, bez ohľadu na žánrové zameranie, samozrejme, v intenciách, aké tento typ podujatia vyžaduje. Tým naznačujem, že sú na Winter JazzFeste vítaní naozaj všetci návštevníci, pretože na svoje si tu príde takmer každý,“ hovorí Michal Bugala a pripomína aj prípravu na marcové stretnutie. Druhý marcový piatok čaká návštevníkov ozajstný vrchol festivalu. „Snažíme sa posúvať umeleckú úroveň festivalu a preto sa teším, že si môj konškolák z akadémie v Grazi, slovinský klavirista Marko Črnčec, žijúci v USA, zvolil Trnavu ako jednu zo zastávok v rámci európskeho turné so svojimi spoluhráčmi svetovej extratriedy,“ hovorí

Michal Bugala a pripomína ďalších účinkujúcich: „Marko Churncheztrio tvoria, okrem lídra, fenomenálni inštrumentalisti, bubeník Kweku Sumbry a kontrabasista Joe Sanders. Zoznam umelcov, s ktorými tieto hudobníci spolupracovali, je pridlhý, stačí spomenúť len zopár legendárnych mien: Herbie Hancock, Roy Hargrove, Wayne Shorter... Medzi hlavné hviezdy festivalu bude s istotou patriť aj Markov špeciálny hosť, americký spevák Jonathan Hoard, nominovaný na cenu Grammy 2016 za najlepšiu repovú skladbu.“

A keď Michal Bugala spomínal na festivale aj priestor pre mladých, treba pripomenúť meno už známeho trnavského klaviristu Miloša Biháryho, ktorého akýmsi hudobným vzorom je legendárny klavirista Oscar Peterson. Tentoraz sa predstaví ako líder zoskupenia Miloš Bihary Jazz Funk Brothers Orchestra. Ako sám Miloš Bihary hovorí, predstavia sa najmä jeho autorskými kompozíciami, čo je akási fúzia medzi klasickou hudbou a džezom. S Milošom sa predstavia ďalší mladí hudobníci: Marek Taraj, Juraj

David Raši, Karolína Krigovská, Petra Palková, Alžbeta Godovičová, Katarína Vanáková, Zora Mrvová (známa aj ako flautistka nevšedného zoskupenia Taste Of Brass), Silvia Macejková, Filip Jendruch a Richard Ferus. Pripomeňme, že kapela získala na súťaži Nove tváre slovenského jazzu 2013 cenu za presvedčivý inštrumentálny výkon. V roku 2014 sa prezentovala na Bratislavských jazzových dňoch na pódiu mladých kapiel. V roku 2017 získala v súťaži Jazz Start Up 2017 cenu Live Performance a možnosť účinkovať na popredných džezových festivaloch. Dokonca nedávno nahral Miloš aj prvý klip s autorskou skladbou Fantasia di Fuoco. Pristavme sa ešte pri trnavskej hudobnej spoločnosti, ktorá zastrešuje celý projekt aj vďaka tomu, že Michal Bugala má vzťah k Trnave. „Je to spolok hudobných nadšencov a združuje osobnosti z rôznych profesijných oblastí. Venuje sa prevažne usporadúvaniu hudobných festivalov v Trnave. Okrem Winter JazzFestu Trnava sú to festivaly Dobrofest a Blues Moods, ako aj cyklus Modrý štvrtok. Hlavným

poslaním organizácie je propagovať menšinové žánre ako jazz, blues a bluegrass a má všetky predpoklady, aby sa z nej stala rešpektovaná inštitúcia,“ hovorí Michal Bugala a odpovedá aj na otázku, aké majú skúsenosti v našom meste s publikom, či je naučené počúvať aj náročnejšie džezové žánre. „Z vlastnej skúsenosti môžem povedať, že publikum v Trnave, bez ohľadu na to, či sú to priamo obyvatelia Trnavy alebo návštevníci mesta, dáva svojou účasťou na jazzových podujatiach najavo, že dopyt verejnosti po kvalitnej hudobnej produkcii je každý rok väčší, čo nás ako promotérov zaväzuje koncipovať dramaturgiu festivalu tak, aby sme mohli návštevníkom každoročne ponúknuť lákavý, ale predovšetkým hodnotný program. Porovnávať divákov v jednotlivých mestách Slovenska je z môjho pohľadu zbytočné, keďže snaha privítať čo najširšie publikum na festivaly je najväčšia možná v akomkoľvek kúte našej malej krajiny, a to z jednoduchého dôvodu – každý, kto organizuje tento typ podujatia, robí to najmä z lásky k hudbe.“ ■

(B)

Malý Dobrofest privedie do Trnavy veľké hviezdy .....

Spomienku na medzinárodný hudobný festival Dobrofest – Trnava, ktorý bol jedinečným a jediným podujatím svojho druhu nielen na Slovensku ale aj na celom svete a v minulosti prispel výraznou mierou k zviditeľneniu Trnavy i celého Slovenska, oživí aj v tomto roku jeho mladší brat Malý Dobrofest 2019. Uskutoční sa v piatok 22. marca v sále hotela Holiday Inn v Trnave. Ponesie podtitul Koncert pre Johna Dopyeru a ako to vyplýva už z jeho názvu, bude venovaný pamiatke slovenského rodáka Jána / Johna Dopyeru (1893 – 1988), vynálezcu rezofonickej gitary – dobro, ktorý vyrastal v Dolnej Krupci neďaleko Trnavy a v roku 2003 mu Mesto Trnava udelilo Čestné občianstvo in memoriam.

Hlavným organizátorom podujatia je Trnavská hudobná spoločnosť o. z., ktorá stojí aj za festivalom Blues Moods a Trnavským JAZZykom. Festival v tomto roku podporili Fond na podporu umenia, Trnavský samosprávny kraj, Mesto Trnava a celý rad ďalších sponzorov. „Veríme, že všetci fanúšikovia country, bluegrassu, folku a bluesu, slovom, dobrej hudby, si na našom Malom Dobrofeste prídu na svoje,“ povedal jeden z organizátorov festivalu Roman Áč. O tom niet žiadnych pochyb, veď na tohto-

ročnom Malom Dobrofeste vystúpi celý rad veľkých hviezd. K hlavným lákadlám večera bude patriť legendárna česká bluegrassová a country skupina Poutníci, ktorá na svojom vystúpení ponúkne okrem novších skladieb aj svoje najznámejšie piesne ako Panenka, Pojdme se napít či Hotel Hillary. Z Londýna priletí charizmatik anglický spevák, hráč na rezofonickú gitaru i dobro, skladateľ a producent Michael Messer, ktorý je považovaný za jedného z najlepších slidegitaristov na svete. Na Dobrofeste hosťoval v roku 1998

a teraz sa po dlhých rokoch vráti do Trnavy spolu s medzinárodnou uznávaným gitarovým mágom, akustickým gitaristom Damírom Hal Haliličom z Chorvátska. Multižánrovú ponuku festivalu obohatí svojou pôsobivou a energickou fúziou melodického bluegrassu, swingu a rockabilly česká skupina Professional Deformation (na fotografii), ktorá je zložená zo štyroch špičkových inštrumentalistov a vokalistov, vrátane vynikajúceho dobristu Radeka Vaňkáta. Ďalším dobristom, ktorý príde vzdať do

Trnavy koncertný hold vynálezco-
vi rezofonickej gitary, je Henrich
Novák, jeden z najlepších sloven-
ských hráčov na dobro. Novák,
ktorý je považovaný za európsku
extratriedu, vystúpi vo dvojici spo-
lu s gitarovým virtuózom Petrom
Luhom. Toto unikátne spojenie
zvuku akustického dobra s moder-

nou elektrickou gitarou prinesie
na pódium množstvo rozdielnych
farebných nálad a nepochybne si
nájde množstvo priaznivcov medzi
poslucháčmi.

Koncertný večer, na ktorom bude
dominovať zvuk jedinečného
hudobného nástroja, môže byť
predzvestou budúceho usporia-

dania medzinárodného festivalu
Dobrofest – Trnava v jeho pôvodnej
podobe. Veď drevený model rezofo-
nickej gitary s pekným slovenským
názvom – dobro, ktorý sa medziča-
som považuje za americký ľudový
nástroj a je aj súčasťou amerického
kultúrneho dedičstva, slávi v tomto
roku svoje 90. narodeniny. ■

Jaroslav Lieskovský, foto: zdroj SZH a archív autora

Spomienka na hádzanárskeho barda .....

Zaslúžilý tréner a člen siene slávy Ernest Gubrický by mal v marci osemdesiat rokov

Kolektívna hra medzi sedmička-
mi ho inšpirovala už v chlapčenských
rokoch. Síce spočiatku to
v rodnej Trnave skúšal s atletikou
a futbalom, no napokon dal
prednosť inej lopte, hádzanár-
skej. Skamarátil sa s ňou v zos-
tave Slávie. S Ladislavom Hlavatým,
neskôr chýrnym plaveckým ex-
pertom, si istý čas obliekali dresy
Dubnice. Na Považí absolvoval
Gubrický úspešné obdobie aj
v trénerskej pozícii. Postupne sa
z neho vykľul fundovaný kouč.
Sedel na oddielových lavičkách
trnavskej Lokomotívy, košických
Východoslovenských železiarní,
bratislavskej Červenej hviezdy
a topolčianskeho Poľnohospo-
dára. V osemdesiatom šiestom
roku sa opäť vrátil do Trnavy.
Potom kormidloval Dunajskú
Stredu a vedenie Slovenského
zväzu hádzanej ho následne
poverilo funkciou ústredného
trénera. Pomoc neodmietol doma
ani v neľahkom období, keď HK
47 Trnava sa zviechal z nižších
poschodí hádzanárskeho domu.
Zahraničie? Aj tam bol oňho záu-
jem. V sezóne 2005 sa na tri roky
upísal Eggenburgu. Do Rakúska
si z Trnavy zobral so sebou skú-
seného zakončovateľa Sakara.
Jeho góly pomohli klubu k trium-
fu v tretej najvyššej súťaži.
Ernest „Ero“ Gubrický podobne
vyoral hlbokú brázdú na re-
prezentačnom poli. Ako hlavný

tréner alebo asistent. Spočiatku
mal pod palcom federálny výber
juniorov (1977 – 1978). Pri muž-
skej reprezentácii ČSSR účinkoval
v období 1978 – 1982 a 1984
– 1986. Elitných mužov SR mu
zverili v rokoch 2002 – 2004.
Dovedna päťkrát sa zúčastnil
majstrovstiev sveta. Raz pomá-
hal držať liace reprezentačného
výberu Slovenska v európskom
šampionáte (2006). Povahovo sa
pasoval do pozície demokrata.
Napriek tejto charakteristike mu
išla karta. Vo chvíľach voľna pre-
cízne spracovával i svoj hádza-
nársky archív. Spomínam si, ako
pri jednom z jubileí pozval do

Keď do Trnavy prišla na prvotilgiovú partiu
majstrovská Dukla Praha, domáci zverenci
E. Gubrického sa v súboji so slávnym
súperom vedeli rozdať naplno.

reštaurácie na oslavu iba mužských
spoločností. Samozrejme, obsiah-
le kroniky nemohli chýbať. Vzá-
pätí sa dala do pohybu debatná
lavína. Nebolo jej konca-kraja.
Vysokej pocty sa E. Gubrický
dočkal aj od predstaviteľov zvä-
zu. Zaslúžilého trénera uviedli
v sezóne 2012 do siene slávy.
Plným právom. Aktívnej robote
okolo hádzanej musel dať zbo-
hom až so siedmimi krížikmi
na pleciach, to keď ho prikvačili
vážne zdravotné peripetie. Jeho
celoživotný zástoj v populárnom
olympijskom športe tu však zo-
stáva natrvalo.
Tento mesiac si široká hádza-
nárska verejnosť teda pripomína

nedožitý osemdesiaty Ernesta Gubrického. Hlboké spomienky na veľikána telesnej kultúry opatruje v pamäti napríklad Ondrej Sakar (* 29. 12. 1968, Malacky). „Ako lodivoda som pána Gubrického premiérove zažil v januári 1991. Vtedy viedol náš kolektív spolu s Richar-

dom Matúškom. Pre mňa išlo o prvú nezabudnuteľnú sezónu v novom pôsobisku. Následne sme v poslednom zápase proti Stupave zachránili pre Trnavu ligovú príslušnosť. Spolupráca pokračovala aj po majstrovskej sezóne 1994 – 95, v ktorej nám patrilo stred tabuľky. Moje há-

dzanárske roky boli veľmi úzko späté s neprehliadnuteľným bardom z Trnavy aj po skončení jeho aktívnej trénerskej éry. Pri návštevách uňho v byte mi ochotne odovzdával cenné skúsenosti, poznatky a rady,“ uviedol čerstvý päťdesiatnik pre Novinky z radnice. ■

Jaroslav Lieskovský, foto: archív autora

Žil krátko, no vo futbale toho dokázal veľa

Vlastimil Opálek bol vodcovskou osobnosťou úspešného spartakovského kolektívu

Všetko je pominuteľné, všetci sme pominuteľní. Na dobrých ľudí sa však nezabúda. V spomienkach stále zostávajú medzi nami. Tiež Vlastimil Opálek (* 7. 2. 1959 – † 5. 10. 1995). Vo februári teda uplynulo šesťdesiat rokov od narodenia. Navždy nás opustil príliš skoro, ako tridsaťšesťročný. Zomrel na následky havárie osobného auta s piatimi internacionálnymi Spartaka TAZ, ktorá sa im stala na ceste za priateľským futbalovým stretnutím s bývalými prvligistami v moravských Drnoviciach. V. Opálek toho stihol počas krátkeho športového života veľmi veľa. Jeho nesporné brankárske kvality dokumentuje nasledujúca bilancia. Od mája 1980 do mája 1990 odchytil v trnavskej zostave 176 prvligových duelov. Staršia generácia si dodnes uchováva v pamäti aj ďalšie skvelé výkony ochrancu trnavskej svätyně. Z plejády pamätných súbojov nemožno obísť najmä Vlastove báječné zákroky v oboch stretnutiach Pohára víťazov pohárov 1986 proti západonemeckému VfB Stuttgart. Spartakovský brankár kapituloval počas 180 minút iba raz – z vymysleného pokutového kopu v odvete u bundesligového súpera. Reprezentačné šance medzi mužmi sa však Opálkovi vyhýbali, hoci zopárkrát sedel pri medzištátnych zápasoch na náhradníckej lavičke

A-mužstva alebo olympijského výberu ČSSR. Príležitosť sa mu naskytla len v troch oficiálnych dueloch federálneho kádra do sedemnašť rokov. Vlasto po ženbe dostal v Trnave byt v rovnakom činžiaku ako ja, na Olympijskej ulici. Pri našich nezriedkavých debatách na futbalovú tému spomenul občas aj príhody zo súkromia. Raz bol na Štedrý deň zapáliť otcovi sviečku na hrobe. Ani si nevšimol, že nad Trnavou sa už rozprestrel večerný súmrak. Keď sa vybral späť, masívna cintorínska brána na Ulici Terézie Vansovej už bola zamknutá. Nezostávalo mu teda nič iné, iba ju preliezť. Po tragickom skone úspešného futbalistu sa neskôr zrodil pietny turnaj. Prvú edíciu Memoriálu Vlastimila Opálka sme s jeho švagrom Jozefom Dianom (* 7. 8. 1956 – † 13. 11. 2014) zorganizovali v nedeľu 28. novembra 1999. Ouvertúru vtedajších ligových celkov sledovalo v mestskej športovej hale plné hľadisko. Víťaznú trofej si odniesli bílí andeli. Trnavčania najskôr vyradili žilinský MŠK 5:3 (autori domácich gólov: Ujlaky 2, J. Timko, Leitner, Mačák) a vo finále zostala na ich štíte trenčianska Ozeta Dukla (strelci Spartaka: Ujlaky 3, Hrabal a Karhan po 2, Leitner, Horký, Formanko). Víťazný kolektív viedlo trénerské trio Anton Jánoš, Peter Zelenský a Rastislav Vincúr.

Brankárska opora trnavských spartakovcov Vlastimil Opálek (* 7. 2. 1959 – † 5. 10. 1995).

V súboji o bronzovú priečku vyhrala Dunajská Streda nad Žilinou 11:7. Opálkov memoriál sa už v súčasnosti nehrá. Turnaj zanikol, keď jeho hlavný organizátor Jožko Dian náhle odišiel na večnosť.

Aj žiaľu od Vlastovho predčasného skonu už bolo priveľa. Hovorí sa, že čas hojí rany. Azda by namieste ešte mohol byť zážitok z iného súdka. Veď kapitán Opálek vedel na ihrisku vyburcovať seba aj spoluhráčov, no

v súkromí sme ho poznali ako pokojného, rozvážneho a priateľského chalana, so zmyslom pre humor a kamarátske prekáračky. Aspoň jednu úsmevnú príhodu teda vyberiem. Pri piešťanskom sústreďení spartakovcov prišiel za Opálkom, v tom čase trénerom svojich

brankárskych nástupcov, bývalý spoluhráč Jano Gabriel, vraj volal redaktor Jaro Lieskovský z Rádia Forte so žiadosťou urobiť s Vlastom večerný rozhovor. Do športovej relácie ho údajne oslovil zo štúdia prostredníctvom telefonnickej linky. Samozrejme, išlo iba o huncútsky nápad J. Gabriela.

Ten v piešťanskom hoteli zatelefonoval večer Opálkovi z vedľajšej izby, zmeneným hlasom sa predstavil mojim menom a dopodrobna vypovedal člena realizačného tímu o zimnej príprave trnavského mužstva. Až záverečný hurónsky smiech uviedol celú vec na pravú mieru. ■

Jaroslav Lieskovský, foto: Ivan Kopčáni

Tenisové lahôdky pod strechou TC Empire .....

Na úvod sezóny sa hrali dva medzinárodné turnaje žien z okruhu ITF

Vrcholné turnajové previerky, obe so zvýšenou dotáciou na 25-tisíc dolárov, pozvali minulý mesiac do Trnavy kvalitnú konkurenciu európskych i ázijských hráčok. Išlo o úvodné halové podujatia nežného pohlavia v tomto roku na okruhu Medzinárodnej tenisovej federácie, teda pod hlavičkou ITF World Tennis Tour 2019.

Doteraz sa na tvrdom povrchu moderného areálu TC Empire Trnava stretlo ženské osadenstvo štyri razy. Vo všetkých prípadoch boli tieto februárové turnaje v hale dotované sumou 15 000 USD a víťazné trofeje z dvojhry postupne patrili Lotyške Anastasii Sevastovovej (2015), Ruske Jekaterine Alexandrovovej (2016), Češke Pernille Mendesovej (2017) a Moldavčanke Anastasii Detiucovej (2018). Čo meno, to tenisový pojem. Najmä v prípade prvých dvoch hráčok, už dlhší čas koketujúcich podľa vysokého renkingu s čelnou stovkou svetového rebríčka WTA. Sevastovová dokonca vyhrala na trnavskej antuke letný Empire Slovak Open 2012, majúci vizitku najvýznamnejšieho festivalu profesionálnych tenistiek v rámci celej SR. Pred niekoľkými týždňami sa zasa pričínila v Rige o fedcupové víťazstvo reprezentačného družstva Lotyšska nad Slovenkami (4:0).

Vítazka 1. halového turnaja 2019 na tvrde trnavského TC Empire, Češka Lucie Hradecká (vpravo), spolu so striebornou Bratislavčankou Kristínou Kučovou.

Tenisový komplex Empire v lokalite Na rybníku, najmodernejšie vybavený objekt v krajine pod Tatrami, sa dostal do povedomia vyznávačov bieleho športu s magickou raketou v mnohých končinách sveta aj pričinením tamojšej medzinárodnej akadémie. Dobrý chýr už dlhšie o nej šíria hviezdne osobnosti, vrátane Ukrajinky Jeliny Svitolinovej, Rusky Darie Kasatkinovej či Švajčiarky so slovenskými koreňmi Belindy Benčíchovej. Nedávno pribudla do areálu nová budova s ďalšími štyrmi krytými dvorcami. Tiež táto pozoruhodná dostavba smerom k Cukrovej

ulici umožnila spomínanú realizáciu dvoch za sebou nasledujúcich ženských turnajov z programu ITF. Ten prvý dostal priestor od 4. do 10., ten druhý od 11. do 17. februára. Skúsení realizátori z TC Empire zvládli náročný projekt vo veľkom štýle. Skôr uvedené halové podujatie, v klubovej kronike s poradovým číslom päť, prilákalo do slovenského Ríma skvelé aktréry. Dramatické finále dvojhry trvalo 3:25 h. Uspela v ňom 33-ročná česká hostka, dlhoročná reprezentantka svojej vlasti Lucie Hradecká. V záverečnom súboji zostala na jej rakete o päť rokov mladšia Kristína Kučová (SR)

po trojsetovej bitke 6:4, 3:6, 7:6. Aj finálová štvorhra ponúkla napínavý scenár. Po ostatnej loptičke mal totiž ruky nad hlavou o chl p šťastnejší pár Elena Bogdanová – Jelica Kostovová. Nad slovensko-ukrajinským tandemom Michaela Hončová – Ganna Poznichirenková vyhrali tesne 7:5, 7:6.

Víťazné deblistky zo zimnej konfrontácie sú trnavským divákovi už dobre známe z vyššie spomenutej konfrontácie Empire Slovak Open. Rumunka Bogdanová totiž vyhrala v našom meste letnú štvorhu 2013

vedno so Zlínčankou Renatou Voráčovou. Bulharka Kostovová sa v tom roku prebojovala na trnavskej antuke do finále dvojhry, lenže v divokom trojsetovom súboji nestačila na Rakúšanku Meusburgerovú (6:0, 2:6, 0:6).

A ešte dôvetok o našom druhom halovom turnaji ITF. Skončil sa v nedeľu 17. februára zaslúženým triumfom 27-ročnej Bulharky Isabelly Šinikovovej. O dva roky mladšiu českú tenistku Denisu Allertovú poslala z krytého dvorca TC Empire s finálovou prehrou 1:6, 3:6. „V trnavskom

klube som trénovala pred tromi rokmi, no teraz mám tenisovú základňu v Belgicku,“ uviedla Šinikovová.

Deň predtým sledovali trnavskí diváci posledný zápas rovnako kvalitne obsadenej turnajovej štvorhry. Zo spoločného prvenstva sa v sobotu tešili rumunsko-české aktérky Laura-Ioana Andreiová a Anastasia Zarycká. Striebornú poctu si z haly TC Empire odniesla poľsko-česká dvojica Maja Chwalinská a Miriam Kolodziejová. Tenisová Trnava sa teda vo februári nabažila dosyť. ■

(jls) Foto: Marián Bartoš

Šport v skratke

■ **HALOVÝ FUTBAL** – Mestská športová hala na Rybníkovej už doteraz pozvala do slovenského Ríma mnohých vyznávačov koženej lopty, jej masovú podobu nevyvímajúc. V sobotu 12. januára sa však na palubovke odvíjala zriedkavá konfrontácia. Po dlhoročnej odmlke totiž opäť strieľali góly iba rozhodcovia a delegáti Západoslovenského futbalového zväzu. Do Trnavy prišli výbery z desiatich okresov. Prvenstvo putovalo pod Zobor. Nitrania vo finále oskalpovali Trenčanov 7:3. Tretí skončili Seničania a štvrté miesto obsadili Trnavčania. Prítomní si zároveň uctili pamiatku nezabudnuteľných futbalových arbitrov Petra Kubinu z Piešťan a Mariána Šmidoviča z Trnavy. Obaja sa na večnosť pobrali v mladom veku. Peťo mal 46 rokov, Maroš ešte o tri menej.

■ **VYTRVALOSTNÝ BEH** – Prvá marcová nedeľa bude už tradične patriť Majcichovskej desiatke, ktorá vznikla pred štyridsiatimi rokmi. Pelotón mužov, žien, juniorov a junioriek sa dá do pohybu presne na pravé poludnie. Pre pretekárov z Trnavy zabezpečia organizátori

Medard Féder (vľavo) po skončení tohtoročného Kmečovho memoriálu v Trnave, kde si v 315-člennej mase vyárendoval skvelé 2. miesto. Na snímke je spolu s rodičmi.

bezplatnú autobusovú prepravu do dejiska M-10 aj späť. Spred železničnej stanice v našom meste odíde autobus 3. marca o 10.30 h. „Na rýchlejšej asfaltovej trati v uliciach Majcichova sa dajú dosiahnuť kvalitné časy, no príjemný dojem z bežeckej atmosféry vo výške štyristočlennom pelotóne si môžu odniesť aj milovníci rekreačného džogingu, pre ktorých býva každoročne prichystaná pretekárska tombola s výše stovkou vecných cien,“ vraví po lanskej účasti

17-ročný Pezinčan Medard Féder. Na Nový rok prekvapil striebornou pozíciou v trnavskom šesťkilometrovom Memoriáli Ladislava Kmeča a najbližšie chce výbornú formu zúročiť v majcichovskej konfrontácii o Pohár kozmonauta Vladimíra Remeka. Sprievodné disciplíny škôlkarov a žiactva (90 až 1 000m) sa pobežia od 10.00 h.

■ **LETECKÉ MODELÁRSTVO** – Na bývalom zväzarmovskom letisku trnavskej Kopánky sa

v 90. rokoch 20. storočia stretali poprední slovenskí aj zahraniční pretekári v súťaži F3J o Pohár priamátora mesta. Pri organizovaní nám výraznou mierou pomáhal Ján Littva z Levíc. Od úvodných ročníkov navyše patril do štartového poľa. Trnavskí diváci však s údivom sledovali aj pilotáž jeho malého syna Janka, člena Litteaumu, hoci v slovenskom Ríme už

vtedy išlo o vrcholnú súťaž mužov s parametrami európskeho rebríčka. Tento výnimočný talent sa s leteckými modelmi zoznámil ako štvorročný a o dve sezóny neskôr už dokonca sám absolvoval súťažný debut. V modelárskom športe to dotiahol ďaleko. Zlatú medailu si J. Littva ml. priniesol z majstrovstiev sveta triedy F3J (2014) a dva razy bol medzi svetovou elitou

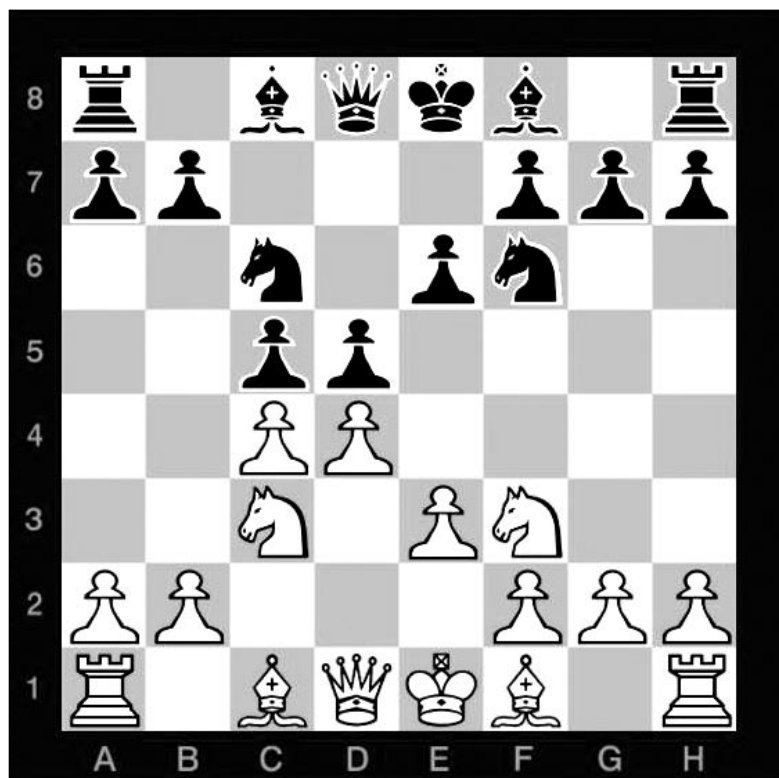
strieborný. Toľko na pripomenutie úspešnej dráhy dnes už 24-ročného krotiteľa veľkých makiet vetroňov. Žiaľ, život prináša aj kruté okamihy. Jána Littvu staršieho, otca popredného reprezentanta SR, dostihla na prelome ostatných rokov krutá smrť. Zosnulého si vzala so sebou 30. decembra 2018. Pochovali ho 4. januára 2019. Česť jeho pamiatke! ■

GK

Hrajte kráľovskú hru s Novinkami z radnice

Otvorenie, stredná hra a záver šachovej partie: Obdržáľková – Vrbová, SVK – Extraliga 2007, postavenie po ťahu 5. – Jc6 (16 – 16)

Pomaly sa už stáva peknou tradíciou, že v marci pri príležitosti MDŽ uverejňujeme v rubrike šachové curriculum vitae niektoej známej šachistky. Teraz sme vybrali Niki Vrbovú (* 1983) známu skôr medzi šachistami pod dievčenským priezviskom Varholáková. Kráľovskú hru sa naučila hrať ako osemročná. Nevyrastala len ako šachový samostat, ale mala aj svojich trénerov. Jedným z nich bol veľmajster Igor Štohl. Na šachu sa jej páči korektnosť tejto duchapľnej hry. Rada spoznáva nových ľudí a medzi šachistami si našla aj svojho terajšieho manžela, ktorému tak sobášom dala v súkromnom živote mat. Určitý čas hrala šach aj korešpondenčne, ale naopak, kompozičnému šachu sa venovala len ako riešiteľka, lebo šachové skladby neskladala. Zasadzuje sa za uvádzanie šachu do škôl ako nepovinného predmetu alebo aspoň formou krúžku. Pozitívne hodnotí význam šachových rubrik v lokálnej i regionálnej tlači pri popularizácii kráľovskej hry medzi obyvateľstvom. Spolu s manželom založili Bratislavskú šachovú akadémiu, kde sa učí hrať túto logickú hru asi šesťdesiat detí. Šach zostal len jej koníčkum, lebo ako právnička

má svoje civilné povolanie. Na Slovensku hrá v extraligovej a prvoligovej súťaži. Má záujem aj naďalej sa neustále zlepšovať v šachovej stratégii i taktike tejto náročnej logickej hry, v čom jej želáme veľa úspechov. Do šachovej rubriky sme vybrali jej víťazný duel s Anitou Obdržáľkovou (* 1985), o ktorej sme už písali pred dvoma rokmi vrátane jej uverejnenej partie, v ktorom

rozohrali pseudo-Taraschovu obranu prijatého dámskeho gambitu (D40):
 1.d4 d5 2.c4 e6 3.f3 c5 4.e3 Jf6 5.Jc3 Jc6 (Pozri diagram!) 6.Se2?! d:c4 (6. - Se7 7.0-0 0-0 8.d:c5 S:c5 9.a3 d:c4 10.S:c4 a6 11.Dc2 Dc7 12.Sd2 Sd7 = so symetrickou pozíciou.) 7.S:c4 a6 8.a4 Dc7 9. 0-0 (Niki by mohla byť spokojná po: 9.d5 Jb4 10.d:e6 S:e6 11.S:e6 f:e6 12.0-0 Sd6

13.De2 c4 14.Jg5 S:h2+ 15.Kh1
 Sd6 16.J:e6 Df7 17.Jf4 0-0 18.Df3
 Vae8 19.Kg1 Jd3 20.Vd1 J:f4 21.e:
 f4 Sc5 22.Se3 S:e3 23.f:e3 De6
 24.Ve1 Db6 25.Ve2 Vd8 26.a5
 Dc7 27.Je4 J:e4 28.D:e4 Vfe8)
 9. - Se7 10. d:c5 0-0 11.e4?
 (Radšej mala Anita niekoľko
 ťahov počkať s postupom tohto
 pešiaka: 11.De2 S:c5 12.Vd1 Sd7
 13.Sb3 Vfd8 14.h3 Se8 15.Jg5 Ja5
 16.Sc2 Sb4 17.Ja2 V:d1+ 18.S:d1
 Se7 19.e4 Vd8 20.Jc3 h6 21.Jf3
 e5 22.Se3 Jc4 23.Sb3 J:e3 24.D:
 e3 Sc5 25.De2 Vc8 26.Jd5 J:d5
 27.S:d5 Kh8 a bola by dopadla
 lepšie.) 11. - S:c5 12.De2 Jd4 13.J:
 d4 S:d4 14.Sg5 De5 15.S:f6 D:
 f6 (Čierna ovládla uhlopiečku
 a1-h8 a nakoniec získa aj pešia-
 ka.) 16.Vac1 Sd7 17. Vfd1 Vfd8
 18.Vd3 (Aj po: 18.Sb3 Sc6 19.Vc2
 Se5 20.Vcd2 V:d2 21.D:d2 S:c3
 22.b:c3 S:e4 23.f3 Sc6 24.Sc2 g6
 25.De3 Vd8 26.Vd4 e5 27.Vd2
 V:d2 28.D:d2 De6 29.Dd8+ Kg7
 30.Da5 Dd5 31.D:d5 S:d5 by bola
 vo výhode čierna.) 18. - S:c3
 19.Vd:c3 S:a4 20.e5 Dg5 21.Va1
 Sc6 22.Vg3 Df4 23.Sd3 Sb5 24.S:
 b5 a:b5 25.V:a8?! (Anita mohla
 hľadať ešte útechu vo vežovej
 koncovke, ale s pešiakom menej,
 a snažiť sa bojovať o remízu:
 25.Vga3 V:a3 26.b:a3 Vd5 27.Ve1
 Dd4 28.g3 g6 29.De4 Dc3 30.Ve3
 Vd1+ 31.Kg2 Dc6 32.h4 Vc1
 33.Kh2 Kg7 34.Dg2 Vc2 35.g4
 Vb2 36.h5 D:g2+ 37.K:g2 b4 38.a:
 b4 V:b4 39.h:g6 h:g6 40.Kf3 g5)
 25. - V:a8 26.h3 b4 27.De1 Vc8
 28.Vd3 g6 29.Vd1 Vc5 30.g3 Df3
 31.Vd4 b3 32.Vf4 Dc6 a biela sa
 vzdala, lebo nebola zvedavá na
 technický záver partie (33.Vd4
 Vc2 34.Vd2 Dc5 35.De2 V:d2
 36.D:d2 D:e5 37.h4 Dc5 38.Dd1
 Dd5 39.De1 Dd4 40.Da1 b5
 41.Dc1 h5 42.Dc8+ Kg7 43.Dc1
 e5 44.Kg2 De4+ 45.Kg1 b4
 46.Da1 De2 47.Dc1 Dc2 48.Da1
 e4 49.Kf1 e3 50.f:e3 Dh2 51.Da4
 D:b2 52.D:b4 Da1+ 53.Ke2 Da2+
 54.Kf3 b2 55.Dd4+ Kh7 -+). Jej
 neúspech treba hľadať už v otvo-

rení partie. Ako mala správne
 pokračovať Anita Obdržáľková
 v postavení zobrazenom na dia-
 grame? Otázku kladieme našim
 čitateľom – riešiteľom.
 Pripájame ešte jednu jej takmer
 „miniaturnu“ víťaznú partiu
 Gregor Zaťko vs. Niki Vrbová
 (Trompowského hra A45, SVK-
 1.liga východ 25. 2. 2017): 1.d4
 Jf6 2.Sg5 d5 [2. - Je4 3.Sf4 (3.Sh4
 c5 4.f3 g5 5.f:e4 g:h4 6.e3 Sh6
 7.Dd3 Jc6 8.Jd2 d6 9.Jgf3 h3
 10.g3 0-0 11.c3 Sg4 12.Se2 Db6
 +/=) 3. - d5 (3. - c5 4.d5 Db6
 5.Sc1 e6 6.f3 Da5+ 7.c3 Jf6 8.e4
 d6 9.Ja3?! e:d5 10.e:d5 Se7 11.Jc4
 Dd8, Van der Wiel vs. Kasparov,
 Moskva 1982, 9.Sd2!? e:d5 10.e:
 d5; 2. - h6 3.S:f6 e:f6 4.e3 d5
 5.c4 Sb4+ 6.Jc3 Jc6 7.Db3 Se6
 8.Jf3 0-0 9.0-0-0 d:c4 10.S:c4
 S:c4 11.D:c4 S:c3 12.D:c3 Dd5
 13.Kb1 Df5+ 14.Ka1 Vad8 15.Vc1
 Vfe8 =; 2. - e6 3.Jd2 c5 4.e3 c:
 d5 5.e:d5 d5 6.Jgf3 Sd6 7.Sd3
 0-0 8.0-0 Jc6 9.c3 h6 10.Sh4 e5
 =) 4.f3 (4.e3 Sf5 5.f3 Jf6 6.c4 c5
 7.c:d5 J:d5 8.S:b8 J:e3 9.Sb5+
 Sd7 10.S:d7+ D:d7 11.De2 J:g2+
 12.D:g2 V:b8 13.d:c5 g6, Adams
 vs. Van Wely, Tilburg 1996) 4.
 - Jf6 5.e3 Sf5 6.Je2 e6 7.Jg3 Sg6
 8.Sd3 c5 9.0-0 Jc6 10.S:g6 h:g6
 11.c3 Sd6 12.S:d6 D:d6 13.Jd2
 0-0-0 14.a4 Vh4 15.Vf2 Vdh8
 16.Jdf1 Jh5 s pozíciou výho-
 dou čierneho.] 3.S:f6 e:f6 4.e3
 Sd6 5.g3 0-0 6.Sg2 c6 7.Je2 Sg4
 8.h3 Sh5 9.Jd2 Jd7 10.0-0 Ve8
 11.b3 Sb4 12.Jf3 De7 13.c3 Sd6
 14.a4 Sg6 15.Dd2 Se4 16.Vfe1
 Jf8 17.Jf4 Je6 18.Jh2 S:g2 19.K:g2
 Jg5 20.f3 Dd7 21.Jg4 Ve7 22.h4
 Je4 23.Dd3? [Biely mal začať hrať
 aktívne: 23.f:e4! D:g4 24.e:d5 c:
 d5 (24. - g5 25.De2 D:e2+ 26.J:
 e2 c:d5 27.Kf2 Vae8 28.Jg1 Vc8
 29.Vac1 b6 30.Ved1 h6 31.Je2 g:
 h4 32.g:h4 Ve4 33.Vh1 f5 =)
 25.Df2 Df5 26.c4 d:c4 27.b:c4
 De4+ 28.Df3 Dc2+ 29.De2 D:e2+
 30.V:e2 S:f4 31.g:f4 b6 32.a5 Vc8
 33.Va4 Vec7 34.a:b6 a:b6 35.Vb2
 V:c4 36.V:c4 V:c4 37.V:b6 Vc2+

38.Kf3 Kf8 39.Vb8+ Ke7 40.Vh8
 h6 41.f5 Vh2 42.Vg8 Vh3+ 43.Kf2
 g5 44.f:g6 f:g6 45.V:g6 V:h4
 46.Kg3 Vh1 47.Vg4 f5 48.Vh4 V:
 h4 49.K:h4 Kd6 50.Kh5 Kd5 51.K:
 h6 Ke4 52.Kg5 K:e3 53.d5 f4
 54.d6 f3 55.d7 f2 56.d8D f1D =]
 23. - Vae8 24.Jh2?? [Po pasívne
 zahratom otvorení sa G. Zaťko
 dostal do problémov, kde urobil
 hrubú chybu. Radšej mal hrať:
 24.Jh5! (hrozí 25.Jh6+ g:h6 26.f:
 e4) 24. - Kh8 25.Jh6 S:g3 26.J:
 g3 J:g3 27.J:f7+ V:f7 28.K:g3 f5
 29.c4 f4+ 30.e:f4 Vef8 31.c:d5 V:
 f4 32.Ve5 Df7 33.Vf1 c:d5 34.h5
 b6 s malou výhodou čiernej.] 24.
 - J:g3 25.K:g3 S:f4+ 26.K:f4 Dd6+
 27.Kg4 D:h2 28.Ve2 (28.Vg1
 g6! s hrozbou 29. - h5 mat) 28.
 - h5+ a biely sa vzdal (29.K:h5
 Dg3 30.Df5 g6+ 31.Kh6 D:h4+
 32.Dh5 D:h5 mat).

Riešenie koncovky z partie

Šarmír vs. Puškáš: 55.D:g6??
 bola posledná chyba bielenho,
 ktorá rozhodla o výsledku partie.
 Mal hrať: 55.Dh2! b2 56.Dh8+
 Ke7 57.De5+ Kd8 58.Db8+ Ke7
 59.De5+ Kd8 60.Db8+ Ke7
 61.De5+ =, 55. - Kg7 56.V:b3 Vh8
 57.De5+ D:e5 58.J:e5 Vh5 59.f4
 Vc2+ 60.Kg3 Vch2 61.Vb4 V5h3+
 62.Kg4 V:a3 63.Vc4 e3 64.b6 e2
 65.Vc7+ Kg8 66.Vc8+ Kg7 67.Vc7+
 Kg8 = (63.b6?! e3 64.b7 e2 65.Ve4
 Vg2+ 66.Kh4 Vb3 67.Jd3 V:b7 =/+),
 55. - Ke7 56.V:b3 Vh8 57.Jh6 Ke6
 58.b6 Vf1 59.Dh3+ Kd6 60.Vd3+ e:
 d3 61.D:d3 Kc5 62.D:f1 D:f1+ 63.K:
 f1 =, 55. - D:a3?? 56.Vh3 Dc5
 57.Df4+ Df5 58.Dd6+ Ve7 59.Vh8+
 Kg7 60.Dd4+ Ve5 61.J:e5 K:h8
 62.Jf7+ Kg8 63.Jh6+ Kh7 64.Da7+
 Kh8 65.J:f5 g:f5 66.g6 +
 Trnavčan Miroslav Puškáš sa ne-
 zmazateľne zapísal do histórie
 šachovania v bývalom Západoslo-
 venskom kraji nielen ako šachista,
 ale aj ako organizátor šachových
 súťaží a turnajov, keď kráľovská
 hra sa mu stala vernou spoloč-
 níčkou na celý život, v ktorej sa
 nesklamal. ■

ZÁPADOSLOVENSKÉ MÚZEUM

BUDOVA NA MÚZEJNOM NÁM. 3
tel. 033/5512913, 033/5512 911, zsmuzeum@zupa-tt.sk, www.zsmuzeum.sk

OTVÁRACIE HODINY:

Ut – pia 8.30 – 17.00 h

Víkend 11.00 – 17.00 h

V pondelok zatvorené

VÝSTAVY.....

Príroda Malých Karpát, Sakrálné pamiatky, Ľudová hrnčina, Kampanologická expozícia, Oratórium, Štefan Cyril Parrák – pocta kráľovi zberateľov, Osobnosti športu TTSK, Klarisky v Trnave, Krása zašlých čias, Archeologická expozícia, Ľudový textil trnavského regiónu, História a súčasnosť dobrovoľného hasičstva v TTSK, Dotkni sa hlíny – z dejín tehly a tehliarstva trnavského regiónu

VÝSTAVY.....

■ SKAMENELINY SVETA

geologická výstava doplnená fotografiami

prístupnosť od 12. marca 2019 do konca februára 2020

■ TRNAVSKÝ OBJEKTÍV

49. ročník súťaže neprofesionálnych fotografov okresov Trnava, Piešťany a Hlohovec

vernissáž vo štvrtok 21. marca 2019 o 17.00 h

výstava do 6. mája 2019

■ CE ZA AR 2018

Výstava nominácií Ceny Slovenskej komory architektov

Vernissáž 28. marca o 16.00 h

Výstava do 1. mája 2019

■ FOTODIALÓG

Autorská výstava fotografa Ladislava Szabóa

do 17. marca 2019

■ JOZEF BERNADIČ

(1901 – 1989)

Z CÍFERA A JEHO ZBIERKA KERAMIKY

Výstava k 30. výročiu úmrtia

do 17. marca 2019

■ AUGUST '68

Dokumentárna výstava k 50. výročiu udalostí

predĺžená do 17. 3. 2019

■ MICHALEC, MOTULKO, FILÍ-

PEK – FOTOGRAFI TRNAVY

Pri príležitosti 780. výročia udeľovania výsad slobodného kráľovského mesta Trnave

do 17. 3. 2019

ZBIERKOVÝ PREDMET MESIACA

Marec – mesiac knihy – z knižného fondu ZsM

SPOLUPRÁCA S NÁVŠTEVNÍKMI

■ CYKLUS PREDNÁŠOK

NA OBJEDNANIE

Komentovaná prehliadka novej prírodovednej výstavy Skameneliny sveta oboznámi návštevníkov s vývojom života na zemi, s tým, čo sú to skameneliny, ako vznikajú a kde sa dajú na Slovensku nájsť.

V marci a apríli na objednanie

■ KVÍZ O MÚZEU

Vedomostný kvíz pre žiakov II. stupňa ZŠ, VI. – IX. ročník, rozširuje informácie o činnosti múzea ako pamäťovej inštitúcie
Sprievodné podujatie k návšteve expozícií a výstav ZsM je v cene vstupného – na požiadanie

DOM HUDBY

M. SCHNEIDERA TRNAVSKÉHO

Ul. M. Schneidera Trnavského 5, Trnava

LETNÁ SEZÓNA 1. 3. – 31. 10.

V pondelok zatvorené

Ut – pia: 8.30 – 12.30 h

na objednanie

13.00 – 14.30 h je prítomný lektor

Víkend: 11.00 – 17.00 h pre vopred objednané skupiny nad 10 návštevníkov.

Návštevy prosíme ohlasovať cez pracovné dni u lektorov v hlavnej budove na tel .č. 033/ 55 12 913

EXPOZÍCIE .....

Pamätná izba Mikuláša Schneidera Trnavského, Dvorana slávy dobra, S láskou za pravdu, expozícia z cirkevných dejín Trnavy

VÝSTAVY.....

KAROL ELBERT – SKROMNÝ

LYRIK SWINGU

Dokumentárna výstava o živote a diele hudobného skladateľa v spolupráci s Hudobným múzeom

SNM

do 24. 3. 2019

POZNÁTE HUDBNÉ NÁSTROJE?

výstava zo zbierok ZsM

do 24. 3. 2019

PODUJATIA.....

■ PROGRAM SPOLUPRÁCE

SO ŠKOLOU

Mikuláš Schneider-Trnavský

– vedomostný kvíz pre žiakov II. stupňa ZŠ, VI. – IX. ročník, sprievodný program k expozícii o živote a diele hudobného skladateľa Mikuláša Schneidera-Trnavského

MÚZEUM KNIŽNEJ KULTÚRY

Námestie sv. Mikuláša 10, tel. č. 033/5514421

V pondelok zatvorené

Ut – pia: 8.30 – 12.30 h na objednanie

13.00 – 14.30 h je prítomný lektor

Víkend: 11.00 – 17.00 h pre vopred objednané skupiny nad 10 návštevníkov.

Návštevy prosíme ohlasovať cez pracovné dni u lektorov v hlavnej budove na tel .č. 033/ 55 12 913

EXPOZÍCIA

WILLIAM SCHIFFER

život a dielo sochára a medailéra

VÝSTAVY.....

■ ZACHRÁNENÉ POKLADY

Zreštaurované historické tlače z fondov ZsM

do 25. 3. 2019

SLOVÁCI, PÍŠTE

PO SLOVENSKY!

Výstava k 250. výročiu narodenia A. Bernoláka

do 31. 12. 2019

PODUJATIA .....

■ PROGRAM SPOLUPRÁCE

SO ŠKOLOU

Papierové náramky – výtvarná dielňa pre deti z MŠ a hendikepované deti

Záložky do knihy – výtvarná dielňa pre žiakov I. stupňa ZŠ podľa výberu témy a techniky: Knižná iniciála – vyfarbovanie, rohová

záložka – kombinovaná technika, prepletaná záložka – na motoriku
Vývoj živočíchov – výtvarná dielňa pre žiakov I. stupňa ZŠ (3. a 4. ročník): výroba školskej pomôcky (vývojové štádiá motýľa alebo vývojové štádiá žaby)

Pravek? To bol vek! – výtvarná dielňa pre žiakov II. stupňa ZŠ: Práca zameraná na praveké nástenné maľby alebo na alternatívne hudobné nástroje z recyklovaných materiálov

Komunikácia off line – výtvarná dielňa pre žiakov II. stupňa ZŠ (8. a 9. ročník): Písanie listu na klasický spôsob alebo výroba pečatidla

Maľba na papierové taniere – výtvarná dielňa pre deti z MŠ a žiakov I. stupňa ZŠ, téma: Bolo u nás more – maľba, alebo masky – kombinovaná technika

Maľba na kamene – výtvarná dielňa pre žiakov I. stupňa ZŠ: maľovanie na riečne kamene – ťažidlo s folklórnymi motívmi

GALÉRIA J. KONIARKA

tel.: +421 33 55 11 659
 imfobjk., www.gjk.sk

AKTUÁLNE VÝSTAVY:

■ Juraj Kollár: PRÍZEMIE

Autorská výstava solitérneho predstaviteľa súčasnej slovenskej maľby (nar. 1981). Na prevažne veľkoformátových obrazoch z obdobia posledných rokov zachytáva kontinuitu obsahu a dynamiku premeny formálneho prejavu.

Kurátorka: Katarína Bajcurová do 24. marca v Kopplovej vile

■ Erika Miklóšová: ZÁTIŠIE S DRAPÉRIAMI II.

Výstava veľkoformátových kresieb mladej slovenskej maliarky (nar. 1984), ktorých námetom sú výjavy z rodinného archívu. Ich prekresľovaním a zmenou mierky vnáša do nich nové asociácie aj širšie pole spoločenských a výtvarných postrehov.

Kurátorka: Alexandra Hollá do 31. marca v Synagóge – Centre súčasného umenia

STÁLE EXPOZÍCIE

■ GALÉRIA PORTRÉTOV – vý-

ber diel z kolekcie portrétneho žánru reprezentujúcich vývoj portrétneho maliarstva od konca 18. storočia po súčasnosť zo zbierok GJK

AKCIE / AKTIVITY

■ 6. marca o 19.30 h

v Kopplovej vile

PechaKucha Night Trnava vol. 29 Večer umenia a kultúry – krátke prezentácie výtvarníkov, dizajnérov, architektov, fotografov a ďalších.

Vstupné 3 €

■ 26. marca o 17.00 h v Synagóge – Centre súčasného umenia

Komentovaná prehliadka k výstave Eriky Miklóšovej Zátišie s drapériami II. uvedú za účasti autorky Roman Popelár a Peter Molari Vstup voľný

■ ART Laboratórium 2019

Tvorivé dielne a výtvarná tvorba k aktuálnym výstavám pre MŠ, ZŠ, SŠ v Kopplovej vile (podľa záujmu škôl)

KNIŽNICA J. FÁNDLYHO

Rázusova 1

Zákaznícka linka: 033/5513896

Mobil: 0911 098664 (do 14.30 h)

kniznica@kniznicatrnava.sk

www.kniznicatrnava.sk

■ 1. marca o 10.00 h

v oddelení pre deti S ABECEDOU DO SVETA

Piatkové prázdninové dopoludnie pre deti Trnavského kraja počas jarných prázdnin

■ SLÁVNOSTNÉ OTVORENIE TÝŽDŇA SLOVENSKÝCH KNIŽNÍC

20. ročník aktivít na propagáciu činnosti knižnice. Vyhlásenie vedomostnej a výtvarnej súťaže pre deti základných škôl MILAN RAS-TISLAV ŠTEFÁNIK A MY PO JEHO STOPÁCH

■ 4. marca o 10.00 h v Zrkadlovej sieni Divadla Jána Palárika ŽIŤ SVOJU BÁSEŇ

Stretnutie s básnikom Ivanom Štrpcom moderuje Oliver Reháč. Hudba: Imrich Farkas. Podujatie pripravené v spolupráci s Literárnym informačným centrom v Bratislave v rámci

propagácie pôvodnej slovenskej literatúry pre študentov SŠ

■ 7. marca o 16.00 h

v čítárni

SVIŇA

Besedu s Arpádom Soltészom moderuje Dado Nagy

■ 8. marca o 10.00 h

v hudobnom oddelení

na Ul. M. Schneidera Trnavského 5 MŤ ŽIVOT S HUDBOU

Stretnutie s mladou bubeníčkou Nikoletou Šurinovou, víťazkou súťaže Česko-Slovensko má talent 2018

■ 8. marca o 10.00 h

v oddelení pre deti

POŠTÁR SLIMÁK OLIVER

Stretnutie detí so spisovateľom Ľubošom Bohunickým

■ SPRIEVODNÉ AKCIE POČAS TÝŽDŇA SLOVENSKÝCH KNIŽNÍC

Jednorazový vstup zdarma, amnes-tia na pokuty, výstava prác žiakov Špeciálnej ZŠ na Beethovenovej ulici 27 v čítárni

■ 13. marca o 17.00 h v čítárni

CESTOU NECESTOU

ZA POLÁRNYM SĽNKOM

Stretnutie so Svetozárom Krnom, priekopníkom slovenskej expedičnej a diaľkovej turistiky

■ 18. marca o 10.00 h

v oddelení pre deti

11.30 h v pobočke Tulipán, ZŠ,

Ul. M. Gorkého 21

ROZPRÁVKY ZO ŠÍPOVÉHO KRA A Z LEPŠIEHO SVETA

Stretnutie detí s jubilujúcim spisovateľom a výtvarníkom Danielom Pastirčákom v cykle podujatí Kniha a ešte trochu viac

■ 21. marca o 17.00 h v čítárni

MÁM DOMA VŠETKÝCH

OKREM SEBA

Prezentácia novej zbierky básní poetky Ruženy Šípkovej. Hudba: Peter Bonzo Radványi a Ľuboš Beňa. Podujatie v rámci cyklu Trnavské kontexty

■ 27. marca o 10.00 h v učebni

EŠTEBÁK

Kino pre nevidiacich a slabozrakých. Premietanie filmu s audio komentárom a obrazom

■ 28. marca o 17.00 h v čítárni

POÉZIA V PRÓZE A PRÓZA V POÉZII

Pokračovanie cyklu stretnutí milovníkov poézie. Hostia: Renáta Bojničanová, Mária Bátorová, hudba: Jana Andevska, moderovanie: Pavol Tomašovič a Štefan Kuzma. Podujatie v rámci cyklu Trnavská poetika

■ **29. – 30. marca od 18.00 do 8.00 h v oddelení pre deti NOC S ANDERSENOM**

Medzinárodné podujatie pre deti do 15 rokov pri príležitosti Medzinárodného dňa detskej knihy a 214. výročia narodenia H. Ch. Andersena. Dobrodružná noc pre malých odvážnych čitateľov, počas ktorej budeme čítať, tvoriť, besedovať, preukazovať odvahu a hľadať nových priateľov. Prihlásiť sa treba vopred v oddelení pre deti, 2. posch. vľavo

■ **VÍTANIE JARI**

Hudobno-slovné pásmo o jarných zvykoch a tradíciách určené pre žiakov 1. stupňa ZŠ a školské kluby v hudobnom oddelení Knižnice JF na Ulici M. Schneidera Trnavského 5. Záujemcovia o kolektívnu návštevu si môžu dohodnúť termín osobne v hudobnom oddelení, telefonicky (033/55 11 590) alebo emailom (hudobne_oddelenie@kniznicatrnava.sk)

■ **HLAVOLAMY, ČO ZVLÁDNEME HRAVO SAMI**

Zábavná literárna písomná súťaž pre deti podľa kníh Jozefa Pavloviča, ktorá vás od marca do mája naučí riešiť rôzne hlavolamy a rébusy. Súťažné otázky nájdete v pobočke Prednádražie, Mozartova 10, v pobočke Tulipán, ZŠ, Ul. M. Gorkého 21 a v oddelení pre deti Knižnice JF v Trnave, Rázusova 1

■ **SCRABBLE V KNIŽNICI**

Stretnutia (nielen) seniorov pri súbojoch v slovnej hre scrabble každú stredu o 14.00 h v čítárni

DIVADLO JÁNA PALÁRIKA

Tel.: 033/551 11 25

email: pokladnaja.sk, www.djp.sk

- 1. piatok 19.00 VEĽKÝ GATSBY
- 2. sobota 16.00 Divadlo PIKI:

PASKUDÁRIUM

- 5. utorok 10.00 NEPREBUDENÝ
- 6. streda 10.00 MALÝ PRINC
- 7. štvrtok 19.00 NA DRUHOM BREHU – derniéra
- 8. piatok 19.00 ACH TIE ŽENY, ACH TÍ MUŽI
- 12. utorok 10.00 VLÁDA TMY
- 14. štvrtok 19.00 SLUHA DVOCH PÁNOV
- 15. piatok 19.00 TRI LETUŠKY V PARÍŽI
- 16. sobota 19.00 DRAHÝ ŠPÁS
- 18. pondelok 19.00 DRAHÝ ŠPÁS
- 19. utorok 19.00 AUDIENCIA – Divadlo Jonáša Záborského, Prešov
- 21. štvrtok 10.00 ZMIERENIE ALEBO DOBRODRUŽSTVO PRI OBŽINKOCH
- 19.00 RODINNÝ PARLAMENT
- 22. piatok 19.00 ŽOBRÁCKA OPERA – Slovenské komorné divadlo, Martin
- 23. sobota 19.00 OCEŇOVANIE ČIERNY OROL
- 26. utorok 10.00 ŤAPÁKOVCI
- 27. streda 10.00 OSTROV PO KLADOV
- 28. štvrtok 10.00 MODRÝ VTÁK
- 29. piatok 10.00 MLYNÁRKIN PYTAC

Štúdio .....

- 4. pondelok 19.00 LETNÉ OSY, KTORÉ NÁS ŠTÍPU EŠTE AJ V NOVEMBRI
- 11. pondelok 19.00 KOPANEC
- 15. piatok 10.00 KOPANEC
- 20. streda 19.00 MOTÝL NA ANTÉNE – Bábkové divadlo na Rázcestí, Banská Bystrica

TRNAVSKÉ MATERSKÉ CENTRUM

Okružná 20, 917 01 Trnava, tel.

č.. 033/5341054, 0907 790 046,

www.trnavskemc.sk,

trnavske.mc@centrum.sk

- **1. 3. / 9.00 – 12.00 Otvorená herňa pre rodiny s deťmi**
- **4. 3. / 10.00 MONTESSORI HERNIČKY** – potrebné nahlásiť sa vopred, vstupné 2 € pre rodinu
- 15.30 – 17.30 BAREFOOT BURZA** – predat' či kúpiť môžete capačky, tenisky, sandálíky

a ostatnú barefoot obuv z druhej ruky, treba sa nahlásiť vopred

- **5. 3. / 9.00 HUDOBNÁ ŠKOLA YAMAHA** – Robík
- 10.00 a 11.00 Prvé krôčiky k hudbe**
- 17.00 CVIČENIE PRE ŽENY VLASTNOU VÁHOU**, nahlasovanie na 0911 088 078
- **6. 3. / 10.00 ZDRAVÉ NŮŽKY** – cvičenia na predchádzanie plochým nôžkam
- **7. 3. / 9.00 CVIČENIE PRE ŽENY**
- 10.00 RHYMES TIME** – anglické rýmy a pesničky pre deti do 3 rokov
- **8. 3. / 10.00 DETI A HUDBA** – Ako rozvíjať hudobné schopnosti u detí od prenatálneho obdobia po predškolský vek
- **11. 3. / 10.00 ŠIKOVNÉ RŮČKY** – tvoríme z farebnej modelovacej hmoty
- 16.30 ENGLISH TEATIME** – anglické konverzácie, nahlasovanie vanma@seznam.cz
- **12. 3. / 9.00 HUDOBNÁ ŠKOLA YAMAHA** – Robík
- 10.00 a 11.00 Prvé krôčiky k hudbe**
- 9.00 – 12.00 BRIGÁDA** – pozývame oteckov aj maminky na jarné upratovanie dvora. Náradie, stráženie detí a občerstvenie zabezpečené, možnosť získania voľných vstupov do MC
- 17.00 CVIČENIE PRE ŽENY VLASTNOU VÁHOU**, nahlasovanie na 0911 088 078
- **13. 3. / 10.00 SPIEVANKY** – veselé detské pesničky s gitaristom Ľubošom
- 16.00 ZDRAVÉ NŮŽKY** – cvičenia na predchádzanie plochým nôžkam
- **14. 3. / 9.00 CVIČENIE PRE ŽENY** – jednoduchá účinná zostava cvikov
- 9.45 LIFE KOUČING** – nahlasovanie na 0915 037 137
- **15. 3. / 10.00 PODPORNÁ SKUPINA NOSENIA DETÍ** – nahlasovanie nosime.deti.trnava@gmail.com
- **18. 3. / 10.00 MONTESSORI HERNIČKY** – potrebné nahlásiť sa vopred, vstupné 2 €

■ **16.30 ENGLISH TEATIME** – anglické konverzácie, nahlasovanie vanma@seznam.cz

■ **19. 3. / 9.00 HUDOBNÁ ŠKOLA YAMAHA** – Robík
10.00 a 11.00

Prvé krôčiky k hudbe
17.00 CVIČENIE PRE ŽENY VLASTNOU VÁHOU,

nahlasovanie na 0911 088 078

■ **20. 3. / 10.00 ZDRAVÉ**

NÔŽKY – cvičenia na predchádzanie plochým nôžkam

18.00 KURZ PRÍPRAVY NA DOJČENIE A MATERSTVO

■ **21. 3. / 9.00 CVIČENIE PRE ŽENY**

10.00 RHYMES TIME – anglické rýmy a pesničky pre deti do 3 rokov, vstupné 2,5 € vrátane herne

■ **22. 3. / 10.00 HRANICE SÚ NUTNÉ** – ale ide o to, ako ich vytvárame. Moderovaná diskusia s lektorkou Akadémie praktického rodičovstva Ing. Vierkou Babečkovou

■ **25. 3. / 10.00 ŠIKOVNÉ RÚČKY** – papierový balónik, dekorácia

16.30 ENGLISH TEATIME – anglické konverzácie, nahlasovanie vanma@seznam.cz

■ **26. 3. / 9.00 HUDOBNÁ ŠKOLA YAMAHA** – Robík
10.00 a 11.00 Prvé krôčiky k hudbe

■ **27. 3. / 10.15 PYŠNÁ DOROTKA** – marionetové predstavenie pre malých i veľkých, vstupné 2 € vrátane herne
16.00 ZDRAVÉ NÔŽKY – cvičenia na predchádzanie plochým nôžkam

■ **28. 3. / 9.00 CVIČENIE PRE ŽENY**
9.45 LIFE KOUČING

– Sebadôvera aj v zlom počasí, nahlasovanie na 0915 037 137

■ **29. 3. / 10.00 PODPORNÁ SKUPINA DOJČIACICH MATIEK**

KINO HVIEZDA

■ 1. 3. / 16.00 COLETTE: PRÍBEH VÁŠNE

18.00 TRHLINA

20.10 VŠETKO NAJHORŠIE 2

■ 2. 3. / 15.30 AKO SI VYCVIČIŤ DRAKA 3

17.30 COLETTE: PRÍBEH VÁŠNE

19.30 ČO SME KOMU ZASE UROBILI

21.30 VŠETKO NAJHORŠIE 2

■ 3. 3. / 13.30 AKO SI VYCVIČIŤ DRAKA 3 3D

15.30 AKO SI VYCVIČIŤ DRAKA 3

17.30 TRHLINA

19.30 ČO SME KOMU ZASE UROBILI

■ 4. 3. / 16.00 ČO SME KOMU ZASE UROBILI

17.45 VŠETKO NAJHORŠIE 2

20.00 Silné reči

■ 5. 3. / 16.00 COLETTE: PRÍBEH VÁŠNE

18.00 YOMEDDINE (FK NAOKO)

20.00 DIEVČA (FK NAOKO)

■ 6. 3. / 16.30 TRHLINA

18.30 COLETTE: PRÍBEH VÁŠNE

20.30 ČO SME KOMU ZASE UROBILI

■ 7. 3. / 18.00 FRAGILE (koncert)
20.00 FRAGILE (koncert)

■ 8. 3. / 16.00 PSIE VELIČENSTVO
17.45 GREEN BOOK

20.00 CAPTAIN MARVEL

■ 9. 3. / 15.30 PSIE VELIČENSTVO
17.30 ŽENY V BEHU

19.15 CAPTAIN MARVEL

21.30 GREEN BOOK

■ 10. 3. / 13.30 PSIE VELIČENSTVO
15.30 PSIE VELIČENSTVO

17.30 ŽENY V BEHU

19.30 GREEN BOOK

■ 11. 3. / 16.00 ŽENY V BEHU

18.00 CAPTAIN MARVEL

20.30 VERNÍ NEVERNÍ (Crème de la Crème)

■ 12. 3. / 16.00 ŽENY V BEHU

18.00 BOJOVNÍČKY SLNKA (Crème de la Crème)

20.00 JE MI FAJN, s.r.o.(Crème de la Crème)

■ 13. 3. / 17.00 DILILI V PARÍŽI (Crème de la Crème)

20.00 Cestovateľské kino – Severná Kórea

■ 14. 3. / 19.00 ZDENĚK IZER NA PLNÝ COOLE (Show)

■ 15. 3. / 16.00 PSIE VELIČENSTVO
18.00 SKLENENÁ IZBA

20.00 CAPTAIN MARVEL

■ 16. 3. / 15.30 PSIE VELIČENSTVO
17.30 SKLENENÁ IZBA

19.15 GREEN BOOK

21.30 CAPTAIN MARVEL

■ 17. 3. / 13.30 PSIE VELIČENSTVO

15.30 PSIE VELIČENSTVO

17.30 ŽENY V BEHU

19.30 SKLENENÁ IZBA

■ 18. 3. / 16.00 SKLENENÁ IZBA

20.30 GREEN BOOK

■ 19. 3. / 16.00 ŽENY V BEHU

18.00 FAVORITKA (FK NAOKO)

20.00 ZJAVENIE (FK NAOKO)

■ 20. 3. / 16.30 Smejko a Tanculienka – Kuk, ani muk!

18.30 ŽENY V BEHU

20.30 SKLENENÁ IZBA

■ 21. 3. / 18.00 PROGRES (koncert)

■ 22. 3. / 16.00 ČAROVNÝ PARK
19.30 3T – Tri Tvorivé Tvory

■ 23. 3. / 15.30 ČAROVNÝ PARK
17.00 PUTOVANIE SO SOBÍKOM

18.30 DOBRÁ SMRŤ

20.00 LOVEnie

21.40 LOVEnie

■ 24. 3. / 13.30 ČAROVNÝ PARK
15.00 ČAROVNÝ PARK

16.30 PUTOVANIE SO SOBÍKOM
18.00 DOBRÁ SMRŤ

19.30 LOVEnie

■ 25. 3. / 16.30 LOVEnie

18.30 LOVEnie

20.30 PUNK JE HNED! (FEBIO FEST)

■ 26. 3. / 16.00 DOBRÁ SMRŤ

18.00 HRANICA (FK NAOKO)

20.00 ONI A SILVIO (FEBIO FEST)

■ 27. 3. / 16.30 DOBRÁ SMRŤ

18.30 LOVEnie

20.30 KLÉRUS (FEBIO FEST)

■ 28. 3. / 18.00 PAVEL “HIRAX” BARIČÁK (prednáška)

■ 29. 3. / 16.00 DUMBO

18.00 ÚHOŘI MAJÍ NABITO

20.00 MY

■ 30. 3. / 15.30 DUMBO

17.30 ÚHOŘI MAJÍ NABITO

19.30 ARCTIC

21.30 MY

■ 31. 3. / 13.30 ČAROVNÝ PARK
15.00 ČAROVNÝ PARK

16.30 ZRANENÉ SRDCIA

18.30 ÚHOŘI MAJÍ NABITO

19.45 ARCTIC

■ 1. 4. / 18.00 NESKORO VEČER – talkshow Petra Marcina

■ 2. 4. / 16.00 ZRANENÉ SRDCIA
18.00 LETO (FK NAOKO)

20.00 SÚMRÁK (FK NAOKO)

■ 3. 4. / 16.00 DUMBO

18.00 ARCTIC

20.00 KING SKATE (dokument) BILI

Kalendár kultúrnospoločenských podujatí

■ **do 31. marca v kaplnke západného krídla radnice VÝSTAVA VÝTVARNÉHO KRÚŽKU RYBIČKA** pod vedením Oksany Lukomskej. Vstup voľný, výstava je otvorená každú stredu a nedeľu od 15.00 do 18.00 h

■ **2. marca od 10.00 h na Hlavnej ulici pred radnicou TRNAVSKÉ FAŠANGI**

10.00 h FAŠANGOVÉ HODY
Zabíjačkové dobroty od majstra mäsiara

10.00 – 12.00 h, 14.00 – 16.00 h
na radnici

MAŠKARI SA CHYSTAJÚ

Tvorivé dielne – výroba masiek a maľovanie na tvár

FAŠANGOVICA

14.00 h Karpatská kapela – dychovka
15.00 h Sprievod masiek – detské folklórne súbory Trnavček a Drienka, folklórny súbor Trnafačan

16.00 h folklórny súbor Karpatskí valaškári a ľudová hudba Picúchovci

■ **4. marca o 10.00 h v Zrkadlovej sieni Divadla Jána Palárika ŽIŤ SVOJU BÁSEŇ**

Stretnutie s básnikom Ivanom Štrpcom moderuje Oliver Reháč. Hudba: Imrich Farkas. Podujatie pripravené v spolupráci s Literárnym informačným centrom v Bratislave v rámci propagácie pôvodnej slovenskej literatúry pre študentov SŠ počas Týždňa slovenských knižníc

■ **5. marca o 18.00 h**

**v Malom Berlíne
HMYZ V MESTE, VITAJ!**

Hmyz má často zložitý životný cyklus. Potrebuje vhodné miesta na zahniezdenie, prezimovanie a zakuklenie. Na prvý pohľad je to paradoxné, ale mestské prostredie je omnoho vládnejšie ako voľná krajina. Mestá majú v tomto smere obrovský potenciál, no ich trávniky sú však často iba sterilné zelené koberce. Čo môžeme urobiť aj my ako aktívni jednotlivci?

■ **6. marca o 19.30 h**

**v Malom Berlíne
PechaKucha Night vol. 29**

Dvadsať deviate vydanie večera plného vizuálneho umenia, dizajnu a architektúry aktívnych tvorcov. Myšlienkou podujatia je priniesť divákovi produktívne, zaujímavé, prekvapivé myšlienky prostredníctvom projekcií obrázkov, a pritom prinútiť účinkujúcich rozprávať stručne a k veci

■ **7. marca o 18.00 a 20.00 h**

v kine Hviezda

FRAGILE – Koncert obľúbenej vokálnej a capella skupiny zlozenej z populárnych osobností, známych z rôznych televíznych seriálov, divadelných, muzikálových produkcií

■ **8. marca o 19.00 h**

v Malom Berlíne

WINTER JAZZFEST TRNAVA

Miloš Biháry Jazz Funk Brothers Orchestra (SK)

Marko Churnchetz Trio ft. Jonathan Hoard, Joe Sanders & Kweku Sum-bry (SLO/USA)

■ **9. marca o 13.00 h**

v Malom Berlíne

SWAP na Nádvorí

Inštitút pre rozvoj udržateľnej módy v spolupráci s Nádvorím a Malým Berlínom pripravili swap oblečenia v Trnave. Swap je výmena. Stačí prísť, priniesť oblečenie, ktoré nenosíte a len tak vám stojí v skrini, a za odmenu si zo spoločného obehu môžete odniesť také, ktoré využijete. Swap je jedným z alternatívnych spôsobov získavania „nových“ vecí

■ **10. marca od 9.00 do 14.00 h**

**v Mestskej športovej hale
AKVATERA TRNAVA**

Na predajnej výstave akvaristických aj teraristických zvierat a chovateľských pomôcok sa každoročne stretávajú chovatelia zo Slovenska, Čiech, Maďarska, Poľska a Rakúska

■ **10. marca o 15.00 h**

**v Malom Berlíne
Divadlo Fi: ŽOFKA A ŽOFKA**

Činoherno-bábková hra o malej Žofke, ktorá sa musí zabaviť sama, kým sa jej budú môcť venovať jej rodičia. Na predstavenie nadviaže tvorivá dielňa

■ **10. marca od 16.00**

do 20.00 h v Trnavskom dvore na Zelenečskej ulici 16

TANČIAREŇ PRE SENIOROV

Do tanca hrá Duo Expres, vstup voľný

■ **12. marca o 19.00 h**

v Malom Berlíne

Divadlo Kontra: HAMLET

Hamlet je človek, ktorý stratil dôveru k svetu. Vysmieva sa autoritám, odkrýva klamstvo, neverí v dobro a krásu, je posadnutý smrťou. Pokúša sa a nedokáže si nájsť miesto vo svete, v ktorom prestali existovať akékoľvek hodnoty – ostal iba všetko zachvacujúci smútok

■ **13. marca od 9.00 h na radnici DEŇ S KOMISÁRKOU PRE OSOBY SO ZDRAVOTNÝM POSTIHNUTÍM**

9.30 h Prezentácia pre zástupcov spoločností a organizácií, ktorí v rámci svojej práce prichádzajú do kontaktu s osobami so zdravotným postihnutím. Komisárka JUDr. Zuzana Stavrovská priblíži trojročnú históriu Úradu komisára pre osoby so zdravotným postihnutím, predstaví víziu na rok 2019 a podieľ sa o poznatky z praxe získané návštevami jednotlivých miest a monitoringami v zariadeniach sociálnych služieb

10.30 – 12.00 h Návšteva denného stacionára COMITAS v Trnave
13.00 – 15.00 h Návšteva Centra včasnej intervencie

15.00 – 17.00 h na radnici INDIVIDUÁLNE KONZULTÁCIE

Občania môžu podať podnet alebo požiadať o poradenstvo vo veciach týkajúcich sa ochrany práv osôb so zdravotným postihnutím
Organizátori: Úrad komisára pre

osoby so zdravotným postihnutím a Mesto Trnava

■ **13. marca o 17.00 h**
v **Knižnici Juraja Fándlyho**
CESTOU NECESTOU
ZA POLÁRNYM SLNKOM

Stretnutie so Svetozárom Krnom, priekopníkom slovenskej expedičnej a diaľkovej turistiky

■ **13. marca o 19.00 h**
v **Malom Berlíne**
Cestovateľský večer: GRÓNSKO

Prezentácia o krajine ľadu, ľadových medveďov, polnočného slnka, ticha a samoty

■ **19. marca o 19.00 h**
v **Malom Berlíne**
TRADIČNÉ RODINNÉ
ZVYKOSLOVIE V TRNAVE
A OKOLÍ

Etnologička Katarína Nádaská nám porozpráva, aké racionálne aj magické prípravy sa robili pri pôrode dieťaťa v domácom prostredí, akú úlohu zohrávala pôrodná babica, či smel byť muž pri pôrode svojho dieťaťa a mnoho iného, čo sprevádzalo ľudí od narodenia až po hrob

■ **20. marca o 10.00 h**
v **Knižnici Juraja Fándlyho**
JA A MÔJ ŽIVOTNÝ ŠTÝL

Prvá zo série prednášok a workshopov pre slabozrakých a nevidiacich ľudí je zameraná na správnu výživu, prevenciu civilizačných a kardiovaskulárnych ochorení, pohybové aktivity, prevenciu obezity a hygienu
Organizátori: Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska, KS Trnava a Knižnica Juraja Fándlyho

■ **21. marca o 17.00 h**
v **Západoslovenskom múzeu**
TRNAVSKÝ OBJEKTÍV

Vernisáž výstavy 49. ročníka súťaže neprofesionálnych fotografov okresov Trnava, Piešťany a Hlohovec

■ **21. marca o 17.00 h**
v **Knižnici Juraja Fándlyho**
MÁM DOMA VŠETKÝCH
OKREM SEBA

Prezentácia novej zbierky básní po-

etky Ruženy Šípkovej. Hudba: Peter Bonzo Radványi a Ľuboš Beňa

■ **21. marca o 19.00 h**
v **Malom Berlíne**
STREDOVEKÉ VÝSADY MESTA TRNAVA – sonda do života stredovekej Trnavy

Prednáška sa bude venovať vzniku a vývinu komplexného systému trnavských mestských výsad v stredoveku. Neopomenie ani generálne privilégium, ktoré bolo udelené trnavskej komunite panovníkom Belom IV. v roku 1238, ale sústreďiť sa bude najmä na ďalší vývoj mestských výsad

■ **22. marca o 19.00 h**
v **Holiday Inn**
MALÝ DOBROFEST 2019

Koncert pre Johna Dopyeru, slovenského rodáka, vynálezcu rezofonickej gitary dobro
Henrich Novák & Peter Luha (SK)
Professional Deformation (CZ)
Poutníci (CZ)
Michael Messer & Damir Halilic Hal (GB/CRO)

■ **24. marca o 14.00 a 16.30 h**
v **Divadle Jána Palárika**
DIVADELNÝ ATELIÉR

Tvorivé dielne pre deti aj dospelých. Témou je rozprávka Modrý vták, plná snových, rozprávkových obrazov, ktoré budú inšpiráciou pri vytváraní objektov, sôch s pomocou kašírovania materiálov ako sú sadra, molitan či polystyrén

■ **24. marca od 16.00 do 20.00 h**
v **Trnavskom dvore**
na Zelenečskej ulici 16
TANČIARENĚ PRE SENIOROV
Do tanca hrá Duo Expres, vstup voľný

■ **27. marca o 16.00 h na radnici**
PREDNÁŠKOVÉ POPOLUDNIE

zamerané na prevenciu ochorení a imunitu
Sprievodné aktivity: Meranie krvného tlaku a hladiny cukru
Organizátori: Liga zdravia Slovensko v spolupráci s Mestom Trnavou

■ **28. marca o 16.00 h**
v **Západoslovenskom múzeu**

CE ZA AR 2018

Vernisáž výstavy nominácií Ceny Slovenskej komory architektov

■ **28. marca o 17.00 h**
v **Knižnici Juraja Fándlyho**
POÉZIA V PRÓZE A PRÓZA V POÉZII

Pokračovanie cyklu Trnavská poetika. Hostia: Renáta Bojničanová, Mária Bátorová, hudba: Jana Andevska, moderovanie: Pavol Tomášovič a Štefan Kuzma

■ **29. marca v Malom Berlíne**
PILOT 2019 / festival seriálov

Prvý ročník festivalu seriálovej tvorby je jediným podujatím svojho druhu na Slovensku. Predstaví súčasnú svetovú seriálovú tvorbu s dôrazom na európsku, zaspomí na aj na slovenský archívny seriál. Súčasťou podujatia bude aj reflexia zameraná na slovenskú seriálovú produkciu pod záštitou autorskej spoločnosti LITA. Odborná kritika odovzdá cenu za výnimočný seriálový projekt roka 2018

■ **29. – 31. marca**
v **Divadle Jána Palárika**
MALÁ KRAJSKÁ SCÉNICKÁ
ŽATVA 2019

Blaho Uhlár a kolektív DISK: OBOLUS

Hrajú: Monika Babicová, Daniel Duban, Missi Chudá, Silvia Ištoková, Zuzana Jankovská, Braňo Mosný, Ján Rampák a Peter Tilajčík
Réžia: Blaho Uhlár
Obolus môže byť maličký dar, ktorým chceme niekomu pomôcť. Po desiatich rokoch sa divadelný súbor DISK rozhodol pustiť do tvorby predstavenia, kde je málo slov a nehrajú rozhodujúcu úlohu. Dostávame sa do sveta vnútorných predstáv, strachov, obsesí a úzkostí

■ **4. apríla o 19.00 h**
v **koncertnej sieni Marianum**
TRNAVSKÁ HUDOBNÁ JAR
PIESEŇ O ZEMI / G. Mahler
LUCIA DUCHOŇOVÁ, mezzosoprán / SK

JING XING TAN, tenor / ČÍNA
MAROŠ KLÁTIK, klavír / SK
KAMIL MIKULČÍK, recitácia / SK ■

trnavská
hudobná
spoločnosť

MALÝ

DOBR FEST

KONCERT PRE JOHNA DOPYERU

22.3.2019, 19:00 h

HOTEL HOLIDAY INN, TRNAVA

Program:

Michael Messer &

Damir Hal Halilic (GB/CRO)

Henrich Novák &

Peter Luha (SK)

Poutníci (CZ)

Professional

Deformation (CZ)

Vstupné: 14 EUR

Predpredaj: www.ticketportal.sk, CD AQUARIUS Rock Shop